

STRATEGIJA RAZVOJA OPĆINE KLADANJ

2024– 2027. godina

NACRT STRATEGIJE RAZVOJA

Februar, 2024. godina

SADRŽAJ

1.	UVOD	4
1.1.	Svrha i značaj strateškog dokumenta	4
1.2.	Regulatorni okvir	5
1.3.	Proces izrade i konsultacija	5
1.4.	Usklađenost sa ostalim strateškim dokumentima i globalnim ciljevima održivog razvoja	6
2.	STRATEŠKA PLATFORMA	7
2.1.	Socio-ekonomska analiza	7
2.1.1.	Geografski položaj i prirodne karakteristike	7
2.1.2.	Demografske karakteristike	9
2.1.3.	Rezime stanja, razvojnih izazova i perspektiva u oblasti ekonomskog razvoja.....	10
2.1.4.	Rezime stanja, razvojnih izazova i perspektiva u oblasti društvenog razvoja	14
2.1.5.	Rezime stanja, razvojnih izazova i perspektiva u oblasti javne infrastrukture i zaštite okoliša.....	18
2.1.6.	Prostorno-planska dokumentacija	25
2.1.7.	Analiza finansijskog kapaciteta općine	26
2.2.	SWOT analiza i strateško fokusiranje	33
2.3.	Strateški fokusi	34
2.4.	Vizija razvoja i strateški ciljevi	38
2.4.1.	Vizija razvoja	38
2.4.2.	Strateški ciljevi.....	39
3.	Prioriteti i mjere sa indikatorima.....	46
3.1.	Prioriteti za Strateški cilj 1	46
3.2.	Prioriteti za Strateški cilj 2	54
3.3.	Prioriteti za Strateški cilj 3	60
4.	Ključni strateški projekti	65
5.	Indikativni finansijski okvir	68
6.	Okvir za provođenje, praćenje, izvještavanje i evaluaciju strategije razvoja	70
6.1.	Implementacija	71
6.2.	Monitoring i izvještavanje	72
6.3.	Evaluacija.....	73
7.	Prilozi	75

Prilog 1: Usklađenost strateških ciljeva općine Kladanj sa ključnim strateškim dokumentima viših nivoa vlasti	75
Prilog 2: Sažeti pregled strategije razvoja	84
Prilog 3: Detaljan pregled mjera.....	91
Prilog 4: Situaciona analiza.....	91

1. UVOD

1.1. Svrha i značaj strateškog dokumenta

Strategija razvoja općine Kladanj za period 2024.-2027. godina (u daljem tekstu: Strategija razvoja) predstavlja integrirani multisektorski strateški dokument kojim se definiraju javne politike i integralno usmjerava razvoj Općine Kladanj. Strategija razvoja općine Kladanj definira viziju sveukupnog razvoja, razvojne ciljeve i prioritete za Općinu Kladanj, ali i kreira strateški okvir za povlačenje finansijskih sredstava iz domaćih i međunarodnih izvora. S tim u vezi, u procesu izrade Strategije razvoja Općine Kladanj poseban značaj i fokus stavljen na dosljednu primjenu načela planiranja utvrđenih Zakonom o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“ broj: 32/17) (u daljem tekstu: Zakon o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u FBiH) koji su ugrađeni u sve faze procesa razvojnog planiranja i jasno vidljivi u svim elementima ovog strateškog dokumenta, a naročito: usklađeni pristup razvojnom planiranju, programiranju, finansiranju i upravljanju razvojem svih nivoa vlasti u Federaciji, time i jedinice lokalne samouprave (JLS); odgovornost, efektivnost i efikasnost javnih institucija JLS u procesu razvojnog planiranja i implementacije razvojnih prioriteta; OMK između svih višeg i nižih nivoa vlasti u procesu zajedničkog razvojnog planiranja i realizacije razvojnih prioriteta; jednakopravnost spolova i jednake mogućnosti za sve građane JLS u svim fazama razvojnog planiranja i upravljanja razvojem; horizontalna i vertikalna koordinacija među nadležnim institucijama u procesima razvojnog planiranja i upravljanja razvojem u JLS i usklađenost razvojnih prioriteta; komplementarnost koja podrazumijeva da se razvojne aktivnosti različitih institucija i nivoa vlasti međusobno nadopunjuju u cilju multiplikacije razvojnih efekata te partnerstvo, javnost i transparentnost svih nivoa vlasti u Federaciji u procesu razvojnog planiranja, implementacije, financiranja, monitoringa, evaluacije i izvještavanja o razvojnim procesima.

Proces izrade Strategije razvoja Općine Kladanj koordinirao je Općinski razvojni tim imenovan Rješenjem Općinskog načelnika, sastavljen od 15 članova (predstavnik općinskog organa uprave) dok se kroz radna tijela i druge koordinacijske i participatorne mehanizme osiguravalo učešće ostalih institucija na nivou općine, Tuzlanskog kantona, poslovne zajednice, nevladinog sektora, te ostalih socio-ekonomskih aktera i zainteresiranih strana. U ovom procesu važnu ulogu je imala i Partnerska grupa Općine Kladanj.

Strategija razvoja Općine Kladanj za period 2024 -2027. godina u potpunosti je izrađena u skladu sa Zakonom o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u FBiH kao i Uredbom o izradi strateških dokumenata u Federaciji BiH¹. Prilikom izrade Strategije u obzir su uzete i naučene lekcije iz procesa pripreme i implementacije prethodne Strategije razvoja Općine Kladanj. Prilikom izrade, u obzir je posebno uzeta u razmatranje Strategija razvoja Tuzlanskog kantona za period 2021 -2027. godina, strategije viših nivoa vlasti te ciljevi održivog razvoja Ujedinjenih naroda (SDGs).

Vizija razvoja općine Kladanj ostvariti će se kroz 3 strateška cilja, razrađena u xx prioriteta i xx mjera. Sadržajni dijelovi dokumenta su i indikativni Proračun i finansijski okvir za realizaciju Strategije kao i indikatori za mjerenje stepena njenog ostvarenja.

---

¹Službene novine Federacije BiH, 74/19

U sektoru ekonomskog razvoja, fokus i okosnica razvoja biti će na razvoju privrede, turizma i poljoprivrede.

U sektoru društvenog razvoja, Strategija se fokusira na razvoj društvene infrastrukture i javnih usluga.

U oblasti održivog upravljanja okolišem, prirodnim i infrastrukturnim resursima, Strategija je koncentrirana na razvoj javne infrastrukture i zaštitu okoliša uključujući energetska učinkovitost.

1.2. Regulatorni okvir

Proces izrade Strategije razvoja Općine Kladanj sproveden je u potpunosti u skladu sa odredbama Zakona o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u FBiH i pripadajućim uredbama koji čine efikasan regulatorni okvir za razvojno planiranje i upravljanje razvojem u Federaciji BiH. Zakon o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem donesen je 2017. godine i čini temeljni normativni akt kojim je definisana svrha sistema kroz „transparentno i usklađeno razvojno planiranje i upravljanje razvojem u Federaciji, kantonima i jedinicama lokalne samouprave“, kao i „koordinacija i integracija strateških dokumenata i javnih i drugih finansijskih resursa radi realizacije utvrđenih razvojnih prioriteta“. Pored ciljeva, Zakon propisuje i osnovne principe razvojnog planiranja i upravljanja razvojem, vrste strateških dokumenata, kao i tijela odgovorna za razvojno planiranje i upravljanje razvojem. Utvrđen je i proces razvojnog planiranja i upravljanja razvojem u FBiH, kao i postupci programiranja, monitoringa, evaluacije i izvještavanja o implementaciji strateških dokumenata, te finansiranja njihove implementacije. Zakon propisuje i dokumente koji se donose u postupku implementacije strateških dokumenata.

Godine 2019. donešeni su i podzakonski akti koji pobliže uređuju pitanja izrade i evaluacije strateških dokumenata, te trogodišnjeg i godišnjeg planiranja i to: Uredba o evaluaciji strateških dokumenata u Federaciji BiH, Uredba o izradi strateških dokumenata u Federaciji BiH te Uredba o trogodišnjem i godišnjem planiranju rada, monitoringu i izvještavanju u Federaciji Bosne i Hercegovine² koje su uzete u obzir prilikom izrade Strategije razvoja Općine Kladanj.

1.3. Proces izrade i konsultacija

Na osnovu člana 15. Zakona o principima lokalne samouprave Federacije BiH („Službene novine Federacije BiH“, broj: 49/06 i 51/09), člana 27. stav (3) Zakona o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem Federacije BiH („Službene novine Federacije BiH“, broj 32/17), člana 9. stav (2) Uredbe o izradi strateških dokumenata u Federaciji BiH („Službene novine Federacije BiH“, broj: 74/19 i 2/21) i člana 40. Statuta Općine Kladanj (" Službeni glasnik Općine Kladanj", broj: 9/11), načelnik Općine Kladanj je 20.02.2023. godine donio Odluku o izradi Strategije razvoja Općine Kladanj za period 2024.-2027. godina³ čime je zvanično započet proces izrade Strategije. Odlukom je propisano da je nosilac izrade radno tijelo za razvojno planiranje i upravljanje razvojem koje će imenovati Općinski načelnik posebnim Rješenjem a da su

---

²Navedene uredbe objavljene su u Službenim novinama Federacije BiH broj 74/19.

³ Broj odluke 02- 24-474/23

Proces izrade Strategije sproveden je u skladu sa Uredbom o izradi strateških dokumenta Federacije Bosne i Hercegovine. Tokom procesa izrade Strategije, formirana su radna i savjetodavna tijela koja su usmjeravala dinamiku i proces izrade Strategije, kao i Partnerska grupa.

U procesu izrade Strategije održana su četiri sastanka Općinskog razvojnog tima, prilikom čega je validirana socio-ekonomska analiza, strateška platforma a potom i nacrt Strategija razvoja općine Kladanj za period 2024.-2027. godina koji je potom pušten u proces javnih konsultacija.

1.4. Usklađenost sa ostalim strateškim dokumentima i globalnim ciljevima održivog razvoja

Jedan od principa Zakona o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u Federaciji BiH jeste i vertikalna koordinacija i usklađivanje kao koordinacija odgovornosti i procesa između nadležnih institucija na različitim nivoima vlasti u Federaciji, kao i usklađivanje strateških dokumenata na različitim nivoima vlasti u Federaciji prema zajedničkim razvojnim ciljevima, dok se horizontalna koordinacija i usklađivanje odnosi na koordinaciju odgovornosti i procesa institucija, kao i usklađivanje strateških dokumenata, odnosno usklađivanje strategije razvoja i sektorskih strategija na istom nivou upravljanja u Federaciji, kantonima i jedinicama lokalne samouprave prema zajedničkim razvojnim ciljevima. S tim u vezi, strateški ciljevi i prioriteti Općine Kladanj za period 2023.-2027. godina usklađeni su sa ključnim strateškim dokumentima u Tuzlanskom kantonu, Federaciji BiH i BiH, ali i uvažavaju ostale planske dokumente Općine Kladanj.

U skladu sa navedenim, prilikom izrade Strategije razvoja Općine Kladanj poseban fokus stavljen je na to da razvojna opredjeljenja, strateški ciljevi i prioriteti razvoja Općine Kladanj uzmu u obzir i budu na adekvatan i odgovarajući način prilagođeni sljedećim strateško-planskim dokumentima:

- Okvir za provođenje Ciljeva održivog razvoja u Bosni i Hercegovini
- Strategija razvoja Federacije BiH 2021–2027.
- Strategija razvoja Tuzlanskog kantona za period 2021-2027.
- Strategija razvoja turizma Tuzlanskog kantona za period 2022-2027. (nacrt)
- Strategija razvoja male privrede Federacije BiH 2022-2027. (nacrt)
- Strategija razvoja poljoprivrede i ruralnog razvoja FBiH 2021-2027 (nacrt)
- Strategija razvoja turizma FBiH 2021-2027. – (nacrt)
- Strategija zaštite okoliša FBiH 2022-2032
- Okvirna strategija prometa BiH 2015-2030.,
- Okvirna energetska strategija BiH do 2035.,
- Transportna Strategija Federacije Bosne i Hercegovine 2016– 2030.,

Od posebnog značaja za implementaciju Strategije razvoja Općine Kladanj ima Strategija razvoja Tuzlanskog kantona za period 2021.-2027., kao i Strategija razvoja turizma Tuzlanskog kantona za period 2022.-2027. obuhvaća isti krajnji planski period do 2027. godine. Detaljna analiza ocjene usklađenosti, predstavljena je u Prilogu 1 dokumenta.

Prilikom izrade Strategije razvoja Općine Kladanj u obzir su uzete i obaveze Bosne i Hercegovine u procesu ispunjenjauslova za postojanje dijelom Europske Unije, odnosno aktivnosti koje su neophodne vezano zausklađivanje zakonodavstva i drugih obaveza koje propisuje Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju između Europske Unije i Bosne i Hercegovine. Implementacija Strategije razvoja Općine Kladanj, direktno

doprinosi unapređenju poslovnog okruženja, poljoprivede i turizma, snažnijoj društvenoj infrastrukturi koja podržava cjelokupni razvoj te energetske efikasnosti i zaštiti životne sredine. Strategija se u indikativnom finansijskom okviru oslanja i na vanjske izvore iz EU i drugih međunarodnih fondova.

Poštivanje principa vertikalne koordinacije propisane Zakonom o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u FBiH, podrazumijeva i usklađenost sa međunarodno prihvaćenim globalnim ciljevima održivog razvoja. Navedeno podrazumijeva da svi nivoi vlasti u BiH treba da definiraju svoje prioritete, mjere i aktivnosti na način da istovremeno osiguraju doprinos ostvarivanju ciljeva održivog razvoja, kao i da izvještavaju o ostvarenom napretku. Strategija razvoja općine Kladanj doprinosi ostvarenju sva tri pravca održivog razvoja u BiH (dobra uprava i upravljanje javnim sektorom, pametan rast i društvo jednakih mogućnosti) i dvije horizontalne teme (ulaganje u ljudski kapital i princip "niko ne smije biti isključen"), koji su adekvatno adresirani kroz definiranje strateških ciljeva te pripadajućih prioriteta i mjera.

2. STRATEŠKA PLATFORMA

Strateška platforma Općine Kladanj izrađena je u procesu izrade Strategije razvoja Općine Kladanj za period 2024-2027. godina i sadrži detaljan prikaz socio-ekonomskih kretanja u posljednjih 5 godina, sa posebnim osvrtom na usporedbu pokazatelja na nivou Tuzlanskog kantona i Federacije BiH. Platforma sadrži i SWOT analizu, strateške fokuse, strateške ciljeve kao i definiranu viziju razvoja Općine Kladanj.

2.1. Socio-ekonomska analiza

2.1.1. Geografski položaj i prirodne karakteristike

Općina Kladanj administrativno pripada Tuzlanskom kantonu i Federaciji Bosne i Hercegovine, i smještena je u sjeveroistočnom dijelu Bosne i Hercegovine. Zajedno sa još 12 gradova/općina čini Tuzlanski kanton. Općina Kladanj se prostire dolinom rijeke Drinjače, u podnožju planine Konjuh. Naselje -grad Kladanj je smješteno na putu Županja-Tuzla-Sarajevo. Graniči sa pet gradova/općina: Živinice sa sjevera, Šekovići sa istoka, Vlasenica sa jugoistoka, Olovo sa jugozapada i Banovići sa sjeverozapada. Uže jezgro općine je smješteno uz rijeku Drinjaču. Općinu Kladanj okružuju sela: Plahovići, Buševo, Vučinići, Mladevo, Konjevići i Gojsalići.

Općina Kladanj zauzima površinu od 331 km² i druga je površinom općina odnosno lokalna zajednica Tuzlanskog kantona. Općina Kladanj ima gustinu naseljenosti od 34,48 stanovnika po km², dok Tuzlanski kanton ima gustinu naseljenosti od 164 stanovnika po km² i spada u kategoriju gusto naseljenih kantona.

Slika 1. Geografski položaj Općine Kladanj u BiH

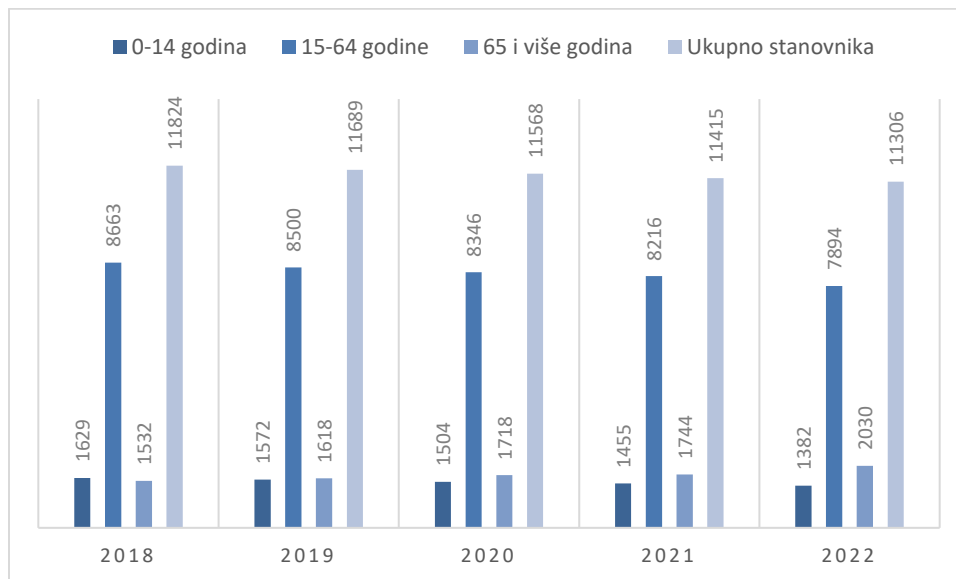
Općina Kladanj posjeduje prirodne resurse i predispozicije za dalji sveobuhvatni privredni, društveni i okolišni razvoj. Općina Kladanj obiluje ogromnim komparativnim prednostima u pogledu prirodnih resursa posebno u pogledu prirodno pejzažnih elemenata, gdje su prisutni gotovo svi oblici prirodnih vrijednosti: vegetacijske, florističke, faunističko-lovne, reljefne, geomorfološke, hidrološke. Najveći prirodni resurs područja svakako je planina Konjuh u kojoj dominiraju prekrasne pejzažne vrijednosti, bogatstvo vodotoka a gdje se izdvaja nadasve čuvena "Muška voda" koju je u 17. vijeku poznati turski putopisac Evlija Čelebija nazvao "izvorom mladosti", neprevaziđeni spelološki objekti, nadaleko čuvena "Djevojačka pećina" te bogata nakitom i jedna od najljepših pećina u BiH "Bebravska pećina" te kao rijetko gdje, na relativno malom prostoru zastupljenost bogatstva flore (zaštićene biljne vrste - lincura, sunovrat) i faune (zaštićene životinjske vrste - tetrijeb, mrki medvjed, kozorog) i druge prirodne ljepote.

Općina Kladanj ima povoljan geoprometni položaj, prije svega jer se nalazi na magistralnom putu Tuzla Sarajevo, koji je jedan od najprometnijih magistralnih puteva u BiH, što je jedna od značajnijih komparativnih prednosti ovog područja. Ovakav položaj Općine Kladanj osigurava joj dobru komunikacijsku povezanost kako sa svim dijelovima Bosne i Hercegovine (na jednoj od glavnih magistralnih saobraćajnica u BiH - Orašje – Tuzla – Sarajevo – Ploče), tako i sa susjednim državama (Hrvatska, Srbija i Crna Gora).

2.1.2. Demografske karakteristike

Općina Kladanj je organizovana kroz sedam mjesnih zajednica: Kladanj, Starić, Stupari, Tarevo, Tuholj, Brateljevići i Turalići.

Prema podacima iz službenog popisa stanovništva iz 1991. godine, na području općine Kladanj je živjelo 16.070 stanovnika. Od toga broja, većinu stanovnika (72%) su činili Bošnjaci, 25% stanovnika su činili Srbi i 3% „ostalih“. Prema rezultatima popisa stanovništva iz 2013. godine Općina Kladanj imala je 12.348 stanovnika, što jasno ukazuje na posljedice ratnih dejstava i na odliv stanovništva sa ovog područja. Prema posljednje dostupnim statističkim podacima u 2022. godini na području općine Kladanj je živjelo ukupno 11.306 stanovnika što je manje za 8,43% u odnosu na 2013. godinu. Ukoliko se pak posmatra broj stanovnika na području Općine Kladanj u posljednjih 5 godina odnosno od 2018. do 2022. godine uočava se kontinuiran pad ukupnog broja stanovnika, i to sa 11.824 koliko je na području općine zabilježeno stanovnika u 2018. godini na 11.306 stanovnika u 2022. godini što je za 518 stanovnika manje ili za 4,4% manje, što implicira da općina Kladanj godišnje „gubi“ oko 1% stanovnika implicirajući značajan izazov za ovu općinu.

Izvor: Federalni zavod za statistiku

Slika 2. Struktura stanovništva Općine Kladanj u periodu 2018.-2022. godina

Trend pada broja stanovnika na području Kladnja prati i trend pada broja stanovnika na području Tuzlanskog kantona, u čijem ukupnom broju stanovnika u 2022. godini općina Kladanj zauzima 2,62%.

Stopa nataliteta u Kladnju je 2021. godine iznosila 5,3 uz negativnu stopu prirodnog priraštaja od -4,7, dok je stopa nataliteta u 2018. godini iznosila 6,3, uz negativnu stopu prirodnog priraštaja od -3,6. Usporedbe radi na nivou Tuzlanskog kantona u 2021. godini stopa nataliteta iznosila je 7,7 uz negativnu stopu prirodnog priraštaja od 5,6. Prirodni priraštaj u Kladnju je 2021. godini iznosio -154, dok je 2018. godine -43 ukazujući na visoko povećanje razlike između rođenih i umrlih na području ove općine.

Značajan razvojni izazov Kladnja u demografskom spektru jeste i značajan udio starijeg stanovništva (65 godina i više) koji je u 2022. godini iznosio 17,95% uz kontinuirano smanjenje udjela mlađeg stanovništva

koji u 2022. godini iznosi 12,3%, što ukazuje na hitnost sprovedbe strateških intervencija usmjerenih ka zadržavanju stanovništva na području općine, ali i usmjerenih na poticanje osnivanja porodice i osiguranja višeg kvaliteta života. Slični trendovi zabilježeni su i na nivou Tuzlanskog kantona, pri čemu udio stanovnika starije dobi (65+) godina je relativno velik i iznosi 16,65% od ukupne populacije, dok udio od 14,7% mladih (0-14 godina), ukazuje da i populaciju Tuzlanskog kantona karakterizira regresivni tip starosne strukture. Etnička struktura stanovništva sa Popisa iz 2013. godine je ukazala da 97,2% stanovništva Kladnja čine Bošnjaci, 0,3% Hrvati, 0,9% Srbi te ostali 1,7%. Prema Popisu iz 2013. godine, većina stanovništva (67,4%) živi u ruralnim područjima Općine. U odnosu na 1991. godinu bilježi se manji rast postotka stanovništva koji živi u urbanim dijelovima općine, ali je svakako pokazatelj kretanje stanovništva prema urbanijem dijelu općine.

Razvojni problemi i potrebe u području demografije sumirani su u narednoj tabeli.

Tabela 1 Razvojni problemi i potrebe u području demografije

Razvojni problemi	Razvojne potrebe	Podsektor
Negativan prirodni priraštaj	Kreirati i provoditi pronatalitetnu politiku, uz redovna izdvajanja namjenskih sredstava u proračunu za ovu oblast.	Demografske karakteristike
Smanjen udio mlađeg stanovništva i povećan udio starijeg stanovništva		
Kontinuirano iseljavanje stanovništva u potrazi za poslom i boljim okruženjem u inostranstvu	Osigurati kvalitetne programe poticaja i drugih mjera za zadržavanje stanovnika na području općine (zapošljavanje, pomoć pri rješavanju stambenog pitanja i sl.), posebno mladih i stanovništva u ruralnim područjima; Sprovoditi nove strateške intervencije koje će za cilj imati unapređenje kvaliteta života stanovnika Općine.	

2.1.3. Rezime stanja, razvojnih izazova i perspektiva u oblasti ekonomskog razvoja

Prema sveobuhvatnom pokazatelju razvoja lokalne zajednice – **indeksu razvijenosti** općina Kladanj spada u red nerazvijenih općina Federacije BiH, te zauzima rang na 65. mjestu od ukupno 79 općina u Federaciji Bosne i Hercegovine. Ovome svakako doprinosi kontinuiran pad **izvoza** sa područja ove općine, koji je sa 23.984.837 KM u 2018. godini pao na vrijednost od 13.428.935 KM u 2021. godini što je za skoro polovinu manje. Pokrivenost uvoza izvozom je visoka, iz razloga značajnijeg iznosa izvoza u odnosu na uvoz.

Najveći broj **poslovnih subjekata** na području općine Kladanj zabilježen je 2018. godine kada je iznosio 676 od kada se bilježi kontinuiran pad do 2022. godine. Isti trend zabilježen je i kada se posmatra broj obrta, kao i broja pravnih lica koji je 2022. godine iznosio 253. Poslovni subjekti sa područja općine Kladanj učestvuje u ukupnom broju poslovnih subjekata Federacije BiH sa 0,45% u 2022. godini. Najveći broj

poslovnih subjekata općine Kladanj posluje u djelatnosti Trgovine na veliko i malo, prerađivačkoj industriji te prijevozu i skladištenju. Dinamika poduzetničke aktivnosti, preciznije kretanje broja novoosnovanih i zatvorenih pravnih lica na području općine Kladanj bila je pozitivna odnosno pretežito na strani većeg broja novoosnovanih pravnih lica u odnosu na broj zatvorenih pravnih lica u periodu 2018.-2022. godina. Sa druge strane, najveći broj novoosnovanih obrta zabilježen je 2018. godine (29), dok se negativna dinamika ove poslovne aktivnosti bilježi 2019. i 2020. godine kada je broj zatvorenih obrta prevazilazio broj otvorenih. Naime, usloveza rad obrtničke djelatnosti i samostalnih ugostiteljskih i trgovačkih djelatnosti je zasigurno dodatno otežala pandemija COVID-19 koja je u velikom dijelu u potpunosti blokirala rad obrtnika, onemogućila ostvarivanje prihoda i nanijela značajne finansijske gubitke. Dodatno, iseljavanje stanovništva sa područja Kladnja utiče na smanjenje tržišta te time smanjuje i mogućnost stvaranja prihoda za poslovne poduhvate na području općine.

Poljoprivreda ima značajan udio u cjelokupnoj privrednoj aktivnosti općine Kladanj, a posebno je prisutna među obrtnicima na području općine Kladanj, gdje oko 10% ukupnog broja obrtnika djeluje u ovoj djelatnosti, dok su registrovana i 1054. poljoprivrednika u Registru poljoprivrednih proizvođača općine Kladanj. U ukupnoj strukturi zemljišnog fonda od 7.058 ha, obradivu površinu čini 6.137 ha odnosno 86,95%. U strukturi sjetvenih površina na području općine Kladanj dominiraju žitarice, prije svega kukuruz i pšenica a ostale zastupljene kulture su stočni ječam i zob. Što se tiče povrtlarskih kultura, najzastupljenija je proizvodnja krompira, graha, luka naročito bijelog, u plasteničkog proizvodnji najzastupljeniji su paradajz i paprika. Najznačajnije voćarske kulture na području općine Kladanj uključuju šljivu, jabuku i krušku. Pored njih značajna je i proizvodnja maline, borovnice, oraha i trešnje. U strukturi animalne proizvodnje na području općine Kladanj, najveći značaj imaju stočna proizvodnja, ponajviše ovčarstvo pri čemu je ova grana jedna od najpoznatijih u BiH. I pored bogatih i kvalitetnih prirodnih resursa, zemljišta dobre plodnosti i obilja vodnih resursa koji omogućuju razvoj poljoprivredne proizvodnje postoje značajni problemi sa kojima se suočavaju poljoprivredni proizvođači u osiguranju konkurentnosti i unapređenja proizvodnje. I dalje su aktuelni problemi izuzetno visoke konkurencije iz okruženja i značajnog uvoza poljoprivrednih proizvoda kao i usitnjenost zemljišta i većinom mali proizvođači koji proizvode uglavnom za sopstvene potrebe, nizak tehnološki nivo proizvodnje, neorganizirani poljoprivredni proizvođači, neorganiziran nastup na tržištu, slaba povezanost primarnih proizvođača sa prerađivačkim sektorom, dostupnost finansijskih sredstava za razvoj i nedovoljne subvencije i nivo tehničke podrške

Uvažavajući bogate prirodne resurse kojima raspolaže općina Kladanj ima izuzetn potencijal za razvoj **turizma**. Na području općine Kladanj poznate su turističke destinacije koje domaćim i stranim turistima pružaju priliku da osjete dah prirode za vrijeme boravka u prelijepom prirodnom okruženju izletišta Bebrava i Muška voda. Zbog veoma povoljne planinske klime i četinarskih šuma Kladanj je proglašen za vazdušnu banju, pa je u periodu austro-ugarske vladavine izgrađena bolnica za grudne bolesti. Na ovom lokalitetu se nalazi hotelski kompleks Muška voda i izvor Muške vode. Šumsko bogatstvo kladanjskog kraja, ugodna klima i snijeg koji se dugo zadržava pružaju povoljne uslove za razvoj planinarstva i zimskih sportova. Jedini ski lift na području Tuzlanskog kantona nalazi se u Kladnju. Kladanj je poznat i po planinskm turama a na području općine izgrađena su i dva planinarska doma. Područje planine Konjuh, a posebno Zaštićeni pejzaž "Konjuh" smatraju se zračnom banjom te, uz kreativnu ponudu i dodatna ulaganja, može postati prepoznatljivo po zdravstvenom i wellness turizmu. Razvojan potreba odnosi se i na korištenje geodiverziteta i autentičnosti prostora za razvoj i unapređenje obrazovnog (škola u prirodi) i poslovnog

(seminari, team building iskustva) turizma. Također, neophodno je jačati svijest o prednostima i mogućnostima bavljenja poduzetništvom u turizmu.

Šume i šumsko zemljište jedan su od najznačajnijih prirodnih bogatstava predjela sjeveroistočne Bosne i Kladnja, pri čemu opštekorisne funkcije i drvna masa kao produkti šuma obnovljivog karaktera imaju neprocjenjivu vrijednost. Ukupna površina općine pod šumama iznosi 23.468,9 ha, od čega je pod uzurpacijom 345,64 ha. Prema podacima JP Šume Kladanj TK, ukupna prodaja šumskih sortimenata bilježi kontinuiran pad do 2021. godine dok sječa bilježi promjenljiv trend pri čemu je najviši nivo zabilježen 2021. godini kada je iznosio 103.911. Jedan od ključnih problema svakako nelegalna sječa drveta za potreba podmirenje drveta lokalnog stanovništva, kao i uzurpacija u cilju proširenja poljoprivrednog zemljišta.

U pogledu **poduzetničke infrastrukture**, na području općine Kladanj 2019. godine uspostavljena je poslovna zona Ravni stanovi ukupne površine 24,4 ha koje je industrijsko-građevinska zona u vlasništvu Općine Kladanj, dok će konačno vlasništvo nad zonom biti definisano nakon gradnje te zon ajoš uvijek nije u funkciji niti može izvršiti prihvrat investitora. Na području Kladnja ne postoje registrovani ostali oblici poduzetničke infrastrukture.

Prosječan stepen **zaposlenosti** na području općine Kladanj u 2021. godini iznosio je 20,2% te se od 2018. godine bilježi kontinuiran pad broja zaposlenih. Niska stopa zaposlenosti se, pored odlaska stanovništva, može „pripisati“ značajnom obimu „sive ekonomije“ kao i to da se veliki broj stanovništva radne dobi bavi poljoprivredom kao neregistrovanom djelatnošću i da njihov status nije formalno definiran. U 2022. godini broj nezaposlenih na području općine Kladanj iznosio je 1.915 osoba od čega su 1.265 ili 66% bile žene te je u usporedbi sa prethodnom godinom došlo do smanjenja broja nezaposlenih za 100 osoba, ali se ipak ne može reći da se radi o zaposlenju osoba, nego da je navedeno smanjenje više posljedica odlaska iz zemlje. Najveći udio nezaposlenih su nekvalifikovana lica (755 ili 37,5%), zatim KV radnici (598 ili 29,7%), dok nezaposlene osobe sa višom i visokom stručnom spremom čine 6% ukupnog broja nezaposlenih osoba na području općine Kladanj. Dakle, 94% nezaposlenih osoba na području općine Kladanj čine lica sa nižom stručnom spremom.

Iako se bilježi kontinuiran rast iznosa, prosječna neto **plaća** je na području općine Kladanj u 2022. godini iznosila 856 KM što je za 16,2% niže od prosječne plate u Tuzlanskom kantonu odnosno za 23,2% niže od prosječne neto plaće u Federaciji Bosne i Hercegovine gdje je prosječna plaća za 2022. godinu iznosila 1.022 KM.

Istovremeno bilježi se kontinuirano povećanje broja penzionera, te je u 2021. godini registrovano 2.021 penzioner što je za 0,8% ili 17 osoba više nego u 2018. godini, koji primaju u prosjeku 407,53 KM **penzije** što je za 50,3 KM niže od prosječne isplaćene penzije u Tuzlanskom kantonu odnosno 65,4 KM niže od prosječne isplaćene penzije u Federaciji Bosne i Hercegovine u 2021. godini.

Razvojni problemi i potrebe u području ekonomskog razvoja predstavljeni su u narednoj tabeli.

Tabela 2. Razvojni problemi i potrebe u području ekonomskog razvoja

Razvojni problemi	Razvojne potrebe	Podsektor
Značajan pad izvoza	Osmisliti i implementirati programe podrške za izvozna preduzeća koji će pored finansijske podrške sadržavati i komponentu olakšica za poslovanje ili oslobađanja obaveza plaćanja određenih općinskih administrativnih taksi. Poticati osnivanje novih izvozno-orjentisanih preduzeća kroz unapređenje poslovnog okruženja, osiguravanje kvalitetnih uslova za investiranje i pokretanje posla	Vanjska trgovina
Oslonac privrede na trgovinsku djelatnost te manja zastupljenost ostalih izvozno-orjentisanih djelatnosti i djelatnosti sa visokom dodanom vrijednošću	Pružati snažniju podršku preduzećima iz prerađivačkog sektora, sektora građevinarstva, turizma i dr. kako bi postala konkurentnija na tržištu uz istovremeno jačanje podrške konkurentnosti trgovinskoj djelatnosti ali i osnivanju biznisa u djelatnostima sa visokom dodanom vrijednošću.	Poslovni subjekti
Usitnjenost poljoprivrednih proizvođača i loša pregovaračka pozicija na tržištu	Povećati kvalitet i kvantitet podrške poljoprivrednim proizvođačima kroz regresiranje kamata, finansiranje zapošljavanja, pomoć pri kupovini opreme i sl. u cilju unapređenja njihove konkurentnosti. Nastaviti podržavati umrežavanje poljoprivrednih proizvođača radi kvalitetnijeg nastupa na tržištu i unapređenja konkurentnosti i pregovaračke pozicije na tržištu.	Poljoprivreda
Nedovoljna efikasnost i održivost upravljanja šumskim resursima TK	Poduzeti mjere na efikasnijem upravljanju i očuvanju šumskim područja TK, prevodu degradiranih šumskih područja u vrjednije sastojine, raditi na očuvanju i unapređenju korisnih funkcija i biološke raznolikosti šume, te poticati efikasnije korištenje šumskih resursa u razvoju privrede, uz očuvanje šuma.	Šume
Nedovoljno iskorištavanje turističkih potencijala za razvoj turizma	Osmisliti i implementirati plan djelovanja u oblasti razvoja turizma te na taj način učiniti turizam značajnom privrednom granom, oslanjajući se na komparativne prednosti	Turizam

	područja (geografski položaj, planina Konjuh i dr..)	
Visok udio nezaposlenih lica sa nižom stručnom spremom u ukupnom broju nezaposlenih osoba.	Kreirati i implementirati programe za prekvalifikaciju nezaposlenih osoba u profile potrebne na tržištu rada. Pružati potporu sticanju iskustva i povećanju konkurentnosti kroz sufinansiranje zapošljavanja.	Tržište rada
Siva ekonomija i veliki broj stanovništva radno-sposobne dobi koji se bavi poljoprivredom kao neregistrovanom djelatnošću	Kontinuirano provoditi inspekcijske kontrole poslodavaca u odnosu na prijavljivanje zaposlenih i smanjenja rada na crno. Kreirati i implementirati programe podrške formalnoj registraciji biznisa u poljoprivredi ali i drugim djelatnostima.	Tržište rada

2.1.4. Rezime stanja, razvojnih izazova i perspektiva u oblasti društvenog razvoja

Obrazovni proces na području općine Kladanj se obavlja na tri nivoa i to predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje dok općina nema kapacitete za visoko obrazovanje.

Predškolsko obrazovanje na području općine Kladanj se odvija kroz rad jedne ustanove, koja ima prostorne kapacitete dovoljne za prihvata zainteresirane djece ali je nedostatak zaposlenih odgajatelja faktor koji onemogućava prijem djece i razlog krieranja liste čekanja. Trenutno cca 60 djece je uključeno u proces predškolskog obrazovanja, dok se na listi čekanja nalazi cca 10 djece. U prethodnom petogodišnjem periodu došlo je do povećanja broja djece u predškolskom obrazovanju za 20%. Iako je u prethodnom periodu izvršena adaptacija i rekonstrukcija objekta, potrebno je nastaviti sa projektom modernizacije objekta sa posebnim fokusom na dvorište i dječije igralište koje je u lošem stanju a zbog blizine rijeke Drinjače često i plavi.

Osnovno obrazovanje i srednjoškolsko obrazovanje na području općine Kladanj je suočeno sa trendom značajnog pada broja učenika pa je u školskoj 2022/23 u osnovnom obrazovanju bilo 21,7% a u srednjem obrazovanju 37,5% manje učenika u odnosu na 2018/19 godinu. Ukoliko se u kao referentna godina uzme 2008/09 onda je broj osnovaca smanjen za 48,8% a broj srednjoškolaca za 63,35%. Ovi podaci su zaista zabrinjavajući uzimajući u obzir progresivne trendovekoji ukazuju da dolazi do raseljavanja stanovnika općine Kladanj. Ipak, bez obzira na smanjen broj učenika, broj nastavnika je ostao skoro nepromijenjen što je indikacija lošeg upravljanja obrazovnim procesom. Također, kako bi se zaustavio trend odlazaka srednjoškolaca u susjedne općine, potrebno je inovirati smjerove sa potrebama srednjoškolaca ali i sa potrebama privrednika općine Kladanj, što bi utjecalo na povećanu zapošljivost nakon stečenog obrazovanja. Kada je u pitanju stanje infrastrukturnih objekata u osnovnom obrazovanju, ono funkcionalno

zadovoljava minimalne uslove objekta, ali modernizacija zgrada, opreme i učila kojom raspolažu obrazovne institucije su potrebne za unaprijeđenje kvaliteta obrazovanja. Kada su u pitanju srednje škole, jedan od značajnijih nedostataka u radu je nedovoljna opremljenost srednjih tehničkih škola priborom za praktičan rad učenika kao i loše stanje fiskulturne sale, što umanjuje kvalitet obrazovnog procesa.

Kada je u pitanju oblast **zdravstvene zaštite** na području općine Kladanj, njegovo funkcioniranje je zadovoljavajuće i obavlja se nesmetano kroz primarni nivo zdravstvene zaštite koji obavlja Javna ustanova Dom zdravlja Kladanj. Ustanova ima ukupno 7 timova porodične medicine, a broj pacijenata po timu se kreće od cca 1.456 do 1.890. Svi timovi porodične medicine su certificirani od strane Agencije za kvalitet u zdravstvu BiH. JU Dom zdravlja Kladanj raspolaže sa specijalistom pedijatrije i interne medicine u okviru svoje ustanove, a dodatni specijalistički pregledi su obavljani od strane ljekara iz susjednih općina unutar prostorija JU Dom zdravlja Kladanj. Jedan od većih izazova je činjenica da su stanovnici Kladnja, imajući u vidu da je Kladanj rubno područje Tuzlanskog kantona, u nepovoljnom položaju kada je u pitanju lično zakazivanje termina u JZU UKC Tuzla pa je potrebno u narednom periodu kroz digitalizaciju riješiti ovo pitanje. Infrstrukturalna opremljenost zdravstvene ustanove je zadovoljavajuća, i kontinuirano radi na adaptacijiobjekata kao i nabavci potrebne opreme.

Sa aspekta **socijalne zaštite**, važno je istaknuti da je u proteklih deset godina na području općine Kladanj došlo do povećanja korisnika za 20% u odnosu na 2018 godinu, te da je u 2022. godini socijalnom zaštitom obuhvaćeno 2.414 korisnika što predstavlja oko 21,35% ukupnog procijenjenog stanovništva. Interesantno je da se broj korisnika socijalne zaštite povećava uprkos smanjenju broja stanovnika, što govori o tome da je procentualno više stanovnika u stanju socijalne pomoći u odnosu na ranije godine. Vrsta pomoći koja je najzastupljenija na području općine Kladanj su usluge socijalnog rada, novčana naknada za pomoć i njegu druge osobe te jednokratne novčane pomoći. Kada su u pitanju maloljetnici, postoji oko 120 korisnika socijalne pomoći i taj broj je nepromijenjen kroz posmatrani period. Ipak, potrebno je osmisлити i kontinuirano provoditi određene aktivnosti kako bi se povećala inkluzivnost ranjivih kategorija posebno djece te kako bi se ovim osobama pružila snažnija i značajnija podrška za integraciju u društvo i kvalitetan život.

U oblasti **sigurnosti građana**, najznačajnije identifikovane prijetnje za stanovništvo i imovinu na području općine Kladanj su poplave, zemljotresi, visok snijeg i sniježni nanosi, klizišta, te visoke temperature i požari, dok poplave i klizišta su najveći uzročnici materijalnih šteta. Problemi vezani za *plavljenje prostora* Općine Kladanj, odnose se na izlivanje rijeke Drinjače i rijeke Suh pa je tako naprimjer tokom 2020 godine došlo do velike poplave koja je prouzrokovala štetu od 2,2 miliona KM. Kao prevencija poplavama, u prethodnom periodu su implementirane aktivnosti izgradnje potpornih zidova na kritičnim lokacijama, izrade projekata sanacije i uređenja korita rijeka te aktivnosti na uređenju korita rijeka na području općine Kladanj (produblivanje, proširenje i uklanjanje nanosa iz korita rijeka). Kada su u pitanju *klizišta*, prema podacima iz Prostornog plana Tuzlanskog kantona 2005.-2025. godina, na teritoriji koje pokriva općina Kladanj, izdvojeno je 230 klizišta, površine 1561,47ha koje predstavljaju značajnu sigurnosnu prijetnju za živote i imovinu stanovništva. U prethodnom periodu, općina je na najkritičnijim klizištima poduzela brze mjere uspostave drenažnih sistema i izrade sistema za prikupljanje površinskih voda, te je izrađen set projektne dokumentacija za nekoliko prostorno najvećih klizišta na području općine Kladanj koja direktno ili indirektno ugrožavaju putnu infrastrukturu i stambene objekte. Površina *ugrožena požarima* je 248 km² (što je površina općine pod šumom) a što iznosi cca 75% površine općine Kladanj, na kojoj se nalazi 47

stambena objekta sa 118 stanovnika te 8 poslovnih objekata sa 385 zaposlenih. Na području općine Kladanj djeluje dobrovoljno vatrogasno društvo (DVD) koje u svom sastavu broji 11 vatrogasaca dobrovoljaca, a godišnje imaju cca 20 intervencija bez značajnijih šteta. Kada je u pitanju *kriminalitet i javni red i mir*, na području općine Kladanj je sigurnosna situacija pod kontrolom sa godišnjim brojem krivičnih prekršaja cca 125 i procentom ukupne rasvijetljenosti 52,77%. Ono što zabrinjava je porast kriminala u okviru narkomanije te je u narednom periodu potrebno usmjeriti aktivnosti ka suzbijanju ovog oblika kriminala kroz koordinisan rad policije i centra za socijalni rad, te vršiti edukaciju i podizati svijest stanovništva o rizicima koje narkomanija uzrokuje za cjelokupno društvo

Kada je u pitanju rad **civilnih organizacija**, na području općine Kladanj aktivno djeluje 21 udruženje sa preko 4.000 članova. Najaktivnija udruženja su ona koja se bave socijalnim statusom svojih članova (npr. penzioneri, demobilisani borci, rvi) te sportska udruženja i udruženja iz područja kulture. Općina Kladanj svake godine izdvaja sredstva za podržavanje rada neprofitnih organizacija odnosno udruženja građana, te na godišnjem nivou izdvaja 100.000 KM. Nevladine organizacije nisu samoodržive te se oslanjaju na donacije, kako lokalnih vlasti tako i međunarodnih organizacija. Većina njih još uvijek nema razvijen projektni pristup apliciranju projekata na raspisane javne pozive. Upravo radi toga, u narednom periodu su potrebni i dodatni naponi za unapređenje komunikacije i saradnje između lokalne vlasti i sektora civilnog društva i stvaranja boljeg okruženja za djelovanje civilnih organizacija, uz istovremeno jačanje kapaciteta civilnih organizacija za samostalno upravljanje i finansiranje.

Osnovni razvojni problemi u oblasti **kulture** je nedovoljno razvijena svijest i zainteresovanost građana za kulturne manifestacije na području općine Kladanj. Nosioци razvoja kulturnih aktivnosti u ovoj općini su to Dom kulture Kladanj, Kino dvorana u Kladnju, Biblioteka Kladanj i radio Kladanj. Institucije kulture se djelomično finansiraju sredstvima iz Budžeta, a djelomično kroz vlastite aktivnosti i donatorska sredstva. Kako bi se unaprijedilo stanje kulture, potrebno je sinhronizirano raditi na jačanju svijesti i usvajanje navika posjećivanja kulturnih manifestacija kroz sredstva informisanja, škole, plakate, privredne subjekte, javne institucije i sl. Kada je u pitanju oblast sporta, pored nedostatka finansijski sredstava za razvoj **sporta**, kao najznačajniji izazovi su izdvojeni su nedostatak trenera i članova, te je u narednom periodu potrebno raditi na samoodrživosti klubova (kroz npr. prijave na projekte) kao i na promociji sporta i motivisanju stanovništva da se aktivno uključe u rad sportskih klubova. Od infrastrukturnih projekata za naredni period najpotrebnije je započeti sa uređivanjem Gradskog stadiona uključujući tribine i prostorije kluba.

Razvojni problemi i potrebe u području društvenog razvoja predstavljani su u narednoj tabeli.

Tabela 3 Razvojni problemi i potrebe u području društvenog razvoja

Razvojni problemi	Razvojne potrebe	Podsektor
Nedostatak odgajatelja u vrtiću onemogućava prihvatanje sve zainteresirane djece	Prostorni kapaciteti su dovoljni za potrebe općine Kladnja i prihvatanje zainteresirane djece ali je nedostatak zaposlenih odgajatelja faktor koji onemogućava prijem djece i razlog krieranja liste čekanja. Općina bi trebala u narednom period kroz subvencije	Predškolsko obrazovanje

	zapošljavanja ili drugi način riješiti problem nedostatka radne snage u obdaništu.	
Dvorište i dječije igralište nisu adekvatni za korištenje i samim time umanjuju kvalitet usluge predškolskog obrazovanja	Zbog blizine korita rijeke Drinjače dvorište vrtića je plavilo nekoliko puta, što dodatno otežava održavanje. Potrebno je zamjeniti ogradu kao i dječije sprave koje su dotrajale imajući u vidu važnost igre na otvorenom za pravilan razvoj predškolske djece	
Trend značajnog smanjenja broja učenika u obrazovnom sistemu uz značajno veći broj nastavnika u odnosu na prosjek kantona i F BiH	Uskladiti broj nastavnog osoblja sa stvarnim potrebama obrazovnog procesa te na taj način racionalizirati troškove, a sredstva preraspodjeliti u unaprijeđenje infrastrukture obrazovnih institucija	Osnovno i srednje obrazovanje
Nezadovoljavajuća infrastrukturna opremljenost OŠ Kladanj	U narednom periodu je potrebno planirati izmjenu krova kao i svih infrastrukturnih elemenata unutarnjeg i vanjskog eksterijera obzirom na starost objekta.	Osnovno obrazovanje
Broj učenika na 1.000 stanovnika u srednjim školama je u stalnom padu i značajno manji od prosjeka kantona i F BiH	Proaktivno raditi na upisnoj politici u srednje škole te promocije zanimanja za koja postoji obrazovanje u Kladnju, odnosno uskladiti smjerove sa potrebama srednjškolaca i tržišta rada kako bi se umanjio broj djece koja srednjoškolsko obrazovanje traže u susjednim općinama	Srednje obrazovanje
Nedovoljna opremljenost srednjih tehničkih škola priborom za praktičan rad učenika kao i loše stanje fiskulturne sale	Planirati nabavku potrebnih pribora za rad kako bi se unaprijedio praktični aspekt obrazovanja te planirati renoviranje fiskulturne sale kao važne podloge za razvoj sportske kulture kod djece i posljedično razvoj sporta na području općine Kladanj	Srednje obrazovanje
Stanovnici Kladnja kao rubnog mjesta Tuzlanskog kantona u nepovoljnom položaju kada je u pitanju zakazivanje termina u JZU UKC Tuzla.	Uspostaviti kroz kanale komunikacije a koji su putem informacionih tehnologija danas dostupni u svim sistemima da stanovnici Kladnja mogu vršiti zakazivanja u sve odjele (ili one za koje je realno da se može uspostaviti procedura) UKC Tuzla i Dom zdravlja Tuzla .	Zdravstvena zaštita
Kontinuiran porast broja osoba u stanju socijalne pomoći bez obzira na odliv stanovništva	Unaprijediti politiku socijalne pomoći i osnaživanja ranjivih kategorija stanovništva kako bi se poboljšao njihov standard života, zapošljivost i zdravstvena zaštita	Socijalna zaštita
Porast kriminalističkih djela u oblasti narkomanije u prethodnom periodu	Kroz koordinisan rad policije i centra za socijalni rad raditi na suzbijanju širenja poštasti narkomanije na području općine te raditi proaktivno na dizanju svijesti roditelja i djece o opasnostima narkomanije i načinima prevencije	Sigurnost građana

Povećan rizik od pojave bujičnih tokova, klizišta i poplava na području općine Kladanj	Kontinuirano raditi na projektima uređenja korita kako bi se proaktivno djelovalo na zaštitu od potencijalnih poplava i pojave bujičnih tokova, kao i proaktivno provoditi aktivnosti koje umanjuju štetu od klizišta	Sigurnost građana
Neumreženost i nedovoljno znanje kadrova u pripremi projektne dokumentacije apliciranju i implementaciji projekata financiranih od različitih donatora u oblasti nevladinih organizacija	Podržati jačanje kapaciteta ključnih udruženja u oblasti upravljanja projektima kako bi im pomogli da povećaju svoje prihode a samim time i unaprijede svoj rad i pomognu razvoju općine	Civilno društvo
Nedovoljno razvijena svijest i zainteresiranost građana za kulturne manifestacije na području općine Kladanj	Poticati stanovništvo na promjenu svijesti i usvajanje navika posjećivanja kulturnih manifestacija kroz sredstva informisanja, škole, plakate i sl.	Kultura
Nedostatak motivacije i kadrova za rad kao i nedostatak članova negativno utječe na rad sportstkih klubova i udruženja	Motivisati volontere za rad u sportu kroz financiranje njihovog rada. Promocija sporta i zdravog života kroz škole i sredstva javnog informisanja	Sport

2.1.5. Rezime stanja, razvojnih izazova i perspektiva u oblasti javne infrastrukture i zaštite okoliša

Stanje javne infrastrukture i javnih usluga

Saobraćajna infrastruktura na području općine Kladanj se sastoji od cestovne infrastrukture jer vazdušni, željeznički i riječni saobraćaj nisu zastupljeni. Ukupna dužina cestovne mreže na području općine Kladanj je 340,33 km od čega 43 km magistralne ceste, 16 km regionalne ceste, 83,11 km lokalnih puteva i 198,22 km nekategoriziranih cesta. Stanje lokalnih cesta je zadovoljavajuće. Od 340,33 km cesta na području općine Kladanj, 279,33 km je asfaltirano odnosno 82% ukupne površine cesta. Najnepovoljnije stanje kada su u pitanju lokalne ceste je u ruralnim dijelovima općine Kladanj kao i na dionici puta čiji jedan dio je proglašen regionalnom cestom, a primarni cilj razvoja lokalne mreže u narednom periodu je da kroz sanaciju i rekonstrukciju lokalnih puteva na području svih mjesnih zajednica sva naseljena mjesta sa centrom općine povežemo modernim asfaltnim putevima.

Kada je u pitanju stanje **tehničke infrastrukture**, stručne procjene su da je mreža prenosa *električne energije* relativno razvijena na području općine Kladanj. Snabdjevanje energijom stanovništva općine Kladanj je stabilno i 100 % domaćinstava i poslovnih subjekata je pokriveno priključkom električnom energijom. Najveći izazovi sa terena su dotrajala i zastarjela oprema, te razućenost općine Kladanj. Kada je riječ o *telekomunikacijskoj infrastrukturi*, ona je u zadovoljavajućem stanju i prati potrebe korisnika tako da svih sedam mjesnih zajednica na području općine Kladanj ima razvijenu telefonsku mrežu i mogućnost internet konekcije. Izazov u stanju telekomunikacijske infrastrukture je zastarjela oprema pa se za naredni

period se planira prelazak na optičku kablovsku infrastrukturu koja korisnicima nudi neograničene brzine prenosa podataka, manju učestalost kvarova i brže otklanjanje istih te proširenje kablovske kanalizacije u svim dijelovima općine. Stanje u oblasti *javne rasvjete* je zadovoljavajuće jer pokrivenost općine javnom rasvjetom iznosi 71% i javna rasvjeta je prisutna u većini naseljenih mjesta, prvenstveno u njihovim centralnim dijelovima. Međutim, troškovi javne rasvjete po rasvjetnom tijelu su iz godine u godinu veći. U narednom periodu treba planirati pokrivanje potpunog područja općine javnom rasvjetom te rekonstrukciju općinske javne rasvjete na principima energetske efikasnosti kako bi se prevazišao trenutni problem povećanje potrošnje po instaliranom rasvjetnom tijelu.

U oblasti **vodosnadbijevanja**, stanje je i nezadovoljavajuće jer se 65% potrošača u ruralnim područjima snabdijeva sa lokalnih sistema a centralnim gradskim vodovodnim sistemom praktično se snabdijeva vodom samo urbano područje općine Kladanj. Također, postoje i izazovi u samom funkcionisanju vodosnadbijevanja u vidu značajnih fizičkih i administrativnih gubitaka vode usljed dotrajale razvodne mreže i lošeg kvaliteta ugrađenog materijala. Pored toga, u lokalnim vodovodnim sistemima evidentan je deficit vode na izvorištima. Potrebno je prije svega ispitati izdašnost postojećih izvorišta a paralelno sa tim raditi istražne radove na definisanju novih izvorišta kako bi se osigurale dostatne količine vode za potrebe stanovništva i privrednih subjekata sa područja općine Kladanj.

Nepovoljna situacija je zatečena i u oblasti **odvođenja i tretmana otpadnih voda** jer je odvodnja otpadnih voda riješena je uglavnom individualno, putem septičkih jama ili privremenim ispuštima u lokalne potoke i vodotoke. Dodatno, na teritoriji općine Kladanj postoji samo jedan uređaj za prečišćavanje otpadnih voda koji je lociran u fabrici namještaja u Stariću. Svi ostali industrijski pogoni otpadne vode sa blažim tretmanom ispuštaju u vodotoke. Sadašnji način dispozicije otpadnih voda sa neodgovarajućim septičkim jamama ne pruža zadovoljavajuća rješenja u pogledu sanitarne zaštite okoline (lokalnih vodotoka, tla, podzemnih voda i sl.). U narednom periodu je potrebno planirati proširenje kanizacionih sistema na području općine Kladanj kao i intenzivirati aktivnosti na pripremi potrebne dokumentacije za prihvat, odvođenje i prečišćavanje komunalnih i industrijskih otpadnih voda.

Kada je u pitanju **opskrba toplotnom energijom**, na području općine Kladanj ne postoji sistem centralnog grijanja već se većina stambenih objekata zagrijava individualno, najvećim dijelom pećima na drva i ugalj (cca. 95 %), a zatim pećima na tečna goriva i električnu energiju. Od 1.075 domaćinstava, individualno centralno grijanje ima 106 domaćinstava (cca. 10 %), a ostala se domaćinstva griju individualnim pećima na čvrsta goriva, električnu energiju i sl. Privredni i javni sektor užeg gradskog jezgra takođe se grije putem sopstvenih kotlovnica i peći na kruta i tečna goriva, te električnu energiju. Općina Kladanj je 2014. godine izradila Studiju izvodljivosti toplifikacije općine Kladnja sa idejnim rješenjem gdje je kao glavno gorivo razmatrana biomasa sa područja naše općine i susjednih općina. Realizacijom ovog projekta općina Kladanj bi potvrdila svoju opredijeljenost o brizi o ekologiji i očuvanju prirodnih resursa, te bi omogućila finansijske uštede za građane, ugodniji način stanovanja, ali i smanjenje emisije štetnih gasova u okolini.

Trenutno stanje u oblasti **prikupljanja i upravljanja otpadom** na području općine Kladanj je zadovoljavajuće u pogledu prikupljanja otpada ali nezadovoljavajuće u pogledu odlaganja otpada. Organizovano prikupljanje i odvoženje otpadom je u nadležnosti JP Komunalac DD Kladanj i procenat

obuhvaćenosti stanovništva uslugom prikupljanja i odvoza otpada je 92,29%. Trenutna raspoloživa infrastruktura za prikupljanje i deponovanje otpada je zadovoljavajuća, sa napomenom da je potrebno kontinuirano raditi na obnavljanju i unapređenju iste. Prikupljeni otpad se odlaže na gradsku deponiju „Stanovi“ koja je klasificirana kao deponija za zbrinjavanje bezopasnog otpada. Mehanizacija kojom trenutno raspolaže komunalac, a koja je direktno vezana za čišćenje i održavanje deponije je nedovoljna i neadekvatna. Pored deponije „Stanovi“, na području općine Kladanj postoje i divlje deponije čiji se broj značajno smanjio nakon uvođenja prikupljanja otpada sa područja cijele općine.

O sastavu odloženog otpada ne postoje precizni podaci, ali se reći da je to uglavnom mješoviti komunalni otpad. Pošto na području općine Kladanj nema značajnih industrijskih pogona, time nema ni industrijskog otpada za odlaganje. U cilju unaprijeđenja situacije u oblasti upravljanja otpadom, Općina Kladanj, JP „Komunalac“ d.d. i „Ekopak“ d.o.o Sarajevo su ušli u projekat selektivnog prikupljanja otpada. Formirana su dva zelena ostrva u Kladnju i Stuparima gdje su instalirani namjenski kontejneri (PVC kontejneri 1,1 m³) za odlaganje plastike, papira, ambalaže itd. međutim zbog nezainteresovanosti stanovništva i nedovoljne komunikacije sa građanima nije bilo uspješno. Važno je istaći da je tokom 2013. godine osnovano JP „Eko-sep“ doo Živinice koje za cilj je izgradnju modernog regionalnog centra pored samog odlaganja što prodrazumijeva naknadni tretman otpada putem mehaničko biološke obrade otpada s ciljem iskorištavanja materijalnih i energetske resursa iz otpada. Međutim, postoje značajni izazovi u implemenatciji ovog projekta te regionalna deponija još uvijek nije puštena u rad, ali se početak njenog rada očekuje tokom 2023. godine.

Kada je u pitanju pokrivenost **lokalnim prijevozom**, svih sedam mjesnih zajednica su obuhvaćeno istom. U Kladnju se nalazi moderna autobuska stanica II kategorije pod nazivom Autobuska stanica Kladanj, d.o.o. „Klabus“ Kladanj, sa pratećim objektima koja uspješno posluje od 2013. godine. Oblast koja odnosi na **parking mjesta** na području općine je uređena, i parking mjesta se kontinuirano proširuju u skladu sa mogućnostima i potrebama. Nakon izgradnje novih 129 mjesta u 2023. godini, planirano je svih 285 mjesta uključiti u sistem naplate. Sva parking mjesta u općini Kladanj su u javnom vlasništvu.

Na području općine Kladanj, **groblja** zauzimaju površinu od 8,51 ha (ortofoto snimak), odnosno čine 0,03 % ukupne površine Općine. Na teritoriji općine postoji i nekoliko manjih porodičnih mezarja. Trenutna površina groblja je u skladu sa potrebama općine. Kada su u pitanju pijace, na području općine postoji **pijaca** otvorenog tipa. Locirana je u centru grada, tj u okviru urbanog područja Kladanj. Općina Kladanj je započela aktivnosti na projektu izgradnje natkrivene zelene pijace u Kladnju čime bi se riješilo pitanje neuređenosti postojeće pijace te poteškoće sa kojim se izlagači susreću prilikom nepovoljnih vremenskih uslova. Manja pijaca otvorenog tipa postoji i u okviru urbanog područja Stupari.

Kada je u pitanju **javna lokalna samouprava**, ona se sastoji od 52 uposlenika uključujući općinskog načelnika, od čega je 29 ili 55,77% žena. Tehnička opremljenost općine je zadovoljavajuća i općina kontinuirano ulaže sredstva u infromatizaciju općine. Pored infromatizacije, Općina redovno ulaže sredstva i u edukaciju zaposlenih. U narednom periodu je potrebno posebno jačati kapacitete zaposlenika općine u pogledu upravljanja projektima i namicanja sredstava iz međunarodnih fondova i organizacija jer bi upravo ova sredstva mogla snažno podržati razvoj općine Kladanj.

Razvojni problemi i potrebe u području javne infrastrukture i usluga predstavljeni su u narednoj tabeli.

Tabela 4 Razvojni problemi i potrebe u području javne infrastrukture i usluga

Razvojni problemi	Razvojne potrebe	Podsektor
Telekomunijska infrastruktura se odnosi na infrastrukturu starije generacije	U smislu razvoja telekomunikacijske infrastrukture za naredni period se planira prelazak na optičku kablovsku infrastrukturu koja korisnicima nudi neograničene brzine prenosa podataka, manju učestalost kvarova i brže otklanjanje istih te proširenje kablovske infrastrukture u svim dijelovima općine.	Telekomunikacijska infrastruktura
Javna rasvjeta nije usklađena sa principima energetske efikasnosti pa su troškovi održavanja i potrošnje veći	Planirati rekonstrukciju javne rasvjete u skladu sa principima energetske efikasnosti kako bi se prevazišao trenutni problem povećanje potrošnje po instaliranom rasvjetnom tijelu	Javna rasvjeta
Nezadovoljavajuće stanje u oblastivodoopskrbe, 65% stanovništvasa snadbijeva sa lokalnih sistema. Dotrajala razvodna mreža i veliki gubici vode.	U narednom periodu potrebno je kontinuirano raditi na proširenju vodovodne mreže, kao i na njoj funkcionalnosti kako bi se smanjili fizički gubici vode koji vode ka neobračunatoj vodi	Vodosnadbijevanje
Deficit vode na izvorištima	Potrebno je prije svega ispitati izdašnost postojećih izvorišta a paralelno sa tim raditi istražne radove na definisanju novih izvorišta.	Vodosnadbijevanje
Otpadne vode se ispuštaju direktno u rijeku Drnjaču jer odvodnja otpadnih voda nije sistemski riješena	U cilju poboljšanja i očuvanja kvaliteta voda površinskih vodotoka, a s obzirom na planiranu privrednu ekspanziju i urbanizaciju, u planskom periodu potrebno je intenzivirati aktivnosti na pripremi potrebne dokumentacije za prihvat, odvođenje i prečišćavanje komunalnih i industrijskih otpadnih voda.	Otpadne vode
Nepostojanje sistema centralnog grijanja, individualna ložišta predstavljaju dodatni trošak i zagađuju zrak	Intenzivirati aktivnosti na počinjanju procesa toplifikacije grada na biomasu, prema Studiji izvodljivosti toplifikacije općine Kladnja koja je izrađena.	Opskrba toplotnom energijom
Stanje u oblasti odlaganja otpada je nezadovoljavajuće i mehanizacija koja je direktno vezana za čišćenje i održavanje deponija je nedovoljna i neadekvatna	U narednom periodu, u skladu sa Planom upravljanja otpada, proaktivno raditi na unaprijeđenju sistema odlaganja otpada i modernizaciji opreme potrebne za održavanje deponije, kao i smanjivanje broja divljnih deponija	Upravljanje otpadom

<p>Ne postoje preduslovi ni kapaciteti za unapređenje oblasti upravljanja otpadom u smislu selekcije i recikliranja otpada</p>	<p>Potrebno je planirati ovu aktivnost u eksperimentalnoj fazi sa postojećom opremom, uz obezbjeđenje posuda za selekciju ili vreća, a nakon analize odlučiti da li ići u selekciju, te izvršiti potpuno opremanje za ovu aktivnost. Za početak uvesti odvajanje plastike, papira i stakla na mjestu nastanka ili putem zelenih ostrva.</p>	<p>Upravljanje otpadom</p>
<p>Nedovoljno razvijeni kapaciteti JLS u oblasti upravljanja projektima</p>	<p>U narednom periodu je potrebno posebno jačati kapacitete zaposlenika općine u pogledu upravljanja projektima i namicanja sredstava iz međunarodnih fondova i organizacija jer bi upravo ova sredstva mogla snažno podržati razvoj općine Kladanj.</p>	<p>Lokalna samouprava</p>

Zaštita okoliša

U kontekstu **kvaliteta zraka**, područje općine Kladanj ne karakteriše prekomjerna zagađenost obzirom na značajnu površinu pokrivenu šumama kao i odsustvo velikih industrijskih zagađivača, međutim obzirom da nisu vršena nikakva mjerenja kvaliteta zraka, nemoguće je govoriti o egzaktnim pokazateljima. Najveći zagađivači zraka su individualna ložišta (grijanje stambenog, poslovnog i javnog prostora), pa su prostornim planom, izrađenim u 2018 godini, definisane preporuke u cilju očuvanja kvalitetnog odnosno čistog vazduha a koje između ostalog uključuju planiranje daljinskog sistema grijanja u urbanom području, korištenje okolišno prihvatljivih energenata, te instaliranje mjerača zagađenosti zraka na nekoliko lokacija na području općine.

Što se tiče **kvaliteta vode** na području općine Kladanj, generalno se može reći da je on zadovoljavajući i u većem dijelu godine nije potrebno prečišćavanje vode da bi se voda koristila za piće kroz vodovodni sistem. Na samim izvorištima voda uglavnom zadovoljava zahtijevane fizičko - hemijske, hemijske i mikrobiološke standarde, tako da je vodu neophodno samo hlorisati kako bi se očuvala njena mikrobiološka ispravnost i u distributivnoj mreži. Jedan od većih problema na području općine Kladanj a u vezi sa stanjem voda jeste neuređenost korita rijeke Drinjače što uzrokuje pojave bujičnih tokova prilikom većih padavina koje su praćene erozijom zemljišta i pojavljivanjem klizišta.

U skladu sa zakonskim propisima koji obavezuju općine da zaštite svoja najvrijednija **zemljišta**, Općina Kladanj izradila *Studiju upotrebne vrijednosti zemljišta za područje općine Kladanj* u saradnji sa Poljoprivredno-prehrambenim fakultetom Univerziteta u Sarajevu. Studija je ukazala na karakteristike prostora općine Kladanj i značaj planiranja načina korištenja zemljišnih resursa, te dala preporuke i smjernice za održivo korištenje zemljišta. Prema zaključcima Studije, zemljište na području općine Kladanj je višestruko ugroženo ubrzanom urbanizacijom, brojnim površinskim kopovima te povećanom upotrebom pesticida i herbicida za potrebe poljoprivredne proizvodnje. Kako bi se zaštitilo zemljište, a posebno kako bi se efikasno upravljalo zemljištem radi postizanja optimalnih rezultata, neophodno je

uvođenje zemljišnog informacionog sistema (ZIS-a), gdje bi se na osnovu relevantnih podataka formirala baza podataka o zemljišnom fondu općine, njegovom kvalitetu, načinu korištenja, upotrebnoj vrijednosti i sl., a što bi poslužilo kao osnova za daljnje praćenje promjena, odnosno zemljišni monitoring.

Šume predstavljaju jedan od najznačajnijih resursa općine Kladanj jer je 82% ukupne površine općine prekriveno šumama. Prema dobivenim podacima iz JP „Šume Tuzlanskog kantona“, ukupna površina općine Kladanj pokrivena šumama u 2022. godini je 23.814,54 ha od čega je 345,ha uzurpiranom a uuporednom analizom zaključeno je da je u prethodnih 12 godina došlo do smanjenja površine prekrivene šumama za 1.477 ha. Šume, kao najuticajni resurs na području općine, uz racionalno korištenje predstavljaju važan oslonac za budući razvoj te je potrebno usmjeriti aktivnosti na povećanje prihoda ostvarenih kroz upravljanje šumama u narednom periodu. Uzimajući u obzir realnu činjenicu, da su sve šume na teritoriji općine Kladanj danas privredne šume (izuzev zaštitnih šuma, zaštićeni pejzaž Konjuh), jasno je da je prije svega potrebno obezbijediti trajnost prihoda u ovim šumama (i privatnim i državnim), a nakon čega će biti zadovoljeni interesi vlasnika a samim tim i stvoreni uslovi za veću zastupljenost ostalih funkcija šuma (rekreativne, memorijalne, izletničke, i dr.), koje se ovim planom stavljaju kao imperativ.

Prostor općine Kladanj izuzetno je bogat **kulturno-historijskim spomenicima** iz svih perioda. Ostaci materijalne kulture prošlih vremena nalaze se na više lokaliteta. To govori o kontinuitetu naseljenosti ovog prostora od prahistorijskog doba do danas a najveći dio je iz srednjovjekovnog i osmanskog perioda. Na prostoru opštine Kladanj evidentirano je 57 nekropola sa 598 stećaka od kojih se Nekropola stećaka Olovci-Tuholj, nalazi na UNESCO listi svjetske baštine 2016.godine, sa 18 stećaka od kojih 5 sanduci, 12 sljemenjaci, 3 ukrašena i 1 stećak sa natpisom. Nacionalni spomenici na teritoriji općine Kladanj, proglašeni od strane Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika BiH su: (1)Hadži Balibegova (Kuršumljija) Džamija - graditeljska cjelina, (2) Srednjovjekovna nekropola sa stećcima Olovci - historijsko područje i (3) Tuholjska džamija. Također je važno pomenuti da se na području općine Kladanj nalazi Titova pećina, a ona je proglašena Memorijalnim spomenikom prirode, Sl. list SRBiH broj 4/65.

Kada je u pitanju **prirodno naslijeđe**, najznačajniju prirodnu vrijednost na prostoru općine Kladanj, čini Zaštićeni pejzaž „Konjuh“, područje izuzetno rijetkog diverziteta prirodnog i kulturno-historijskog naslijeđa sa estetskim, ekološkim i kulturnim vrijednostima, te velikom biološkom raznolikošću. Kada je u pitanju turistički potencijal a u kontekstu biodiverziteta i prirodnog naslijeđa, među prirodnim vrijednostima područja Zaštićenog pejzaža Konjuh, izdvajaju se sljedeći lokaliteti, koji za sada daju najveći doprinos razvoju turizma: Pećina u Brateljevićima i pećina Bebrava, te Paučko jezero, kao i vodopad na Velikoj Zlači. Interesantno je spomenuti, a što u javnosti nije mnogo poznato, da na području općine Kladanj se nalazi prašumski rezervat koji kao takav spada u I kategoriju zaštite.

Stanje u oblasti **obnovljivih izvora energije i energetske efikasnosti** na području općine Kladanj je u povojima jer ne postoje podaci o potencijalima obnovljivih izvora na području općine, niti postoje započete aktivnosti u skladu sa principima energetske efikasnosti. Prema svojim prirodnim resursima i položajem, prostor općine Kladanj ne obiluje obnovljivim izvorima energije ali ipak uz starteški pristup se od postojećih resursa može kreirati proizvodnja određenog nivoa. Jedan od ključnih prioriteta za unaprijeđenje oblasti energetske efikasnosti na području općine Kladanj jeste izrada *Akcijskog plana održivog upravljanja energijom i prilagođavanja klimatskim promjenama (SECAP)* na nivou općine. Izrada ovakvog plana će

pomoći u prikupljanju egzaktnih i relevantnih podataka o stanju i potencijalima općine u ovoj oblasti, te dati jasne preporuke za unapređenje.

Razvojni problemi i potrebe u području zaštite okoliša predstavljene su u narednoj tabeli.

Tabela 5 Razvojni problemi i potrebe u području zaštite okoliša

Razvojni problemi	Razvojne potrebe	Podsektor
Nepostojanje egzaktnih pokazatelja o kvalitetu zraka	Instaliranje mjernih stanica na nekoliko lokacija na području općine kako bi se pratilo stanje kvaliteta zraka i poduzimalo pravovremene reakcije očuvanja kvalitete zraka po potrebi	Stanje zraka
Očuvanje kvaliteta zraka kao jedne od osnovnih odrednica za zdravlje ljudi posebno radi činjenice da su najčešće bolesti stanovništva općine Kladanj respiratorne prirode	Izraditi studiju o kvalitetu i očuvanju zraka te na osnovu preporuka studije, prilagoditi aktivnosti kako bi se očuvao postojeći kvalitet zraka a koji se ogleda u planiranju i očuvanju zelenih površina te kontrolisanje zagađivača putem upotrebni dozvola ili inspekcijskog nadzora	Stanje zraka
Neuređenost rijeke Drinjače se očituje u pojavi bujičnih tokova i eroziji tla prilikom većih poplava	Zaštiti naseljena mjesta od bujičnih poplava kroz aktivnosti čišćenja i uređenja korita rijeka i vodotoka cijelim tokom te izgradnju objekata za odbranu od voda na svim mjestima gdje je neophodno	Stanje voda
Zonalnost zemljišta zahtijeva efikasno upravljanje zemljištem radi optimizacije rezultata	Radi kvalitetnijeg vođenja zemljišne politike, neophodno je uvođenje zemljišnog informacionog sistema (ZIS-a), gdje bi se na osnovu relevantnih podataka formirala baza podataka o zemljišnom fondu općine, njegovom kvalitetu, načinu korištenja, upotrebnoj vrijednosti i sl., a što bi poslužilo kao osnova za daljnje praćenje promjena, odnosno zemljišni monitoring	Stanje zemljišta
Održivo upravljanje šumama u cilju optimiziranja koristi uz istovremeno očuvanje šuma kao najvažnijeg resursa	Uzimajući u obzir realnu činjenicu, da su sve šume na teritoriji općine Kladanj danas privredne šume (izuzev zaštitnih šuma, zaštićeni pejzaž Konjuh), jasno je da je prije svega potrebno obezbijediti trajnost prihoda u ovim šumama (i privatnim i državnim), a nakon čega će biti zadovoljeni interesi vlasnika a samim tim i stvoreni uslovi za veću zastupljenost ostalih funkcija šuma (rekreativne, memorijalne, izletničke, i dr.), koje se ovim planom stavaljaju kao imperativ.	Stanje šuma

Nedovoljno iskorišten potencijal Zaštićenog pejzaža Konjuh	Strateškim pristupom provoditi aktivnosti na valorizaciji i brendiranju aktivnosti koje nudi ZP Konjuh i koje predstavljaju veliki potencijal za turistički razvoj, ali poštujući principe održivog razvoja.	Biodiverzitet, prirodno i kulturno-historijsko nasiješe
Nedostupnost podataka o potencijalima obnovljivih izvora na području općine Kladanj	Jedan od ključnih prioriteta za unaprijeđenje oblasti energetske efikasnosti na području općine Kladanj jeste izrada <i>Akcijskog plana održivog upravljanja energijom i prilagođavanja klimatskim promjenama (SECAP)</i> na nivou općine. Izrada ovakvog plana će pomoći u prikupljanju egzaktnih i relevantnih podataka o stanju i potencijalima općine u ovoj oblasti, te dati jasne preporuke za unapređenje.	Obnovljivi izvori energije
Javna rasvjeta i javni objekti nisu usklađeni sa principima energetske efikasnosti, pa su i troškovi održavanja a i potrošnja veći	U skladu sa principima energetske efikasnosti a u vezi smanjenja emisije CO ₂ , planirati rekonstrukciju javne rasvjete i javnih objekata koristeći principe energetske efikasnosti . Time će se smanjiti negativan utjecaj na okoliš, ali i racionalizirati troškovi, a sredstva će se moći preraspodjeliti u razvojne svrhe.	Energetska efikasnost

2.1.6. Prostorno-planska dokumentacija

Plansko uređenje prostora je preduvjet za očuvanje prostora kao općeg dobra i kao takvo nužno ga je zaštititi donošenjem planskih dokumenata, kojim bi se definisalo korištenje, skrb i upravljanje prostorom. Raspoloživi planski dokumenti po općinama su prezentirani u nastavku:

- Prostorni plan općine Kladanj za period od 2014 do 2034 godine, (Službeni glasnik općine Kladanj, broj 2/18)
- Prostorni plan područja posebnih obilježja Zaštićeni pejzaž "Konjuh" za period 2010-2030 godina, („Službene novine Tuzlanskog kantona“, broj13/13)
- Regulacioni plan Stupari-centar (Službeni glasnik Općine Kladanj, broj 8/09, 5/20)
- Regulacioni plan Ravni stanovi (Službeni glasnik Općine Kladanj, broj 8/09)
- Regulacioni plan Stara Čaršija (Službeni glasnik Općine Kladanj, broj 2/10)
- Regulacioni plan Kladanj-Centar, (Službeni glasnik Općine Kladanj, broj 4/11)
- Regulacioni plan Bare etapa I-Drinjača (Službeni glasnik Općine Kladanj, broj 4/11)

Također, postoji i Prostorni plan Tuzlanskog kantona 2005-2025 koji utječe na plansko uređenje općine Kladanj.

2.1.7. Analiza finansijskog kapaciteta općine

Analiza prihoda od koncesija i naknada za korištenje državnih šuma

Zakonski osnov za provedbu postupaka dodjele koncesija, zaključivanja ugovora o koncesiji kao i praćenje realizacije zaključenih ugovora o koncesiji je Zakon o koncesijama TK, Dokument o politici dodjele koncesija na području TK i Pravila o utvrđivanju minimalnih naknada za koncesiju. Nadležnost u vođenju postupaka za dodjelu koncesija, podijeljena između Komisije za koncesije, resornih Ministarstava (koncesor), Vlade TK i Kantonalnog pravobranilaštva. Ministarstvo u skladu sa ovim zakonom preuzima aktivnosti do dodjele koncesije i u ime Vlade TK potpisuje ugovor o koncesiji. Ministarstvo u skladu sa ovim zakonom preuzima aktivnosti do dodjele koncesije i u ime Vlade TK potpisuje ugovor o koncesiji. Ugovor o koncesiji zaključuje se na određeni period koji ne može biti duži od 30 godina. Ako se pojave izuzetne okolnosti koje zahtijevaju ulaganja za koje je potreban duži vremenski period, ugovoreni rok se može produžiti, ali ne može biti duži od 50 godina. Ugovor o koncesiji može se obnoviti za period koji ne može biti duži od polovine prvobitno ugovorenog roka i ne može se prenijeti na drugog koncesionara bez prethodne saglasnosti Vlade TK. Naknade za koncesije utvrđene ugovorom o koncesiji predstavljaju prihod Kantona i općina na čijem se području nalazi predmet koncesije, a raspoređuju se u omjeru 80% u korist općina i 20% u korist Kantona.

Prema Registru koncesija u Tuzlanskom kantonu upisano je 77 koncesioara, od čega njih 10 u općini Kladanj. U kategoriji Korišćenje javnog vodnog dobra ugovor je zaključen sa šest koncesionara (JP Komunalac d.d. Kladanj, Bio Pol d.o.o. Kladanj, Konjuh Natural Resurse d.o.o. Kladanj KNR Sarajevo, JP Vodovod i kanalizacija d.o.o. Tuzla, Rudar d.o.o. Tuzla, MEFA-OIL d.o.o. Kladanj) a u kategoriji Koncesije za privredno korišćenje prirodnog bogatstva sa četiri koncesionara (MEFA-OIL d.o.o. Kladanj, Geoniženjering d.o.o. Kladanj, Rudar d.o.o. Tuzla, T.S.E. Transporti Speciali Europei d.o.o. Kladanj). Dva koncesionara (Rudar d.o.o. Tuzla, MEFA-OIL d.o.o. Kladanj) imaju zaključene ugovore o dvije kategorije.

Među među gore pomenutim koncesionarima ne nalazi se JP Šume Tuzlanskog kantona d.d. Kladanj kome se povjerava gospodarenje državnim šumama na područje TK u skladu sa važećom zakonskom legislativom. Ministarstvo ugovorom prenosi poslove gospodarenja državnim šumama korisniku državnih šuma, a posebno: izradu šumsko-privrednih osnova, izradu privremenih godišnjih planova gospodarenja, izradu godišnjih planova gospodarenja, izradu projekata za izvođenje radova u šumarstvu i njihovu realizaciju, projektovanje, izgradnju, rekonstrukciju i održavanja šumske infrastrukture, prometa šumskih drvnih sortimenata i nedrvnih šumskih proizvoda, izvršavanje programa i planova biološke obnove šuma, provođenje mjera zaštite šuma, proizvodnje i prometa šumskog sjemena, šumskog i ukrasnog sadnog materijala, izvršavanje planova korištenja nedrvnih šumskih proizvoda, realizaciju planova razvoja šumarstva i mjera racionalizacije u šumarstvu, ostale poslove, zadatke i odgovornosti u skladu sa ugovorom.

Korisnik državnih šuma dužan je plaćati naknadu u visini od 7% ostvarenog prihoda od drveta računajući cijenu drveta na panju i prihoda ostvarenog od nedrvnih šumskih proizvoda (član 35. Zakona o šumama TK). Naknada za korištenje državnih šuma obračunava se od prihoda od drveta računajući cijenu drveta na panju i prihoda ostvarenog od nedrvnih šumskih proizvoda i uplaćuje se: a) 2,0% na račun Budžeta Kantona. b) 5,0% na namjenski račun općine na čijoj teritoriji se ostvaruje prihod. Naknada se uplaćuje po ostvarenom prihodu, tromjesečno i po završnom godišnjem računovodstvenom izvještaju.

Općina Kladanj u svom operativnom radu planira redovno godišnje planira naknade po osnovu koncesija za pojedine kategorije uzimajući u obzir zaključene ugovore sa koncesionarima i po zakonu pripadajući dio prihoda od koncesija. Planirane prihode razvrstava u tri kategorije: prihodi od davanja prava na eksploataciju prirodnih resursa, patenata i autorskih prava; naknada za korištenje državnih šuma utvrđena kantonalnim propisima; naknada za promet šuma (zaostale obaveze). Njihove iznose za period 2018-2022. godina možemo vidjeti u sljedećoj tabeli.

Tabela 6 Planirani prihodi u budžetu općine Kladanj od koncesija i naknada za korištenje državnih šuma u periodu 2018-2022. (iznosi izraženi u KM)

Vrsta prihoda	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
Prihodi od davanja prava na eksploataciju prirodnih resursa, patenata i autorskih prava	200.000	200.000	140.000	140.000	140.000
Naknada za korištenje državnih šuma utvrđena kantonalnim propisima	330.000	330.000	330.000	420.000	420.000
Naknada za promet šuma (zaostale obaveze)	90.000	90.000	90.000	0	0
UKUPNO	620.000	620.000	560.000	560.000	560.000

Usljed niskih planiranih godišnjih iznosa na jednoj strani, i velikog prirodnog koncesionog potencijala, na drugoj strani, uočavamo da su najvažniji resursi Općine Kladanj kao što su šume, voda za piće, kamen i druge mineralne sirovine nisko valorizovani. A kako i ne bi, kad je npr. sa koncesionarom JKP „Vodovod i kanalizacija“ d.o.o. Tuzla zaključen koncesioni ugovor na trideset godina sa rokom važenja do 2046. godine u kategoriji koncesija za prirodno korištenje prirodnog bogatstva u oblasti korištenja javnog vodnog dobra, konkretno za korištenje izvorišta „Sedam vrela“, „Zatoča 1“, „Zatoča 2“ i „Tarevčica“ u Stuparima, općina Kladanj uz koncesionu naknadu u iznosu od 0,00926 KM po metru kubnom. Slična situacija je i sa drugim koncesionarima na što ukazuju planirani iznosi prihod od JP Šume TK d.d. Kladanj koje gospodari površinom 79.510 hektara šuma koje su uglavnom na teritoriji općine Kladanj u četiri šumsko-privredna područja: Konjuh Sprečko Majevičko i Vlaseničko. Niska valorizacija šuma, vode za piće, kamena i mineralnih sirovina uzrokovana nepovoljnim zakonskim rješenjima koja za krajnji efekat imaju niske prihode po tom osnovu, zatim neujednačen pristup i nepotpun obuhvat koncesionara nemežu potrebu izrade studije valorizacije koncesionog prirodnog bogatstva općine Kladanj koja bi trebala rezultirati jasnim preporukama izmjena sa izračunom finansijskih i nefinansijskih efekata primjenjenih mjera i akcija iz preporuka.

U sljedećoj tabeli su navedeni su ostvareni prihodi po osnovu koncesija i naknada za korištenje državnih šuma u periodu 2018-2022. godina.

Tabela 7 Ostvareni prihodi u budžetu općine Kladanj od koncesija i naknada za korištenje državnih šuma u periodu 2018-2022. (iznosi izraženi u KM)

Vrsta prihoda	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
Prihodi od davanja prava na eksploataciju prirodnih resursa, патената i autorskih prava	115.861	117.189	241.886	131.767	122.272
• T.S.E. Stupari Kladanj	9.474	10.367	14.241	16.131	23.162
• Rudar d.o.o. Tuzla	1.785	1.304	165	165	165
• Geoinženjering d.o.o. Kladanj	12.000	19.556	106.453	1.391	10.559
• JKP Vodovod i kanalizacija Tuzla	61.375	31.867	31.204	31.278	27.495
• Terakop Živinice	31.227	54.095	77.290	32.989	54.425
• Komunalac d.d. Kladanj			12.533	7.333	6.467
• Muška voda d.o.o. Kladanj				40.400	
• Bio-pol d.o.o. Starić				2.080	
Naknada za korištenje državnih šuma utvrđena kantonalnim propisima	326.738	268.973	346.225	146.632	211.429
Ukupno	442.599	386.162	588.111	278.399	333.701
Prihodi od koncesija	26,2%	30,3%	41,1%	47,3%	36,6%
Prihodi od korištenja šuma	73,8%	69,7%	58,9%	52,7%	63,4%
Ostvareni ukupni prihodi u odnosu na planirane	71,4%	62,3%	105,0%	49,7%	59,6%

Nizak i varijabilan nivo ostvarenih prihoda od koncesionara koji se kretao od 52,7% u 2021. godini do 73,8% u 2018. godini dodatno ukazuje na potrebu izrade studije valorizacije koncesionog prirodnog bogatstva. Prema pokazateljima preuzetih sa portala registra koncesija u BiH koji objavljuje elemente zaključenih ugovora i prati plaćanje koncesione naknade, koncesionari su na dan 31.12.2022. godine dužni više od milion konvertibilnih maraka, a najveći dužnik je Konjuh Natural Resources d.o.o. Kladanj sa iznosom 586.500 KM, a slijedi ga Muška voda d.o.o. Kladanj sa iznosom od 303.000 KM. Posebno je upečatljiv nizak nivo koncesione naknade za gospodarenje državnim šumama uplaćen od strane JP Šume TK, čiji iznos od 211.000 u 2022. godini je ekvivalentan zakupu poslovne hale veličine 2.000 metara kvadratnih u predgrađu Živinica ili Tuzle.

Analiza ostvarenih prihoda, rashoda i financijskog rezultata u periodu 2016.-2020. godine

Općina Kladanj, u vremenskom periodu 2018-2022. godina, je odgovorno pristupila planiranju Budžeta što potvrđuje da su ukupni rashodi planirani u istim iznosima kao i ukupni prihodi u 2018. godini dok je u ostalim godinama planiran suficit u iznosu od 10.000 KM. Uticaj pandemije COVID-19 imao je negativan odraz na planiranje prihoda i rashoda, tako da su u periodu 2019-2021. godina planirani ukupni prihodi bili niži u odnosu na 2018. godinu, a opravak je vidljiv tek u 2022. godini kada su planirani ukupni prihodi veći za 9,8% u odnosu na 2018. godinu. Ukupno ostvareni prihodi su u periodu 2018-2022. veći od ukupno ostvarenih rashoda osim u 2022. godini kada su manji za 102.533 KM, što znači da je jedino u toj godini ostvaren deficit u Budžetu općine Kladanj. Jednako kao i kod planiranih ukupnih prihoda i planiranih ukupnih rashoda, uticaj pandemije COVID 19 i u slučaju ostvarenih ukupnih prihoda i ostvarenih ukupnih

rashoda tek u 2022. godini ukazuje na oporavak kada su ostvareni ukupni prihodi veći za 17,2% u odnosu na ostvarene ukupne prihode u 2018. godini. U svim godinama posmatranog perioda ostvareni ukupni prihodi i ostvareni ukupni rashodi manji su u odnosu na planirane ukupne prihode i planirane ukupne rashode. Najniži su bili 2019. godine kada su iznosili svega 73,4%. Najviši ostvareni ukupni prihodi u odnosu na ukupne rashode bili su u 2022. godini kada su iznosili 81,4%, dok su u toj godini ukupni rashodi u odnosu na ukupne prihode iznosili 83,2%. Ostvareni rezultat pratio je dinamiku kretanja ostvarenih ukupnih prihoda i ostvarenih ukupnih rashoda tako da je u četiri od pet godina ostvaren suficit, a samo u jednoj godini deficit Budžeta. Najveći suficit ostvaren je u 2021. godini kada je iznosio 248.256 KM i dvostruko je veći od deficita ostvarenog u 2022. godini koji je iznosi 112.533 KM. Ostvareni rezultat pokazao je odgovorno upravljanje Budžetom.

U slijedećoj tabeli su navedeni su planirani i ostvareni ukupni prihodi u Budžetu općine Kladanj u periodu 2018-2022. godina.

Tabela 8 Planirani i ostvareni ukupni prihodi i rashodi u Budžetu općine Kladanj za period 2018-2022. godina

PLANIRANI PRIHODI I RASHODI	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
Ukupni planirani prihodi	5.880.483	5.494.051	5.667.456	5.708.086	6.455.214
Ukupno planirani rashodi	5.880.483	5.484.051	5.657.456	5.698.086	6.445.214
Planirani rezultat (suficit)	0	10.000	10.000	10.000	10.000
OSTVARENI PRIHODI I RASHODI	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
Ukupni ostvareni prihodi	4.587.786	4.031.912	4.352.587	4.635.526	5.256.776
Ukupni ostvareni rashodi	4.574.625	4.023.251	4.344.545	4.377.271	5.359.309
Ostvareni rezultat	13.160	8.661	8.042	258.256	-102.533
	suficit	suficit	suficit	suficit	deficit
RAZLIKA (OSTVARENO - PLANIRANO)	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
Razlika ukupno ostvarenih prihoda i ukupno planiranih prihoda	-1.292.698	-1.462.139	-1.314.869	-1.072.560	-1.198.438
Razlika ukupno ostvarenih rashoda i ukupno planiranih rashoda	-1.305.858	-1.460.800	-1.312.911	-1.320.815	-1.085.905
Ostvareni rezultat	13.160	-1.339	-1.958	248.256	-112.533
% ostvarenih ukupnih prihoda	78,00%	73,40%	76,80%	81,20%	81,40%
% ostvarenih ukupnih rashoda	77,80%	73,40%	76,80%	76,80%	83,20%

Detaljna analiza strukture prihoda predočena u Strateškoj platformi Strategije razvoja općine Kladanj za period 2024-2027. godina ukazuje da u strukturi prihoda dominiraju prihodi od poreza čije je izvršenje u svim godinama posmatranog perioda bilo iznad planiranih, postotak ostvarenja kretao se od 102,1% u 2019. godini do 111,8% u 2021. godini. Sve ostale vrste prihoda imale su niži procent ostvarenja od planiranog. Posebno zabrinjava nizak procent ostvarenja neporeznih prihoda na koje općina Kladanj ima veći uticaj nego na druge vrste prihoda. U strukturi ukupnih rashoda najviše su zastupljene Plaće i naknade troškova zaposlenih koje se kreću se oko jedne trećine ukupnih rashoda, a njihov stepen ostvarenja u svim godinama posmatranog perioda je nešto iznad 90%. Procent izvršenja ostalih vrsta rashoda i izdataka

varira u odnosu na vrstu rashoda. Promatrajući vrste rashoda Budžeta općine Kladanj zaključujemo da Plaće i naknade troškova zaposlenih, Doprinosi poslodavca i ostali doprinosi te Izdaci za materijal i usluge u cjelosti se koriste za financiranje aktivnosti koje proizlaze iz nadležnosti rada općine Kladanj.

Tekući grantovi, Kapitalni grantovi, Tekući i kapitalni transferi, Izdaci u većem stepenu su korišteni za financiranje razvoja općine Kladanj u period 2018-2022. godina. Tačan iznos sredstava korištenih za razvojne projekte može se dobiti analitičkim razlaganjima svake od pojedinih vrsta prema kriteriju namjene utroška rashoda i izdatka. Ohrabruje pokazatelj da je općina Kladanj u periodu 2018-2022. godine izdvojila značajna sredstva za financiranje projekata i razvojnih inicijativa koja su se kretala u iznosima od 2,6 do 3,5 miliona KM.

U slijedećoj tabeli su navedeni ostvareni iznosi na pozicijama rashoda koji su u najvećem dijelu korišteni za finansiranje projekata i razvojnih inicijativa implementiranih od strane općine Kladanj u periodu 2018-2022. godina.

Tabela 9. Vrste rashoda i izdataka iz kojih su se finansirali razvojni projekti i razvoj općine Kladanj u periodu 2018-2022. godina

Rashodi i izdaci	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
Tekući grantovi	392.493	406.002	426.205	471.463	601.287
Kapitalni transferi	47.933	20.912	123.211	48.852	96.779
Tekući i kapitalni transferi i drugi tekući rashodi	641.980	651.595	668.923	713.441	791.275
Ukupno	1.082.406	1.078.509	1.218.339	1.233.756	1.489.341

Projekcija Budžeta općine Kladanj

Dokument okvirnog budžeta općine Kladanj za period 2024-2026. godina urađen je na bazi slijedećih dokumenata: Smjernice ekonomske i fiskalne politike TK za period 2024-2026. godina, Revidiranih projekcija prihoda od indirektnih i direktnih poreza gradova/općina Tuzlanskog kantona za 2023. godinu i projekcije za period 2024.- 2026. godina, Revidirane projekcije prihoda od indirektnih poreza, te Izvršenje budžeta Općine Kladanj za 2022. godinu. Osnova za izradu budžeta zasniva se i na procjeni privrednog razvoja, razvoja socijalnog sektora, makroekonomskih pokazatelja, te prognozi prihoda i rashoda za godine koje su obuhvaćene Dokumentom okvirnog budžeta.

Očekivani nivo ukupnih poreznih i neporeznih prihoda, koji su na raspolaganju za finansiranje potreba iz Budžeta općine Kladanj iznosi 4.587.225 KM u 2023. godini. Projektovani nivo prihoda (porezni i neporezni) u 2024. godini iznosi 5.393.819,00 KM, 2025. godini 5.832.649,00 KM i 2026. godini 6.299.309,00 KM. Iz datih projekcija može se vidjeti da je projektovani iznos ukupnih poreznih i neporeznih prihoda u 2024. godini veći za 17,58 % u odnosu na plan 2023. godine, dok su u 2025. godini projektovani prihodi u odnosu na 2024. godinu veći za 8,13 %, a u 2026. godini projektovani prihodi u odnosu na 2025. godinu su veći za 8%.

U slijedećoj tabeli su navedeni iznosi izvršenja budžeta za 2022. godinu, plan 2023. godine i projekcije prihoda i primitaka općine Kladanj za period 2024-2026. godina.

Tabela 10. Projekcije prihoda i primitaka općine Kladanj za period 2024-2026. godina

Vrste rashoda i izdataka	Ostvarenje Budžeta za 2022.	Plan Budžeta za 2023.	Projekcije Budžeta		
			2024.	2025.	2026.
UKUPNO PRIHODI BUDŽETA	5.256.776	7.098.972	7.445.999	7.687.649	8.201.309
Porezni prihodi	3.325.189	3.374.556	3.793.819	4.197.649	4.637.309
Neporezni prihodi	883.087	1.187.730	1.600.000	1.635.000	1.662.000
Tekući transferi i donacije	888.468	1.461.186	1.271.600	1.160.000	1.201.000
Kapitalni transferi	160.000	1.075.000	779.580	694.000	700.000
Prihodi po osnovu zaostalih obaveza	33	500	1.000	1.000	1.000

Kao i prethodnih godina, planiranje budžeta će se oslanjati na načela stabilizacijskog djelovanja fiskalne politike kroz smanjenje javne potrošnje. Općina Kladanj će i u narednom periodu biti opredjeljena za provođenje mjera štednje javne potrošnje u periodu 2024. – 2026. godine, čiji je osnovni cilj održavanje stabilnog fiskalnog sistema, održavanje budžetske ravnoteže i kontrola javne potrošnje. Mjere štednje javne potrošnje će se provoditi kroz ograničavanje rasta tekućih rashoda, uz istovremeno nastojanje očuvanja socijalne pravednosti i zaštite najugroženijih grupa stanovništva i boračkih populacija, te osiguranje aktivnog doprinosa povećanju investicionih aktivnosti.

U slijedećoj tabeli prikazane su Budžetske procjene prema ekonomskoj klasifikaciji sa projekcijama rashoda i izdataka za period 2024 – 2026 godina.

Tabela 11. Projekcije rashoda i izdataka općine Kladanj za period 2024-2026. godina

Vrste rashoda i izdataka	Ostvarenje Budžeta za 2022.	Plan Budžeta za 2023	Projekcije Budžeta		
			2024	2025	2026
UKUPNO PRIHODI BUDŽETA	5.359.309	7.088.972	7.425.999	7.667.649	8.181.309
Sredstva za finansiranje tekućih rashoda	2.514.411	3.197.499	3.540.100	3.597.000	3.670.000
Plaće i naknade troškova zaposlenih	1.417.917	1.688.700	1.905.500	1.937.000	1.978.000
Doprinosi poslodavca i ostali doprinosi	133.896	154.626	176.600	180.000	184.000
Izdaci za materijal, sitan inventar i usluge	876.360	1.253.904	1.350.000	1.372.000	1.400.000
Izdaci za kamate	8.064	8.752	8.000	8.000	8.000
Izdaci za otplate dugova	78.174	91.517	100.000	100.000	100.000
Sredstva za finansiranje razvoja	2.844.898	3.891.473	3.885.899	4.070.649	4.511.309
Tekući transferi i drugi tekući rashodi	1.391.831	1.624.940	1.918.000	1.950.000	1.990.000
Kapitalni transferi	97.511	77.000	100.000	100.000	100.000
Izdaci za nabavku stalnih sredstava	1.355.556	2.189.533	1.867.899	2.020.649	2.421.309

Projekcije izvora finansiranja strategije

Procjena finansiranja Strategije razvoja općine Kladanj za period 2024-2027. godine pripremljena je uzimajući u obzir: trend izdvojenih sredstava za razvojne projekte i razvojne inicijative u prethodnih pet godina, Budžet općine Kladanj za tekuću godinu i projekcije Budžeta (DOB-a) za period 2024 - 2026. godinu, očekivana sredstva iz ostalih eksternih izvora, očekivani blagi rast prosječnih izdvajanja za razvojne projekte, te ograničenja u pogledu akumuliranih obaveza i zaduženosti kao i drugih rizika.

U slijedećoj tabeli prikazane su procjene sredstava kojima će se finansirati aktivnosti i projekti iz razvojnih mjera predloženim ovom strategijom za period 2024-2027. godina.

Tabela 12. Projekcije izvora finansiranja strategije razvoja općine Kladanj za period 2024-2027. godina

IZVORI SREDSTAVA	OKVIRNA PROCJENA PO GODINAMA (u KM)				UKUPNO
	2024.	2025.	2026.	2027.	2024-2027
BUDŽET OPĆINE KLADANJ	2.300.000	2.200.000	2.500.000	2.600.000	9.600.000
VANJSKI IZVORI	1.500.000	1.800.000	2.000.000	2.100.000	7.400.000
Iz eksternih izvora (entiteti, kantoni, država, javna poduzeća, privatni izvori, krediti)	1.200.000	1.300.000	1.500.000	1.600.000	5.600.000
Iz eksternih izvora (UNDP, IPA, donatori i ostalo)	300.000	500.000	500.000	500.000	1.800.000
UKUPNO	3.800.000	4.000.000	4.500.000	4.700.000	17.000.000

Planirano je da se vlastitim budžetskim sredstvima finansiraju projekti i aktivnosti razvojnih mjera u obimu od 56,5%, a iz vanjskih izvora ostatak od 43,5%.Obzirom da su rizici po projekcije najvećim dijelom vezani za vanjske faktore (npr. situacije vezane za geopolitičke promjene i energetske krizu), neizvjesnost povezana sa projekcijama je na visokom nivou. Razvoj događaja na ukrajinskom i bliskoistočnom ratištu i rješavanje globalnih energetske problema predstavljaju glavne rizike po načinjene projekcije.

S duge strane, na ostvarenje projekcija utjecat će i unutrašnji faktori vezani za kompleksnu administrativnu organizaciju Federacije BiH, složen sistem donošenja odluka, spor tempo provođenja reformskih mjera i sl. Eventualna kašnjenja u provođenju strukturnih reformi mogla bi se negativno odraziti na privredni rast. Također, rizik koji se odnosi na migraciju stanovništva pogotovo aktivnog radnog stanovništva iz Federacije BiH u konačnici bi mogao imati negativan odraz na produktivnost te rezultirati sporijim rastom BDP-a od projektovanog. Izvršenje raspoloživih prihoda po osnovu indirektnih poreza za budžetske korisnike u Federaciji BiH direktno će ovisiti i o visini otplate vanjskog duga, s obzirom da se ukupan iznos prihoda s Jedinственog računa, koji pripada Federaciji BiH, u skladu s članom 21. Zakona o sistemu indirektnog oporezivanja umanjuje za iznos sredstava potrebnih za servisiranje inozemnog duga Federacije BiH.

2.2. SWOT analiza i strateško fokusiranje

U ovom dijelu daje se pregled unutrašnjih i spoljnih faktora koji mogu i/ili imaju uticaj na razvoj Općine Kladanj korištenjem alata SWOT matrica odnosno primjenom SWOT analize koja daje pregled snaga i slabosti iz unutrašnjeg okruženja, te prilika i prijetnji iz spoljnog okruženja.

Tabela 13. SWOT matrica

	SNAGE (Strengths – S)	SLABOSTI (Weaknesses - W)
UNUTRAŠNJE OKRUŽENJE	<ul style="list-style-type: none"> - Bogatstvo prirodnih resursa (šuma, voda, zemljište) - Donešen Prostorni plan općine Kladanj za period 2014- 2034 te postojanje ostale prostorno-planske dokumentacije - Resursi i bogatstvo planine Konjuh. - Ekološki sačuvano područje općine. - Postojanje osnove za izgradnju poduzetničkih zona, poduzetničkih centara i poduzetničkih inkubatora. - Kvalitet poljoprivrednog zemljišta za eko proizvodnju - Bogatstvo kulturno-historijskog naslijeđa koje upotpunjuje turističku ponudu Kladnja - Jedino skijalište na području Tuzlanskog kantona nalazi se na području općine Kladanj - Visoka pokrivenost uvoza izvozom - Kladanj kao vazдушna banja (povoljna planinska klima i četinarske šume) - Izvor Muške vode kao prepoznatljivi turistički biser - Ljekovitost kladanjske mineralne vode - Zdravstveni sistem na području općine funkcionira zadovoljavajuće uz potrebnu infrastrukturu, tehničku opremljenost i kadrovsku popunjenost - Zadovoljavajuće stanje tehničke infrastrukture uključujući elektroenergetsku infrastrukturu i telekomunikacijsku kao i odlična pokrivenost uslugama odvoženja otpada - Uređena javna infrastruktura parkirališta i javnog prijevoza, i grobnih mjesta - Na području općine uspješno funkcionira Dobrovoljno vatrogasno društvo Kladanj koje aktivno i proaktivno djeluje u oblasti zaštite materijalnih i prirodnih resursa od požar - Postojanje uređene i održavane deponije na području općine Kladanj, te uspješno zatvaranje velikog broja divljih deponija, te postojanje Plana upravljanja otpadom općine Kladanj 2022- 2027 	<ul style="list-style-type: none"> - Nepovoljni demografski trendovi (negativan prirodni priraštaj, povećanje udjela starijeg stanovništva u ukupnom broju stanovnika, smanjenje broja stanovnika na području općine) - Nedovoljno iskorištavanje turističkih potencijala za razvoj turizma - Neizgrađena poduzetnička infrastruktura (poduzetničke zone i poduzetničke potporne institucije) - Prisustvo “sive ekonomije” koja šteti razvoju poslovnog okruženja posebno u oblasti poljoprivrede - Visok udio nezaposlenih lica sa nižom stručnom spremom u ukupnom broju nezaposlenih osoba - Smanjenje izvoza i manja zastupljenost izvozno-orjentisanih djelatnosti i djelatnosti sa visokom dodanom vrijednošću - Usitnjenost poljoprivrednih proizvođača i loša pregovaračka pozicija na tržištu - Nedovoljna infrastrukturna opremljenost obrazovnih institucija (nepostojanje sportskih terena, nedostatak savremene opreme i učila) te nesrazmjerni trendovi kretanja broja učenika i broja nastavnika u osnovnom i srednjem obrazovanju - Značajno niži broj učenika na 1000 stanovnika u osnovnom i srednjem obrazovanju u odnosu na prosjek Tuzlanskog kantona i Federacije BiH - Nedovoljni kapaciteti osoblja u obdaništu za prihvata sve zainteresirane djece - Trend rasta broja stanovnika korisnika socijalne zaštite uprkos opadajućem broju ukupnog stanovništva - U oblasti sigurnosti građana, primjećuje se povećan broj kriminaliteta u oblasti narkomanije - Neumreženost i nedovoljno znanje kadrova u pripremi projektne dokumentacije apliciranju i implementaciji projekata financiranih od različitih donatora u oblasti nevladinih organizacija - Nizak nivo svijesti stanovništva o značaju kulture i kulturnih događaja te samim time jako niska posjećenost i korištenje usluga kulturnih institucija (kino dvorana, biblioteka itd) - Nedovoljna promocija općine i njenih kapaciteta

		<ul style="list-style-type: none"> - Nedostatak motivacije i volje stanovništva za uključenje u rad sportskih klubova kako u ulozi članova tako i u ulozi trenera - Povećan rizik od pojave bujičnih tokova, klizišta i poplava na području općine Kladanj. Neuređenost rijeke Drinjače se očituje u pojavi bujičnih tokova i eroziji tla prilikom većih poplava - Javna rasvjeta i javni objekti nisu usklađeni sa principima energetske efikasnosti, pa su i troškovi održavanja a i potrošnja veći - Nezadovoljavajuće stanje u oblasti vodoopskrbe, 65% stanovništva se snabdijeva sa lokalnih sistema. Dotrajala razvodna mreža i veliki gubici vode. - Nezadovoljavajuće stanje u oblasti odvođenja i tretmana otpadnih voda, što utiče na stanje okoliša ali i zdravlje stanovništva - Nedostupnost podataka o potencijalima obnovljivih izvora na području općine Kladanj
	PRILIKE (Opportunities - O)	PRIJETNJE (Threats – T)
VANJSKO OKRUŽENJE	<ul style="list-style-type: none"> - Razvijena mreža bh. dijaspore spremne za podršku razvoju općine kroz transfer kapitala, znanja i iskustva - Procesi integracije BiH u EU i druge međunarodne institucije i grupacije (CEFTA, NATO, WTO...) - Dostupni EU i drugi međunarodni fondovi za finansiranje strateških intervencija - Mogućnosti koje nudi međuopćinska, regionalna i međudržavna saradnja - Reforme u energetsom sektoru i fokus na obnovljive izvore energije - Razvojni programi koje provodi UNDP BiH i druge međunarodne institucije usmjereni na razvoj lokalnih zajednica - Izrada Akcijskog plana održivog upravljanja energijom i prilagođavanja klimatskim promjenama (SECAP) koji definira ciljeve i načine postizanja istih u oblasti klimatskih promjena te postizanja energetske efikasnosti općine, a koji može biti i osnov za namicanje sredstava iz međunarodnih zajednica - Strateško upravljanje i brendiranje Zaštićenim pejzažom Konjuh kao i ostalim prirodnim resursima općine, te snažnije povezivanje sa turističkim zajednicama u regiji kako bi se potakao razvoj turizma koji može postati značajan faktor razvoja općine 	<ul style="list-style-type: none"> - Izražen negativni trend odlaska stanovništva a među njima mladih ljudi i cijelih porodica sa područja Općine koji rezultuje odlivom stručnog kadra. - Neprovođenje reformi obrazovne i socijalne politike na nivou Tuzlanskog kantona. - Nedovoljna efikasnost i održivost upravljanja šumskim resursima Tuzlanskog kantona - Nedonošenje izmjena člana 48. Zakona o šumama TK kojim se regulira uplata naknade za korištenje državnih šuma. Izmjenama treba osigurati veće prihode u budžetu općine Kladanj (izmjenom osnovice oporezivanja ili povećanjem procenta koji pripada općini Kladanj). - Nedonošenje izmjena zakonskih propisa kojima se regulišu uplate koncesija (eksploatacija kamena, vode i drugih resursa). - Izražen visok rizik od elementarnih nepogoda (klizišta, bujičnih tokova i poplava) - Sporost u procesima integracija BiH u EU, nastavak zaostajanja BiH u odnosu na druge zemlje zapadnog Balkana - Kompleksna administrativna struktura u BiH koja negativno utiče na privlačenje investicija

2.3. Strateški fokusi

Strateški fokusi se definiraju na osnovu upoređivanja sadašnjeg stanja i kretanja u ključnim područjima razvoja općine Kladanj sa trendovima u širem okruženju, kao i strateškim usmjerenjima sa nivoa

Tuzlanskog kantona i FBiH, ali i BiH, koje je sadržano prvenstveno u Okviru za ciljeve održivog razvoja u BiH 2030. Pritom se nastoje iskoristiti postojeće prednosti (snage) i raspoložive prilike u regionalnom i globalnom okruženju, s jedne strane, uz nastojanje da se poboljšaju uočene slabosti i bitno ograniči negativan utjecaj prijetnji iz okruženja.

U tom smislu predložena su sljedeća strateška i dugoročna opredjeljenja Općine Kladanj, odnosno strateški fokusi:

Tabela 14. Strateški fokusi

1.	Izgradnja poduzetničke infrastrukture (poduzetničkih zona, poduzetničkog centara) i turističke infrastrukture u funkciji razvoja općine
2.	Populacijska politika usmjerena na zadržavanje stonovištva i podizanje kvalitete življenja
3.	Održivi razvoj društvenog i ekonomskog sektora bez štete za okoliš i prirodne resurse u funkciji ekonomskog razvoja općine na bazi prirodnih resursa na dugoročno održiv način

Strateški fokus 1. Izgradnja poduzetničke infrastrukture (poduzetničkih zona, poduzetničkog centara) i turističke infrastrukture u funkciji razvoja općine

Svrha poduzetničke infrastrukture je poticanje snažnijeg ekonomskog rasta kroz brži razvoj poduzetništva i povećanja investicija i zaposlenosti na području općine, a što u konačnici ima za rezultat brži razvoj općine. Na području Tuzlanskog kantona uspostavljeni su svi oblici poduzetničke infrastrukture Kantona i to poduzetničke zone i poduzetničke potporne institucije, i trenutno je uspostavljeno ili je u fazi iniciranja 29 poslovnih zona u svim lokalnim zajednicama Tuzlanskog kantona. Na području općine, regulacionim planovima je uspostavljena poslovna zona Ravni stanovi ukupne površine 24,4 ha, međutim na njoj trenutno ne postoje izgrađeni objekti već se radi o zemljištu na kome treba da se vrše uređenja da bi služilo krajnjoj svrsi.

Različiti oblici poduzetničke infrastrukture na različit način podupiru razvoj poduzetništva te u narednom planskom periodu, općina treba izgradnju poduzetničke infrastrukture uskladiti sa populacijskom politikom kako bi sinergijski djelovale i stvarale bolje okruženje za život i rad stanovnika Kladnja. Poduzetničke zone omogućavaju zajedničko korištenje infrastrukturno opremljenog i organiziranog prostora od strane poduzetnika kojima se poslovanjem unutar poduzetničke zone omogućuje racionalizacija poslovanja i korištenje raspoloživih resursa poduzetničke zone zajedno s ostalim korisnicima poduzetničke zone i uglavnom su korištene od strane postojećih preduzeća koje prepoznaju benefite racionalizacije troškova poslovanja. Također, poduzetničke zone su odličan koncept za privlačenje investitora van područja općine Kladanj čime bi se dodatno unaprijedila zapošljivost stanovništva i atraktivnost općine.

S druge strane, oblici poduzetničke infrastrukture poput poduzetničkih centara i poduzetničkih inkubatora su više okrenuti ka preduzećima u start-up fazi ili ranijim fazama poslovanja te bi oni trebali biti osmišljeni tako da generiraju visokokvalifikovana radna mjesta fokusirajući se na brzorastuće industrije poput tehnoloških preduzeća. Osnivanje takvog poduzetničkog centra bi omogućilo bolje plaćene poslove za

mlade općine Kladanj, te uzvezivanje sa partnerima iz regije i Evrope što bi dodatno doprinijelo razvoju općine ali i dalo potpuno drugačiju perspektivu u očima stanovnika o budućnosti općine Kladanj. Također, poduzetnički centri mogu biti usmjereni na turističku aktivnost obzirom na raznolikost prirodnih resursa koje općina Kladanj posjeduje i koji omogućavaju razvoj turističkih aktivnosti tokom cijele godine a posebno razvoj turističkih aktivnosti usklađen sa principima održivog razvoja turizma. Strateškim planiranjem razvoja turističke destinacije se razvoj turizma može povezati sa razvojem hotelsko-ugostiteljskih kapaciteta, poljoprivrede, razvojem kulture, izradom i prodajom suvenira i sl.

Izgradnja poduzetničke infrastrukture te politike usmjerene na kreiranje podrške subjektima unutar poduzetničke infrastrukture mogu snažno potaknuti razvoj općine Kladanj te postaviti općinu na mapu malih lokalnih zajednica koje su primjer snažnog poduzetničkog duha i razvoja temeljenog na istome.

Turističkom infrastrukturom smatra se infrastruktura koja na području turističke destinacije direktno ili indirektno utiče na razvoj turizma i turističke ponude u funkciji dodane vrijednosti turističkih sadržaja, a čine je objekti za odmor i predah, informisanje, snabdijevanje, rekreaciju, edukaciju i zabavu turista. U skladu sa navedenim, turistička infrastruktura se razvrstava na javnu i privatnu turističku infrastrukturu, te javna turistička infrastruktura obuhvata primarnu i sekundarnu turističku infrastrukturu. Kladanj će u narednom periodu kreirati programe podrške razvoju turističke infrastrukture zajedno sa nadležnim ministarstvima Vlade Tuzlanskog kantona, susjednim općinama, poslovnim sektorom, domaćim i stranim investitorima, koristeći prednosti postojanja Zakona o javno-privatnom partnerstvu na području TK.

Strateški fokus 2. Populacijska politika usmjerena na zadržavanje stanovništva i podizanje kvalitete življenja

Na području cijele Bosne i Hercegovine je prisutan trend odlaska stanovništva u toj mjeri da na nivou jedne godine, Bosna i Hercegovina „izgubi“ jedan grad. Migracije stanovništva snažnije pogađaju manje općine u blizini velikih gradova jer su takve općine pogođene i unutrašnjim i vanjskim migracijama, odnosno pored iseljavanja stanovništva van države, stanovništvo manjih općina često migrira u obližnje veće gradove u potrazi za boljim kvalitetom života. Općina Kladanj je upravo takva općina obzirom da se u njoj neposrednoj blizini nalaze dva od četiri najveća grada u Federaciji BiH, Sarajevo i Tuzla. Unutarnje emigracije predstavljaju specifičan problem za općinu Kladanj, jer značajan dio mladih napušta općinu odmah nakon završetka obrazovanja.

U periodu 2013-2022 godina, općine Kladanj je izgubila 8,43% svojih stanovnika. Podatak da je u periodu 2018-2022 godine smanjen broj stanovnika za 4,4% govori o tome da su emigracije kontinuirane te da općina Kladanj „gubi“ oko 1% stanovnika godišnje implicirajući značajan izazov za ovu općinu. Uzimajući u obzir da općina Kladanj trenutno ima oko 11.300 stanovnika, evidentno je da je zadržavanje stanovnika osnovni preduslov razvoja ove općine jer bez strateškog pristupa u osmišljavanju i implementaciji populacijske politike, opstanak općine Kladanj u narednih deset godina je značajno ugrožen.

Kako je već naznačeno, populacijska politika treba biti usmjerena na zadržavanje prije svega mladih obrazovanih ljudi koji svojim radom, kreativnošću i poduzetničkim aktivnostima mogu doprinijeti razvoju općine. Populacijska politika treba unaprijediti postojeće oblike podrške mladima (npr. subvencioniranje prijevoza učenika, stipendiranje učenika, naknade za porodice sa troje i više djece, naknada za novorođeno

dijete i sl.) te osmisлити nove koje bi snažnije podržale mlade i poboljšalo kvalitet njihovog života u zajednici. Nestabilno političko okruženje, nedovoljno uređeno tržište rada te nepodržavajuća socijalna politika u državi čini da se mladi ljudi sve kasnije osamostaljuju iz porodičnog doma i odlučuju na zasnivanje porodice. Razlog tome je nesrazmjer između visine primanja i troškova života uz smanjenu mogućnost kreditne sposobnosti i kupovine vlastite nekretnine. Nadalje, radi trenda života u samostalnim porodicama nasuprot zajedništva (roditelji sa djecom i unucima), mladi roditelji se često susreću sa dodatnim troškovima prilikom zbrinjavanja djece u vrijeme koje je njima potrebno za aktivan rad. Stoga populacijska politika treba uzeti navedene faktore u oblik te strategiju podizanja kvaliteta življenja usmjeriti na to da bude podrška mladima na putu osamostaljivanja i zasnivanja sretnih porodica omogućivši im prilike za balansiranje privatnog i poslovnog života. Aktivnosti unutar takvih politika mogu uključivati produžen rad vrtića i škola do 18.00 radnim danima, subvencioniranje dijela troškova za kupovinu stana ili rješavanje stambenog pitanja na druge prikladne načine (npr. kroz kolektivne stambene centre u vlasništvu općine bez naknade za prve tri godine zajedničkog života), kreiranje atraktivnog sadržaja za slobodno vrijeme, i sl.

Strateški fokus 3. Održivi razvoj društvenog i ekonomskog sektora bez štete za okoliš i prirodne resurse u funkciji ekonomskog razvoja općine na bazi prirodnih resursa na dugoročno održiv način

Snažna podrška jačanju ekonomskog razvoja općine Kladanj te unaprijeđivanje društvenog razvoja uključujući i razvoj javne komunalne infrastrukture ne smije biti na štetu stanja okoliša i prirodnih resursa općine Kladanj već treba biti u funkciji očuvanja okoliša i usklađena sa principima održivog razvoja. Prvi korak u planiranju održivog razvoja općine Kladanj treba biti pristup izradi *Akcionom planu održivog upravljanja energijom i prilagođavanja klimatskim promjenama lokalne zajednice (SECAP)* kojim bi se procijenilo trenutno stanje i rizici po okoliš općine Kladanj a zatim i kreirao akcioni plan za narednih deset godina kako bi se postigli postavljeni strateški ciljevi.

Trenutno stanje okoliša na području općine Kladanj je zadovoljavajuće po pitanju kvaliteta zraka, dok je kvalitet vode i tla donekle narušen zbog neregulisanog sistema upravljanja otpadnim vodama kao i nedovoljno uređenog stanja u oblasti odlaganja otpada. Regionalna deponija „Eko-sep“ koja predstavlja zajednički projekat lokalnih zajednica Živinice, Banovići i Kladanj bi trebala početi sa radom tokom 2023. godine. Sa početkom rada regionalne deponije u velikoj mjeri će se popaviti stanje u oblasti odlaganja i upravljanja otpadom, posebno imajući u vidu da je regionalna deponija planirana kao moderni regionalni centar pored samog odlaganja prodrumijeva naknadni tretman otpada putem mehaničko biološke obrade otpada s ciljem iskorištavanja materijalnih i energetskih resursa iz otpada. Uspostavljanje sistema selekcije i reciklaže otpada, te sistema upravljanja otpadnim vodama bi omogućilo poslovnim subjektima na području općine Kladanj da usklade svoje poslovanje sa principima zelene ekonomije odnosno principom „zero-waste“ (nulti otpad). Ovakvo strateško promišljanje bi bilo izrazito važno prilikom izgradnje poduzetničke zone gdje bi se omogućilo svim subjektima da budu ekološki odgovorne samim boravkom u takvoj zoni. Posljedično, razvoj općine usklađen sa principima održivog razvoja te razvoj privrede usklađen sa principima zelene ekonomije bi u velikoj mjeri utjecao na brendiranje općine jer bi općina Kladanj bila prepoznata kao „eco-friendly“ ili zelena općina. Sa takvom reputacijom, općina Kladanj bi privlačila veći broj turista ali i investitora jer je održivi razvoj jedan od najznačajnijih globalnih trendova.

Dodatni fokus treba staviti na jačanje energetske efikasnosti javne i privatne infrastrukture kroz raznorazne sisteme utopljanja objekata koji se temelje na korištenju obnovljivih izvora energije kao i na mogućnosti stvaranja djelomične energetske neovisnosti kroz proizvodnju vlastite energije koristeći neke od dostupnih prirodnih i obnovljivih resursa. Energetska efikasnost kao i održivo upravljanje okolišem i korištenjem obnovljivih izvora energije su pravci budućeg razvoja kako na globalnom, evropskom i državnom tako i lokalnom nivou te je potrebno da svaka lokalna zajednica u svojim mogućnostima da doprinos ovoj tranziciji. Također, jačanjem energetske efikasnosti stambenih objekata, javnih objekata i javne rasvjete se istovremeno smanjuje emisija CO2 odnosno štiti se okoliš ali se i racionaliziraju troškovi potrošnje električne energije.

2.4. Vizija razvoja i strateški ciljevi

U ovom dijelu Strategije razvoja Općine Kladanj za period 2024.-2027. godina daje se razvojna perspektiva općine ogleđana u viziji i izvan vremenskog horizonta ove strategije. Strateški cilj je cilj najvišeg nivoa koji utječe na sveukupni pravac razvoja i predstavlja jasan smjer kretanja u dugoročnom periodu. Strategija razvoja Općine Kladanj temelji se na tri strateška cilja, koji osiguravaju sinergijske efekte između ekonomskog i društvenog razvoja te zaštite okoliša.

2.4.1. Vizija razvoja

Vizija razvoja predstavlja težnju, dugoročnu namjeru, pravac djelovanja i poželjno stanje u budućnosti. Definisana vizija razvoja Općine Kladanj za period 2011.-2020. godina glasila je

„Općina Kladanj će biti prepoznatljivo privredno i turističko odredište, ekološki uređeno i društveno funkcionalna zajednica sa zaštićenim objektima prirodnog i kulturnog nasljeđa. „

Uzimajući u obzir strateške fokuse za naredni razvojni period, Općinski razvojni tim, odlučio je da definira novu izjavu o viziji Općine Kladanj utemeljenu na sistemu vrijednosti kojim se odgovara na tri ključna pitanja: (1) kakav bi Općina Kladanj trebala biti?, (2) koji su ključni preduslovi razvoja Općine Kladanj?, te (3) čime će Općina Kladanj privlačiti potražnju (građana, poduzetnika, investitora)?.

VIZIJA OPĆINE KLADANJ

Općina Kladanj – atraktivna za život, rad i nove investicije, ravnomjerno razvijena na principima održive ekonomije, prirodnih resursa i turizma.

Vizija razvoja općine Kladanj se fokusira na ekonomski i društveni razvoj općine uvažavajući principe održivog razvoja a sve u cilju povećanja života standarda života građana. U narednom planskom periodu, općina Kladanj će se fokusirati na razvoj ekonomije i turizma kako bi privukla nove investicije i turiste na područje općine, dok će istovremeno implementiranjem populacijske strategije proaktivno raditi na zaustavljanju trenda odlaska stanovništva. Općina Kladanj će iskoristiti svoje prirodne resurse i prometni položaj da postane sinonim za poduzetničku i uspješnu lokalnu zajednicu.

2.4.2. Strateški ciljevi

Strateški ciljevi Općine Kladanj su usklađeni sa Strategijom razvoja Tuzlanskog kantona za period 2021-2027. godina, Strategijom razvoja Federacije Bosne i hercegovine za period 2021-2027. godina, i Okvirom za ciljeve održivog razvoja u BiH, kojim se utvrđuju zajednički podciljevi i indikatori za sve nivoe vlasti u BiH (zajednički minimum) te usmjeravaju budući procesi strateškog planiranja.

Tabela 15 Strateški ciljevi Općine Kladanj

1.	Unaprijeđen održivi razvoj privrede, turizma i poljoprivrede
2.	Izgrađena društvena infrastruktura i javne usluge u funkciji demografskog oporavka
3.	Ravnomjeran razvoj javne infrstrukture i zaštite okoliša u funkciji održivog razvoja

Strateški cilj 1. Unaprijeđen održivi razvoj privrede, turizma i poljoprivrede

Privredu Općine Kladanj karakterizira visoka zastupljenost mikro i malih preduzeća, dok srednjih preduzeća ima vema malo a samo je jedno veliko preduzeće. Najveći broj poslovnih subjekata posluje je u djelatnosti Trgovine na veliko i malo, zatim Prerađivačkoj industriji, a mali broj u Hotelijerstvu i ugostiteljstvu. Četvorogodišnji period za koji se postavlja ovaj cilj treba biti obilježen orijentacijom na izgradnju poduzetničke infrastrukture, a prije svega poduzetničkih zona i to faze uspostave i faze realizacije poduzetničke zone, zatim uspostavu poduzetničkog centra i poduzetničkog inkubatora. Uspostava poduzetničke infrastrukture u cjelosti će pratiti odredbe prijedloga Zakona o poduzetničkoj infratructuri Federacije Bosne i Hercegovine, a finansijski će biti podržana iz programa podrške unapređenju poduzetničke infrastrukture sa nivoa Tuzlanskog kantona i nivoa Federacije Bosne i Hercegovine. Stvaranjem u potpunosti infrastrukturno-opremljenih poduzetničkih područja, visokog nivoa lokacijske konkurentnosti i sistema podrške za poslovanje u tim područjima, u Općini Kladanj stvorit će se pretpostavke za brži rast poduzetništva i povećanje investicija i zaposlenosti. Ciljanim mjerama podrške doći će do stvaranja novih poslovnih subjekata, rasta malih i srednjih preduzeća, rasta zaposlenosti, kreiranja atraktivnih radnih mjesta pri čemu će se voditi računa da to bude održivi ekonomski razvoj usklađen s pravicima zelene tranzicije i digitalne transformacije.

Općina Kladanj ima visok potencijal za razvoj turizma koji se ogleda u prirodnim ljepotama i kulturnom nasleđu što omogućava razvoj raznih oblika turizma, kao što su: planinski turizam, zimski turizam, obrazovni turizam, zdravstveni turizam, biciklistički turizam, vjerski turizam i drugi. U nacrtu Strategije razvoja turizma Tuzlanskog kantona za period 2022.-2027. Kladanj je prepoznat kao značajna turistička destinacija Tuzlanskog kantona te je jedan od strateških projekata koji je definisan i projekat Konjuh – ekološka oaza koji identficira i obuhvata razne aspekte ove planine uključujući to da je Konjuh, velikim dijelom zaštićeno područje, bogato prirodnim resursima (geološkom građom, reljefom, klimom, vodama, pedološkim pokrivačem, bogatim biodiverzitetom, pejzažnim ljepotama), te brojnim kulturno-historijskim resursima (spomenicima ljudske djelatnosti) od prahistorije, preko antičkog perioda do danas. Općina Kladanj će u narednom periodu s Tuzlanskim kantonom koordinirati aktivnosti, projekte i mjere na izgradnji

nove i unapređenju postojeće turističke infrastrukture s ciljem stvaranja pretpostavki za razvoj potentnih oblika turizma, kreiranja turističkih proizvoda, razvoja marketinga, unapređenje upravljanja destinacijom (destinacijski menadžment) i razvoja ljudskih potencijala u području turizma.

Usitnjenost poljoprivrednog zemljišta i većinom mali proizvođači koji proizvode uglavnom za sopstvene potrebe, nizak tehnološki nivo proizvodnje, neorganizirani poljoprivredni proizvođači, neorganiziran nastup na tržištu, slaba povezanost primarnih proizvođača sa prerađivačkim sektorom, nedovoljne subvencije i nivo tehničke podrške, velike površine zemljišta pod pašnjacima odrednice su sadašnjeg stanja poljoprivrede Općine Kladanj koga bi u narednom periodu trebalo unaprijediti kroz specijalizaciju robnih proizvođača, kooperaciju i integraciju. Općina Kladanj je ekološki izuzetno čisto područje, izolovano od industrijskih centara, frekventnih saobraćajnica i potencijalnih zagađivača i kao takvo ima velike potencijal za razvoj poljoprivrede.

Prvi strateški cilj zasnovan je na nekoliko ključnih pretpostavki:

- da se unaprijedi poslovni ambijent i poduzetnička infrastruktura na području općine, uz promociju razvojnih mogućnosti za privlačenje domaćih i stranih investicija oslanjajući se na resurse i povoljan geosaobraćajni položaj;
- da se doprinese razvoju dinamičnog tržišta rada koje će iznjediti potrebne kadrove za konkurentnu privredu zasnovanu na novim tehnologijama;
- da se unaprijedi turistička infrastruktura s ciljem podrške razvoju prosperitetnim vidovima turizma i kreiranjima atraktivne turističke ponude;
- da se ulaganjima u razvoj poljoprivrede osigura povećanje kapaciteta poljoprivrednika osiguravajući istovremeno rast konkurentnosti i profitabilnost registriranih fizičkih i pravnih lica u području poljoprivrede;
- da se osiguraju kvalitetni programi poticaja osnivanja novih preduzeća, obrta i samostalnih djelatnosti koje će stvoriti održiva radna mjesta za mlađe generacije poduzetnika;
- da se osigura rodna ravnopravnost kroz sve procese ekonomskih aktivnosti u poslovnim subjektima.

Pri definiranju prvog strateškog cilja i elemenata koji se odnose na ekonomski razvoj u Strategiji razvoja Općine Kladanj za period 2024.-2027. godine uzeti su u obzir strateški ciljevi Tuzlanskog kantona za period 2021-2027. godina, strateški ciljevi Federacije Bosne i Hercegovine za period 2021-2027. godina i Okvir za ciljeve održivog razvoja u Bosni i Hercegovini koji utvrđuje zajedničke podciljeve i indikatore za sve nivoe vlasti u BiH (zajednički minimum), gdje su definirani elementi relevantni u odnosu na sljedeće razvojne pravce i akceleratorne.

Općina Kladanj	Strateški cilj 1 Unaprijeđen održivi razvoj privrede, turizma i poljoprivrede
Strateški ciljevi FBiH	Strateški cilj 1. Ubrzan ekonomski razvoj Strateški cilj 4. Efikasan, transparentan i odgovoran javni sektor
Strateški ciljevi Tuzlanskog kantona	Strateški cilj 1. Dinamičan i održiv ekonomski razvoj u povoljnom poslovnom okruženju
Ciljevi održivog razvoja	Prvi cilj: Nema siromaštva Drugi cilj: Svijet bez gladnih Peti cilj: Rodna ravnopravnost

Osmi cilj: Dostajan rad i ekonomski rast Deveti cilj: Industrija, inovacije i infrastruktura	
	
Pravci razvoja	1. Pametan rast 2. Društvo jednakih mogućnosti 3. Dobra uprava i upravljanje javnim sektorom
Podciljevi	Akceleratori
Povećanje investicija u infrastrukturu istraživanja, razvoja i inovacija u javnom i privatnom sektoru Olakšavanje poslovanja i podrška brzo rastućim firmama Jačati infrastrukturu u oblasti digitalnih tehnologija Smanjenje broja osoba bez znanja i vještina i njihova integracija na tržište rada Održivi turizam	Povoljno okruženje za poduzetništvo i inovacije Povećanje investicija u infrastrukturu Poboljšanje inkluzivnosti obrazovnih sistema Pametno upravljanje prirodnim resursima

Slika 3 Povezivanje Strateškog cilja 1. sa strateškim ciljevima Tuzlanskog kantona, Federacije Bosne i Hercegovine i ciljevima održivog razvoja BiH

Ostvarenje strateškog cilja pratit će se kroz odabrane indikatore uticaja nakon kojih će se moći ocijeniti vrsta i stepen promjena u okruženju. Tabela u nastavku sumira indikatore za koje su definisane početne i ciljne vrijednosti ostvarenja strateških ciljeva.

Tabela 16 Indikatori (uticaja) realizacije Strateškog cilja 1.

STRATEŠKI CILJ 1	Indikator (uticaja)	Izvor	Polazna vrijednost (2022.)	Ciljna vrijednost (2027.)
Unaprijeđen održivi razvoj privrede, turizma i poljoprivrede	Nivo razvijenosti – indeks/rang	FZZPR*	0,64/65 (2021)	0,68/58
	Broj pravnih osoba/broj fizičkih osoba	FZZPR	245/286 (2021)	260/300
	Broj zaposlenih u pravnim osobama i obrtu i srodnim djelatnostima	FZZPR	1.603 (2021)	1.750

*FZZPR - Federalni zavod za programiranje razvoja

**SZZ TK – Služba za zapošljavanje Tuzlanskog kantona

Strateški cilj 2. Izgrađena društvena infrastruktura i javne usluge u funkciji demografskog oporavka

Obrazovanje (predškolsko, osnovno, srednje), zdravstvena zaštita, socijalna zaštita, sigurnost građana, civilno društvo, kultura i sport sastavnice su društvene infrastrukture Općine Kladanj koja zajedno sa kvalitetom javnih usluga bitno determinira kvalitet življenja. Isprepletanost nadležnosti u pogledu razvoja društvene infrastrukture između Općine Kladanj, Tuzlanskog kantona i Federacije Bosne i Hercegovine

zahtijeva senzibilnost u kreiranju razvojnih mjera. Izazovi koji se ogledaju u padu broja učenika u osnovnom i srednjem obrazovanju a koji su prethodno opisani u socio-ekonomskoj analizi i fokusima zahtijevaju sinhroniziran angažman svih relevantnih aktera a prije svega vaspitača, nastavnika, profesora, predstavnika zakonodavne i izvršne vlasti, poslovnog i nevladinog sektora. Pad broja osiguranika, kao i nedostajući broj ljekara specijalista predstavlja izazov s kojim je suočena zdravstvena zaštita Općine Kladanj. Veći nivo dostupnosti zdravstvene zaštite u udaljenim naseljima, veći kvalitet medicinskih usluga, bolja opremljenost dvanaset službi koje djeluju u JU Dom zdravlja Kladanj, bolji pristup apotekama predstavljaju područja intervencija i unapređenja zdravstvene zaštite u narednom planskom periodu. Rastući broj korisnika socijalne zaštite, a naročito broj maloljetnih korisnika indikator su pogoršanih uslova života.

U narednom planskom periodu trebat će posebnu pažnju posvetiti unapređenju socijalne zaštite kroz izradu socijalne karte koja bi omogućila bolju socijalnu zaštitu koja se realizuje kroz novčane i druge oblike pomoći osobama koje nisu u potpunosti u stanju voditi brigu o svojim interesima i osigurati sebi zadovoljavanje osnovnih životnih potreba. Kvaliteti života građana na području Općine Kladanj doprinijet će planske intervencije usmjerene na smanjenje rizika od poplava, klizišta, požara, mina te smanjen nivo kriminaliteta i poboljšanje javnog reda i mira. Ciljanim podrškama postojećim i novim organizacijama civilnog društva nastojat će se ojačati njihovi kapaciteti kako bi povećali broj članova i kroz svoje djelovanje postali akceleratori razvoja Općine Kladanj. Svjesni značaja kulture i sporta za ukupni društveni razvoj a posebno aktivizam mladih u narednom periodu će se poduzimati konkretne razvojne mjere na unapređenju kulture i sporta.

Drugi strateški cilj zasnovan je na nekoliko ključnih pretpostavki:

- da se unaprijedi predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje koje u funkciji unapređenja kvalitete života građana i zadržavanja stanovništva na području općine;
- da se zdravstvena zaštita učini dostupnija stanovništvu, da se poveća broj ljekara specijalista, da se podigne kvalitet zdravstvenih usluga,
- da se izradi socijalna karta kako bi se stanovnicima u stanju socijalne potrebe mogla pružiti izdašnija noćana i druga podrška;
- da se poveća nivo sigurnosti građana kroz smanjenje rizika od klizišta, poplava i požara i poveća nivo javnog reda i mira;
- da se ulaganjima u razvoj kapaciteta organizacija civilnog društva osigura doprinos njegovoj samoodrživosti u svim aspektima kako bi isti postao snažan partner lokalnoj zajednici u ostvarenju strateških napora i usmjerenja
- da se pruži veća i obuhvatnija pomoć unapređenju kulture i sporta;
- da se osigura veća saradnja i povezanost svih relevantnih aktera u društvenoj zajednici (javni, nevladin i privatni sektor) u funkciji sinergijskog efekta u doprinosu cjelokupnom razvoju općine.

Pri definiranju drugog strateškog cilja i elemenata koji se odnose na društveni razvoj u Strategiji razvoja Općine Kladanj za period 2024.-2027. godine uzeti su u obzir strateški ciljevi Tuzlanskog kantona za period 2021-2027. godina, strateški ciljevi Federacije Bosne i Hercegovine za period 2021-2027. godina i Okvir za ciljeve održivog razvoja u Bosni i Hercegovini koji utvrđuje zajedničke podciljeve i indikatore za sve nivoe vlasti u BiH (zajednički minimum), gdje su definirani elementi relevantni u odnosu na sljedeće razvojne pravce i akceleratorne.

Općina Kladanj	Strateški cilj 2 Izgrađena društvena infrastruktura i javne usluge u funkciji demografskog oporavka
Strateški ciljevi FBiH	Strateški cilj 2. Prosperitetan i inkluzivan društveni razvoj
Strateški ciljevi Tuzlanskog kantona	Strateški cilj 2. Razvijen inkluzivni i prosperitetni društveni sektor sa jednakim pravima za sve građane
Ciljevi održivog razvoja	Treći cilj: Zdravlje i blagostanje Četvrti cilj: Kvalitetno obrazovanje Deveti cilj: Industrija, inovacije i infrastruktura Osmi cilj: Smanjiti nejednakost
	
Pravci razvoja	1. Pametan rast 2. Društvo jednakih mogućnosti 3. Dobra uprava i upravljanje javnim sektorom
Podciljevi	Akceleratori
Univerzalno i kvalitetno predškolsko obrazovanje Poboljšanje inkluzivnosti obrazovnih sistema Unapređenje pristupa i kvalitete zdravstvene zaštite Preventivne zdravstvene mjere Veći dio javnih investicija u infrastrukturu Funkcionalni sistem kreiranja politika i upravljanja održivim razvojem	Unapređenje pristupa i kvalitete obrazovanja i obuke Efikasna zdravstvena zaštita za sve Povećanje investicija u infrastrukturu Efikasan, otvoren, inkluzivan i odgovoran javni sektor

Slika 4 Povezivanje Strateškog cilja 2. sa ciljevima održivog razvoja BiH

Ostvarenje strateškog cilja pratit će se kroz odabrane indikatore uticaja nakon kojih će se moći ocijeniti vrsta i stepen promjena u okruženju. Tabela u nastavku sumira indikatore za koje su definisane početne i ciljne vrijednosti ostvarenja strateških ciljeva.

Tabela 17 Indikatori (uticaja) realizacije Strateškog cilja 2.

STRATEŠKI CILJ 2. Izgrađena društvena infrastruktura i javne usluge u funkciji	Indikator (uticaja)	Izvor	Polazna vrijednost (2022.) (2021.)	Ciljna vrijednost (2027.)
	Stanovništvo (procjena sredinom godine)	FZZPR*	11.415 (2021)	11.500
	Stopa prirodnog priraštaja stanovništva, na 1.000 stanovnika	FZS	-4,7 (2021)	-2,0

demografskog oporavka	Broj učenika u osnovnom obrazovanju	FZZPR**	787 (2021/2022)	780
-----------------------	-------------------------------------	---------	--------------------	-----

*FZS – Federalni zavod za statistiku

**FZZPR Federalni zavod za programiranje razvoja

Strateški cilj 3. Ravnomjeran razvoj javne infracructure i zaštite okoliša u funkciji održivog razvoja

Kvalitetna javna infrastruktura, pokrivenost stanovništva uslugama komunalne infrastrukture te čist okoliš su direktno povezani sa kvalitetom života stanovnika u lokalnoj zajednici. Na području općine Kladanj je stanje okoliša zadovoljavajuće imajući u vidu da ne postoje velika industrija postrojenja, te da je veći dio općine pokriven šumom.

Stanje tehničke infrastruktura općine Kladanj koja uključuje telekomunikacijsku infrastrukturu, javnu rasvjetu i elektroenergetsku infrastrukturu je u potpunosti usklađeno sa potrebama stanovnika općine. S druge strane, stanje javne infrastrukture općine Kladanj je nezadovoljavajuće u oblastima vodosnabdijevanjem i odvođenjem otpadnih voda, dok je stanje u oblasti upravljanja otpadom nešto bolje. Oblast opskrbe toplotnom energijom je u potpunosti neuređena, iako postoje izrađene Studije izvodljivosti toplifikacije općine Kladnja gdje je kao glavno gorivo razmatrana biomasa kao obnovljivi resurs dostupan na području općine. Pored biomase kao obnovljivog izvora energije, potrebno je izraditi studiju izvodljivosti u oblasti iskorištenja prirodnih resursa u proizvodnji električne energije iz obnovljivih izvora kako bi se dostigao određeni stepen energetske efikasnosti. Uporedo sa tim, potrebno je kontinuirano unaprijediti energetska efikasnost javnih i stambenih objekata na području općine Kladanj.

U narednom planskom periodu je potrebno razvijati javnu infrastrukturu na principima održivog razvoja i energetske efikasnosti, kako bi se istovremeno postigla finansijska učinkovitost odnosno smanjenje troškova a i unaprijeđenje stanja u oblasti zaštite okoliša. Resursno efiksna i održiva infrastrukturni razvoj je prepoznat i kao strateški cilj razvoja Tuzlanskog kantona za period 2022-2027 godinu gdje je naznačeno da je poseban akcenat potrebno staviti na osiguranje potrebnih količina vode odgovarajućeg kvaliteta (uz održivo korištenje voda u svim namjenama), uzimajući pri tome u obzir dugoročnu zaštitu raspoloživih vodnih resursa, prvenstveno kroz obnovu i izgradnju vodne infrastrukture za vodosnabdijevanje, te prikupljanje i prečišćavanje otpadnih voda. Obzirom da su u potpunosti usklađeni ciljevi razvoja na nivou općine i kantona, pa i Federacije BiH, potrebno je kroz lobiranje i sinergijsko djelovanje osigurati potrebna sredstva kako bi se realizirali postavljeni ciljevi na području općine Kladanj. Također, obzirom da se radi o održivom razvoju (npr. toplifikacija općine korsteći biomasu), moguće je osigurati finansiranje međunarodnih institucija.

Treći strateški cilj zasnovan je na nekoliko ključnih pretpostavki:

- da se unaprijedi javna komunalna infrastruktura zasnovana na principima dobrog i adekvatnog upravljanja
- da se poveća stepen pokrivenosti stanovništva vodoopskrbom, sistemom odvodnje otpadnih voda, te da se započne proces toplifikacije općine

- da se kroz izradu *Akcionog plana održivog upravljanja energijom i prilagođavanja klimatskim promjenama lokalne zajednice* (SECAP) mapiraju rizici i potencijali općine Kladanj te da se kreiraju aktivnosti za očuvanje okoliša i povećanje energetske efikasnosti
- da se sa posebnom pažnjom upravlja zaštićenim područjima, vodnim i šumskim resursima

Pri definiranju trećeg strateškog cilja i elemenata koji se odnose na ekonomski razvoj u Strategiji razvoja Opine Kladanj za period 2024.-2027. godine uzeti su u obzir strateški ciljevi Tuzlanskog kantona za period 2021-2027. godina, strateški ciljevi Federacije Bosne i Hercegovine za period 2021-2027. godina i Okvir za ciljeve održivog razvoja u Bosni i Hercegovini koji utvrđuje zajedničke podciljeve i indikatore za sve nivoe vlasti u BiH (zajednički minimum), gdje su definirani elementi relevantni u odnosu na sljedeće razvojne pravce i akceleratora.

Općina Kladanj	Strateški cilj 3 Ravnomjeran razvoj javne infrastrukture i zaštite okoliša u funkciji održivog razvoja
Strateški ciljevi FBiH	Strateški cilj 3. Resursno efikasan i održiv razvoj
Strateški ciljevi Tuzlanskog kantona	Strateški cilj 3. Resursno efikasan i održiv infrastrukturni razvoj
Ciljevi održivog razvoja	Šesti cilj: Čista voda i sanitarni uslovi Sedmi cilj: Pristupačna energija iz čistih izvora Jedanaesti cilj: Održivi gradovi i zajednice Trinaesti cilj: Očuvanje klime Četrnaesti cilj: Očuvanje vodenog svijeta Petnaesti cilj: Očuvanje života na zemlji
	
Pravci razvoja	Pametni rast Dobra uprava i upravljanje javnim sektorom
Podciljevi	Akceleratori
Veći dio javnih investicija u infrastrukturu Smanjenje energetske siromaštva Razvoj „zelenih“ vještina i poslova Deminiranje kontaminiranih područja Upravljanje rizicima od katastrofa Jačanje kontrole i praćenja kvaliteta ekosistema	Otpornost na katastrofe Zeleni rast i čista energija Pametno upravljanje prirodnim resursima i okolišem

Slika 5 Povezivanje Strateškog cilja 3. sa ciljevima održivog razvoja BiH

Ostvarenje strateškog cilja pratit će se kroz odabrane indikatore uticaja nakon kojih će se moći ocijeniti vrsta i stepen promjena u okruženju. Tabela u nastavku sumira indikatore za koje su definisane početne i ciljne vrijednosti ostvarenja strateških ciljeva.

Tabela 18 Indikatori (uticaja) realizacije Strateškog cilja 3.

STRATEŠKI CILJ 3.	Indikator (uticaja)	Izvor	Polazna vrijednost (2022.)	Ciljna vrijednost (2027.)
Ravnomjeran razvoj javne infrastrukture i zaštite okoliša	% domaćinstava priključen na javni vodovod	JKP Kladanj JP Vodovod Tuzla	35%	80%

u funkciji održivog razvoja	% prikupljenog otpada koji se reciklira	JKP Kladanj	0 %	25%
	Ukupna instalirana snaga kotlova koje koriste obnovljive izvore energije	MPUZO	0	xxx kW

* MPUZO - Ministarstvo prostornog uređenja i zaštite okolice Tuzlanskog kantona

3. Prioriteti i mjere sa indikatorima

3.1. Prioriteti za Strateški cilj 1

Strateški cilj 1, „Unaprijeđen održivi razvoj privrede, turizma i poljoprivrede“ operacionalizira se kroz 3 prioriteta i 7 mjera, čije ostvarenje će se pratiti preko 8 indikatora.

Tabela 19. Pregled prioriteta i indikatora izlaznih rezultata sa izvorima, polaznim i ciljnim vrijednostima u okviru Strateškog cilja 1

Prioritet	Indikatori izlaznih rezultata	Izvor	Polazna vrijednost (2023.)	Ciljna vrijednost (2027.)	
Strateški cilj 1	1.1. Konkurentna privreda usmjerena na efikasno korištenje resursa	Broj funkcionalnih poslovnih zona na području općine Kladanj	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo/FMRPO *	0	1
		Broj novoosnovanih privrednih društava i obrta na području općine	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	2/ xx	3/15
		Vrijednost izvoza (KM)	*FZZPR	17.504.627	20.000.000
	1.2. Održivi turizam	Broj dolazaka i noćenja turista na području općine Kladanj	TZTK**	Xx/ xx	Xx/ xx
		Broj objekata turističke infrastrukture na području općine Kladanj	MTTSTK***	0	15
		Broj podržanih registrovanih poljoprivrednih gazdinstava i start up-a u oblasti turizma na godišnjem nivou	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	0	5
	1.3. Održiva poljoprivreda zasnovana na lokalnim potencijalima	Ostvareni prihod preduzeća u oblasti poljoprivrede sa područja općine Kladanj	FIA****	379.272	2.000.000
		Broj registrovanih poslovnih subjekata u	FZS*****	47	70

	poljoprivedi, šumarstvu i ribarstvu (pravne osobe, jedinice u sastavu i obrti)			
--	--	--	--	--

*FZZPR – Federalni zavod za programiranje razvoja

**TZTK-Turistička zajednica Tuzlanskog kantona

***MTTS TK -Ministarstvo trgovine, turizma i saobraćaja Tuzlanskog kantona

****FIA – Finansijsko informativna agencija

Prioritet 1.1. Konkurentna privreda usmjerena na efikasno korištenje resursa

Općina Kladanj raspolaže prirodnim resursima i lokacijskim prednostima za ubrzan razvoj privrede i cjelokupnog područja. U proteklom periodu vršene su aktivnosti na uspostavi i stavljanju u funkciju Poslovne zone Ravni stanovi, što je neophodno nastaviti u narednom planskom periodu kako bi se osigurali uslovi za prihvat novih investitora koji će kroz realizaciju poslovnih ideja, korištenjem prednosti kojima raspolaže općina Kladanj stvoriti dodatnu vrijednost, otvoriti nova radna mjesta i time doprinijeti zadržavanju stanovništva na ovom području. Razvoj ostalih oblika poduzetničke infrastrukture, prije svega poduzetničkih potproni insitucija od ključnog je značaja za pružanje stručne, mentorske i drugih oblika podrške svima onima koji žele osnivati i razvijati biznis na području općine. Polugu navedenom učiniti će aktivnosti na stavljanju općinskih prostora u funkciju razvoja privrede ali i nevladinog sektora primarno kroz sanaciju sprata zgrade “Pošta” u Kladnju.

Privredni subjekti na području općine Kladanj nisu izuzeti od izazova koje nosi globalizacija i sve konkurentnije okruženje, te je prioritet fokusiran i na podršku konkurentnosti postojećim privrednim subjektima, prije svega kroz uvođenje novih tehnologija, standardizaciju i unapređenje inovativnosti u poslovanju, usklađeno sa trenutnim trendovima u EU i okruženja, odnosno pravcima digitalizacije i zelene ekonomije. Pored navedenog, značajno je pružiti sveobuhvatnu podršku osnivanju novih poslovnih poduhvata koji će proizvodima i uslugama obogatiti sadržaj i dostupnost istih na području općine i biti zamajac daljeg privrednog razvoja.

Cilj prioriteta je stvoriti i unaprijediti preduslove za osnivanje novih te opstanak, ali i dalji rast i razvoj postojećih privrednih subjekata na području općine kroz unapređenje poslovnog okruženja na lokalnom nivou koje privlači nove domaće i strane investitore. Razvoj poduzetničke infrastrukture, stavljanje općinskih prostora u funkciju razvoja privrede, unapreenje regulatornog okvira na lokalnom nivou, sprovedba programa usmjerenih ka jačanju konkurentnosti postojećih te poticanje osnivanja novih biznisa rezultiraće će snažnijom privredom općine Kladanj i doprinijeti unapređenju kvalitete života na području općine.

Realizacija prioriteta ostvarit će se kroz realizaciju aktivnosti na stavljanju u funkciju Poslovne zone Ravni stanovi, osnivanje poduzetničkih potpornih insitucija, sanaciju sprata zgrade Pošta u Kladnju i stavljanje iste u funkciju razvoja poduzetničke infrastrukture, programe podrške jačanju konkurentnosti MSP i obrta kao i sveobuhvatne programe podrške osnivanju novih poslovnih poduhvata na području općine Kladanj.

Prioritet se operacionalizira kroz 3 mjere čije ostvarenje će se pratiti preko 9 indikatora.

Tabela 20. Pregled mjera unutar Prioriteta 1.1. Konkurentna privreda usmjerena na efikasno korištenje resursa

	Mjera	Indikatori	Izvor	Polazna vrijednost (2024.)	Ciljna vrijednost (2027.)
Prioritet 1.1	1.1.1. Unapređenje i razvoj poduzetničke infrastrukture	Izgrađena i uspostavljena poslovna zona Ravni stanovi	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	Ne	Da
		Broj uspostavljenih PPI na području općine Kladanj	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	0	1
		Broj realiziranih promotivnih aktivnosti poduze. infrastrukture Općine Kladanj	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	0	2
	1.1.2. Stvaranje prostornih uslova za razvoj poduzetničkih potpornih institucija	m ² rekonstruiranog poslovnog prostora u vlasništvu Općine	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo Služba za CZ i komunalne poslove	0	300
		Broj izdatih poslovnih kancelarija	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo Služba za CZ i komunalne poslove	0	2
		Broj održanih edukativnih radionica	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	0	3
	1.1.3. Jačanje konkurentosti i osnivanje novih MSP i obrta	Broj podnešenih inicijativa za smanjenje parafiskalnih nameta na poduzetnike na području općine Kladanj	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo Stručna Služba OV	0	2
		Broj podržanih novoosnovanih privrednih subjekata na godišnjem nivou	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	0	5
		Broj podržanih MSP i obrta kroz programe jačanja konkurentnosti	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	0	min 5.

Prioritet 1.1 „Konkurentna privreda usmjerena na efikasno korištenje resursa“ doprinosi ostvarenju Strateškog cilja 1 „Unaprijeđen održivi razvoj privrede, turizma i poljoprivrede“.

Značajan aspekt okruženja u kojem se razvija lokalna privreda čini poduzetnička infrastruktura te će se kroz konačnu uspostavu poslovne zone ali i osnivanje novih oblika poduzetničke infrastrukture, prije svega, potpornih poduzetničkih institucija u skladu sa potrebama na području općine Kladanj doprinijeti cjelokupnom privrednom

razvoju, a novi i postojeći poduzetnici kroz korištenje usluga subjekata poduzetničke infrastrukture postati konkurentniji na tržištu. Sprovedbom aktivnosti na promociji poduzetničke infrastrukture i prednosti za investiranje na području općine, doprinijeti će se povećanju investicija i broja korisnika usluga subjekata poduzetničke infrastrukture. U ovom kontekstu sprovoditi će se aktivnosti na sanaciji općinskih prostora, prije svega, sprata zgrade Pošte u Kladnju koji će služiti za funkcionisanje novih potpornih poduzetničkih institucija na području Kladnja ali i NVO i drugim socioekonomskim akterima koji doprinose razvoju Kladnja i unapređenju kvalitet podrške dostupne za poduzetnike na području ove općine.

U cilju kreiranja atraktivnog poslovnog ambijenta i uspostave konkurentne privrede usmjerene na efikasno korištenje resursa, potrebno je pojednostaviti procedure osnivanja biznisa, umanjiti parafiskalne namete na nivou lokalne zajednice te uputiti inicijative za navedene aktivnosti koji su u nadležnosti viših nivoa vlasti.

Kreiranjem i implementacijom sveuhvatnih programa podrške razvoju poduzetništva doprinijeti će se osnivanju novih biznisa sa održivim poslovnim modelima koji se oslanjaju na lokalne resurse i šire i razvijaju vlastito poslovanje

Kako bi se doprinijelo konkurentnoj privredi općine Kladanj nužno je fokus staviti na podršku izvozno-orjentisanim preduzećima ali potaknuti i ostale privredne subjekte u praćenju i primjeni novih tehnologija posebno na pravcu digitalizacije i zelene ekonomije kako bi se iskoristili i pratili savremeni trendovi u EU i okruženju.

Detaljna razrada mjera data je u Prilogu 3 dokumenta.

Ovaj prioritet i pripadajuće mjere u skladu su sa ciljevima održivog razvoja: SDG8: Dostojanstven rad i ekonomski rast i SDG9: Industrija, inovacije i infrastruktura.

Prioritet 1.2. Održivi turizam

Općina Kladanj raspolaže bogatstvom prirodnih resursa za razvoj turizma ali nedovoljno razvijena turistička infrastruktura kao i nedovoljna integracija različitih turističkih sadržaja na području općine ograničava dalji razvoj turizma. Stoga se razvoj turističke infrastrukture ističe kao primaran a ujedno i kao nezaobilazan faktor razvoja različitih oblika turizma koji će biti zasnovan na resursima kojima raspolaže ova lokalna zajednica. Uz razvoj turističke infrastrukture u funkciji razvoja turizma, neophodno je potaknuti razvoj ostalih turističkih sadržaja te raditi na integraciji postojećih u jedinstvene i nove turističke proizvode na području općine Kladanj.

U svrhu daljeg unapređenja i razvoja turističke infrastrukture na području općine Kladanj neophodno je sprovesti aktivnosti na izgradnji, rekonstrukciji i razvoju nove turističke infrastrukture uz uređenje i opremanje objekata i pratećih sadržaja kako bi se proširila i unaprijedila kvaliteta dostupnih usluga u oblasti turizma ali i uvele nove usluge koje će privući domaće i strane turiste ali i unaprijediti turistički sadržaj za stanovnike Kladnja.

Konkretni oblici turizma na području općine Kladanj moraju se zasnivati na postojećim resursima, koji su trenutno nedovoljno iskorišteni posebno u kontekstu bavljenja određenim oblikom poduzetništva, te je jedan od fokusa planiranih aktivnosti u okviru prioriteta svakako na podizanju svijesti i poticanju osnivanja novih biznisa iz oblasti turizma uz poticanje rasta i razvoja postojećih. U svemu navedenom, promocija

turizma i turističkih sadržaja Kladnja je od posebnog značaja kako za razvoj svijesti i jačanje kapaciteta lokalnog stanovništva za bavljenje turizmom, tako i

Cilj prioriteta je da se kroz unapređenje i izgradnju turističke infrastrukture na području općine Kladanj obogati turistički sadržaj i ponuda te kreiraju novi turistički proizvodi koji će biti stavljeni u funkciju razvoja turizma, što će doprinijeti povećanju prihoda od turizma te sveukupnom razvoju općine Kladanj.

Realizacija prioriteta ostvarit će se kroz realizaciju aktivnosti na uređenju pristupnih puteva do objekata turističke ponude Kladnja, trasiranju i mapiranju planinarskih staza na planini Konjuh, uređenju izletišta, unapređenju turističke ponude i snažnije promocije turističkih potencijala Kladnja.

Prioritet se operacionalizira kroz 3 mjere čije ostvarenje će se pratiti preko 7 indikatora.

Tabela 21. Pregled mjera unutar Prioriteta 1.2. Održivi turizam

	Mjera	Indikatori	Izvor	Polazna vrijednost (2023.)	Ciljna vrijednost (2027.)
Prioritet 1.2	1.2.1. Razvoj turističke infrastrukture i turističkog proizvoda	Broj postavljenih znakova turističke signalizacije na području općine Kladanj	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	0	10
		Broj markiranih i mapiranih planinarskih staza	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	0	10
		Broj novih turističkih proizvoda na području općine Kladanj	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	n/a	5
	1.2.2. Poticanje razvoja konkurentnih oblika turizma	Broj učesnika tematskih edukacija za jačanje kapaciteta pružalaca usluga u turizmu	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	0	60
		Vrijednost projekata podrške razvoju turizmu na području općine Kladanj	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	0	100.000,00
	1.2.3. Promocija turizma i turističkih	Broj posjetilaca informativno-edukativnog i turističkog centra	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	0	600

	sadržaja općine Kladanj	Broj održanih edukativnih, promotivnih i informativnih radionica i događaja	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	0	50
--	----------------------------	---	---	---	----

Prioritet 1.2 „Održivi turizam“ doprinosi ostvarenju Strateškog cilja 1 „Unaprijeđen održivi razvoj privrede, turizma i poljoprivrede“.

Osnaživanjem i razvojem turističke infrastrukture, prije svega turističke signalizacije i uređenjem pristupnih puteva i uređenjem izletišta stvorit će se pretpostavke za potpuniji sadržaj i ugodniji boravak turista ali, između ostalog, doprinijeti i većoj ulozi prirodnog te kulturno-historijskog naslijeđa u cjelokupnom razvoju turizma na području općine Kladanj. Integracija postojećih sadržaja i razvoj novih turističkih proizvoda koji se sastoje od paketa usluga, aktivnosti i događaja a koje zadovoljavaju očekivanja posjetioca kako bi se osiguralo kompletno iskustvo koje turista doživi od trenutka dolaska na destinaciju do trenutka odlaska, značajan su segment daljeg promicanja razvoja turizma na području općine.

Kroz poticanje razvoja konkurentnih oblika turizma planira se podići svijest o potencijalima bavljenja agroturizmom ali i drugim oblicima turizma koje omogućavaju resursi i potencijali na području općine Kladanj te motivirati stanovništvo da se snažnije uključi u razvoj turističkih kapaciteta i ponude. Poseban naglasak biti će na razvoju svijesti i kapaciteta za održivo korištenje resursa u bavljenju turizmom.

Poseban segment odnosi se na promociju turističkih sadržaja kojima raspolaže općine Kladanj kako bi se privukli novi turisti ali i zadržali postojeći te ujedno povećao nivo zadržavanja turista na području općine, pri čemu se poseban značaj pridaje mobilizacija organizacija civilnog društva i građana općine Kladanj u svrhu razvoja turizma.

Detaljna razrada mjera data je u Prilogu 3 dokumenta.

Ovaj prioritet i pripadajuće mjere u skladu su sa ciljevima održivog razvoja: SDG8 Dostojanstven rad i ekonomski rast, SDG9: Industrija, inovacije i infrastrukture.

Prioritet 1.3. Održiva poljoprivreda zasnovana na lokalnim potencijalima

Zahvaljujući bogatim i kvalitetnim prirodnim resursima, zemljištu dobre plodnosti i obilja vodnih resursa koji omogućuju razvoj poljoprivredne proizvodnje privreda Kladnja umnogome je oslonjena na poljoprivredu. Međutim, većina poljoprivrednih proizvođača nema razvijene kapacitete za ostvarenje boljih prinosa i prihoda od poljoprivrede te se značajan udio poljoprivredne aktivnosti obavlja kao

neregistrovana djelatnost. Stoga je razvojna odrednica općine Kladanj svakako jačanje poljoprivrednog sektora kroz jačanje infrastrukturnih kapaciteta i stvaranje preduslova za snažniju i kvalitetniju poljoprivrednu proizvodnju koja će biti konkurentna na tržištu.

Kroz poboljšanje poljoprivedne infastrukture i okrupnjavanje zemljišnih posjeda doprinijeti će se stvaranju povoljnijeg ambijenta i preduslova za bavljenje poljoprivrednom proizvodnjom. Mala poljoprivredna gazdinstva biti će podržana u jačanju kapaciteta za efikasnije bavljenje poljoprivrednom proizvodnjom time i jačanju konkurentnosti te ohrabivanju za ulazak u formalni sistem poslovanja.

Uz aktivnosti jačanja umrežavanja i promocije lokalnih poljoprivednih proizvoda sveukupni doprinos planiranih mjera ogleda se u ojačanom poljoprivrednom sektoru općine koji predstavlja jednu od okosnica ukupnog privrednog razvoja.

Cilj prioriteta je kreirati ambijent u kojem će se na efikasan način djelovati na razvojne probleme sektora poljoprive te potaknuti razvoj konkurentne i profitabilne poljoprivedne proizvodnje koja je u funkciji cjelokupnog privrednog razvoja općine Kladanj oslanjajući se na bogate resurse kojima raspolaže općina u kontekstu bavljenja poljoprivrednom proizvodnjim.

Realizacija prioriteta ostvarit će se kroz realizaciju aktivnosti na okrupnjavanju zemljišnih posjeda za smanjenje dislociranosti i usitnjenosti zemljišnih posjeda. Nadalje, priroitet će se realizirati i kroz aktivnosti podrške malim poljoprivrednim gazdinstvima u jačanju konkurentnosti kao i kroz aktivnosti koje se odnose na podršku umrežavanju poljoprivednih proizvođača, jačanju njihovih kapaciteta za efikasnije bavljenje poljoprivrednom proizvodnjom te promociji lokalnih poljoprivednih proizvoda.

Prioritet se operacionalizira kroz 2 mjere čije ostvarenje će se pratiti preko 5 indikatora.

Tabela 22. Pregled mjera unutar Prioriteta 1.3. Održiva poljoprivreda zasnovana na lokalnim potencijalima

	Mjera	Indikatori	Izvor	Polazna vrijednost (2023.)	Ciljna vrijednost (2027.)
Prioritet 1.3.	1.3.1. Podrška malim poljoprivrednim gazdinstvima	Broj upisanih u registar poljoprivrednih gazdinstava na godišnjem nivou	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	34	100
		Broj poljoprivrednih gazdinstava koji su ostvarili pravo na novčanu podršku u oblasti biljne I animalne proizvodnje	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo/M PVSTK*	338	500
		Broj novo registrovanih poljoprivrednih obrta na godišnjem nivou	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	1	2

1.3.2. Umrežavanje poljoprivrednih proizvođača i povezivanje s otkupljivačima i trgovcima	Broj formalno uspostavljenih tijela udruživanja poljoprivrednika (udruženje, zadruga i sl.)	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	2	4
	Broj nastupa lokalnih poljoprivrednika na sajmovima poljoprivrednih proizvođača i proizvoda na godišnjem nivou	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	4	6

Prioritet 1.3 „ Održiva poljoprivreda zasnovana na lokalnim potencijalima“ doprinosi ostvarenju Strateškog cilja 1 „Unaprijeđen održivi razvoj privrede, turizma i poljoprivrede“.

U okviru realizacije prioriteta osigurati će se podrška jačanje kapaciteta malih poljoprivrednih gazdinstava u povećanju prinosa i efikasnijem upravljanju gazdinstvom, jačanju njihovog izvoznog potencijala i poboljšanju konkurentnosti a posebno u korištenju novčanih podrški u poljoprivredi i drugim poticajnim sredstvima kako bi se osnažili preduslovi njihovog daljeg rasta i razvoja.

Podrškom umrežavanju i saradnji poljoprivrednih proizvođača doprinosi se povećanom stepenu organiziranog otkupa kroz saradnju sa otkupljivačima i trgovcima te u konačnici stabilnosti poslovanja poljoprivrednika na području općine Kladanj. Pored navedenog, u narednom periodu će se raditi na sistemskom promovisanju lokalnih poljoprivrednih proizvoda a posebno podršci nastupu na sajmovima kako bi se promovisali poljoprivredni proizvodi općine Kladanj i doprinijelo konkurentnosti poljoprivredne proizvodnje koja je oslonjena na lokalne resurse.

Realizaciji prioriteta doprinosi i strateški projekat koji se odnosi na izgradnju natkrivene zelene pijace u Kladnju kao segment kojim se osgrava infrastruktura za jačanje poljoprivrednih kapaciteta i povezivanja sa tržištem ali ujedno i promocije poljoprivrednih proizvoda.

Detaljna razrada mjera data je u Prilogu 3 dokumenta. Ovaj prioritet i pripadajuće mjere u skladu su sa ciljevima održivog razvoja SDG 2: Svijet bez gladi i SDG8: Dostojanstven rad i ekonomski rast te SDG9: Industrija, inovacije i infrastruktura

*MPVSTK-Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva Tuzlanskog kantona

3.2. Prioriteti za Strateški cilj 2

Strateški cilj 2, „Izgrađena društvena infrastruktura i javne usluge u funkciji demografskog oporavka“ operacionalizira se kroz 2 prioriteta i 8 mjera, čije ostvarenje će se pratiti preko 7 indikatora.

Tabela 23. Pregled prioriteta i indikatora izlaznih rezultata sa izvorima, polaznim i ciljnim vrijednostima u okviru Strateškog cilja 2

Prioritet	Indikatori izlaznih rezultata	Izvor	Polazna vrijednost (2023.)	Ciljna vrijednost (2027.)	
Strateški cilj 2.	2.1. Društvena infrastruktura u funkciji demografskog oporavka	Stopa nataliteta, na 1.000 stanovnika	FZS*	6,3 (2022.)	9
		Broj posjetilaca kulturnim manifestacijama JU Dom kulture Kladanj	JU Dom kulture Kladanj	1.100	1.500
		Broj aktivnih članova sportskih klubova	Služba za društvene djelatnosti	225	400
		Broj aktivnih nevladinih organizacija na području općine Kladanj	Služba za društvene djelatnosti	21	25
	2.2. Javne usluge usmjerene na kvalitet življenja i zadržavanja stanovništva	Broj osiguranika obuhvaćenih zdravstvenom zaštitom na području općine Kladanj	JU Dom zdravlja Kladanj	10.214 (2022.)	10.000
		Izrađena socijalna karta za područje općine Kladanj	JU Centar za socijalni rad Kladanj	NE	DA
		Broj krivičnih djela na godišnjem nivou	Policijska stanica Kladanj	125 (2022.)	90
		Vrijednost prihoda od davanja prava na eksploataciju prirodnih resursa – (pitke vode krečnjaka, magnezita i drugih ruda) na nivou godine	Stručna služba OV i ON	122.272 KM (2022)	500.000 KM

*FZS- Federalni zavod za statistiku

Prioritet 2.1. Društvena infrastruktura u funkciji demografskog oporavka

Snažno civilno društvo kojeg čine građani a koji se aktivno i slobodno upliću u sve sfere društvenog djelovanja osnova je društvenog razvoja jedne lokalne zajednice a razvijena društvena infrastruktura preduslov navedenog.

Demografski oporavak općine Kladanj jedan je od razvojnih prioriteta čijoj realizaciji će se doprinijeti prokativnom pronatalitetnom politikom usmjerenoj ka ohrabrivanju i podršci osnivanju porodica, posebno višečlanih, kako bi se stvorili preduslovi za zadržavanje stanovništva na području općine. Infrastrukturno i materijalno-tehničko unapređenje obrazovnog okruženja jedan je od fokusa djelovanja općinske uprave Kladanj u narednom periodu koja prepoznaje i uvažava da kvalitet obrazovanja umnogome određuje razloge ostanka na području općine, te će se u narednom periodu posebna pažnja posvetiti unapređenju uslova rada i infrastrukture u predškolskim ustanovama, kao i osnovnim i srednjoj školi na području općine. Značajan aspekt je i socijalna inkluzija, odnosno prilagodba postojeće infrastrukture i nastavnog procesa za rad sa djecom sa posebnim potrebama te osiguranje preduslova za njihov veći stepen inkluzije u redovni obrazovni proces.

Kultura i sport odrednice su kvalitete života i sadržaja slobodnog vremena na području određene lokalne zajednice. Stoga će jedan od fokusa u narednom periodu biti na promicanju i unapređenju podrške kulturnim i sportskim manifestacijama ali i razvoju infrastrukture kako bi se obogatio sadržaj i kvalitet društvenog života stanovništva sa područja općine.

Osnova snažnog civilnog sektora i cjelokupnog društvenog razvoja su i snažne nevladine organizacije koje svojim aktivnostima upotpunjuju sadržaj, doprinose unapređenju kvalitete života na području općine i čine okosnicu aktivnog učešća građana u društvenim životu lokalne zajednice, te će se u narednom planskom periodu poseban fokus staviti na jačanje kapaciteta ovih subjekata civilnog sektora na nivou općine. *Cilj prioriteta* je razviti društvenu infrastrukturu na nivou općine koja će biti u funkciji demografskog oporavka i zadržavanja stanovništva na području općine Kladanj.

Realizacija prioriteta ostvarit će se kroz realizaciju aktivnosti na podršci radu ustanova predškolskog, osnovnoškolskog i srednjeg obrazovanja, podršku programima i infrastrukture iz oblasti sporta i kulture te podršci jačanju kapaciteta nevladinih organizacija. Poseban fokus biti će na aktivnostima u okviru općinske pronatalitetne politike.

Tabela 24. Pregled mjera unutar Prioriteta 2.1. Društvena infrastruktura u funkciji demografskog oporavka

Mjera	Indikatori	Izvor	Polazna vrijednost (2023.)	Ciljna vrijednost (2027.)
Prioritet 2.1. 2.1.1. Općinska demografska politika – od prvog osmjeha do punoljetnosti	Broj podržanih porodilja	Stručna služba OV i ON	65	310
	Broj korisnika pomoći iz porodica s troje i više djece	JU Centar za socijalni rad Kladanj, Služba za društvene djelatnosti, opću upravu i poslove BIZ-a	15	90
	Vrijednost dodjeljenih subvencija za korištenje usluga predškolskih ustanova	JU Centar za socijalni rad Kladanj, Služba za društvene djelatnosti, opću upravu i poslove BIZ-a	130	13.000

	Broj novizgrađenih stambenih jedinica po modelu socijalno neprofitnog stanovanja	Služba za društvene djelatnosti, opću upravu i poslove BIZ-a	19	25
2.1.2. Podrška ustanovama predškolskog, osnovnog i srednjeg obrazovanja	Broj djece obuhvaćen predškolskim odgojem i obrazovanjem u okviru PU	JU Dječije obdanište „Edina Čamdžić“ Kladanj	60	80
	Broj računara koje koriste učenici, na 100 učenika (ukupno osnovna + srednja)	MON TK*, PZ TK*	11/1 računar	1 učenik/ 1 računar
	Iznos sredstava uloženi u rekonstrukciju školskih objekata i infrastrukturno unapređenje obrazovnog procesa	MON TK, PZ TK	100.000	500.000
2.1.3. Podrška unapređenju infrastrukture i programa u oblasti kulture i sporta	Vrijednost realiziranih sredstava podrške kulturnim manifestacijama na području općine Kladanj (značajni datumi, promocije, književne večeri, tradicionalne manifestacije...)	Služba za društvene djelatnosti, opću upravu i poslove BIZ-a, JU „Javna biblioteka“ Kladanj, NVO	29.000	120.000
	Broj aktivnih članova JU „Javna biblioteka“ Kladanj	JU „Javna biblioteka“ Kladanj	1.592	1.730
	Funkcionalna univerzalna škola sporta	Sportski savez Općine Kladanj	NE	DA
2.1.4. Jačanje kapaciteta nevladinih organizacija	Broj podržanih projekata NVO iz Budžeta općine Kladanj na godišnjem nivou	Služba za društvene djelatnosti, opću upravu i poslove BIZ-a	1	16
	Vrijednost implementiranih projekata od strane mladih	Stručna služba OV i ON	36.000	144.000
	Broj učesnika edukacija za jačanje kapaciteta NVO	Služba za društvene djelatnosti, opću upravu i poslove BIZ-a	0	12

Prioritet 2.1 Društvena infrastruktura u funkciji demografskog oporavka doprinosi ostvarenju Strateškog cilja 2. „Izgrađena društvena infrastruktura i javne usluge u funkciji demografskog oporavka“.

Prokativnom demografskom politikom koja je u funkciji poticanja nataliteta na području općine ali i zadržavanju stanovništva planira se doprinijeti demografskom oporavku općine. U okviru mjere koja je planiran za podršku demografskom oporavku, između ostalog, planirana je podrška porodicama sa troje i više djece kao i subvencije roditeljima za korištenja usluga predškolske ustanove.

Proširenjem kapaciteta predškolske ustanove, unaprijeđenjem, digitaliziranjem i modernizovanjem rada obrazovnih ustanova (predškolskih, osnovnoškolskih i ustanovama srednjeg obrazovanja) doprinijet će se kvalitetnijem

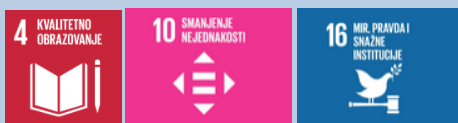
obrazovanju djece predškolskog uzrasta, kao i učenika osnovnih i srednje škole stvarajući kadrove spremne za tržište rada koja posjeduju savremena znanja i vještine.

Podrška kulturnim manifestacijama mora biti praćena jačanjem infrastrukture u oblasti kulture kako bi se potakla čitalačka kultura, pozorišna kultura ali i svi ostali oblici kulture na području općine Kladanj. Prioritet obuhvata i mjeru koja sadrži i aktivnosti usmjerene ka jačanju sportske infrastrukture i sadržaja na području općine.

Posebna pažnja biti će posvećena jačanju kapaciteta nevladinih organizacija na području općine, kako bi se potakla održivost organizacija koje će kroz povećam obim projekata i aktivnosti biti u mogućnosti doći do većeg broja građana i osigurati njihovu veću uključenost u društveni život lokalne zajednice.

Detaljna razrada mjera data je u Prilogu 3 dokumenta.

Ovaj prioritet i pripadajuće mjere u skladu su sa ciljevima održivog razvoja: SDG 4 Kvalitetn obrazovanje, SDG 10: Smanjenje nejednakosti i SDG 16: Mir, pravda i snažne institucije.

Prioritet 2.2. Javne usluge usmjerene na kvalitet življenja i zadržavanje stanovništva

Uzimajući u obzir da općina Kladanj spada u red manjih općina i da nema dovoljno razvijenu društvenu infrastrukturu koja bi odgovorila na potrebe savremenog mladog čovjeka, općina se suočava sa kontinuiranim iseljavanjem stanovništva u potrazi za poslom i boljim okruženjem u drugim gradovima BiH i inostranstvu, a posljedično i sa negativnim prirodnim priraštajem i manjim udjelom mladih u populaciji. Kako bi se zadržalo stanovništvo na području općine, u narednom planskom periodu je potrebno provesti set mjera i aktivnosti koje su usmjerene na ključne javne usluge sa ciljem unaprijeđenja kvaliteta života svih stanovnika a posebno mladih.

Efikasna javna administracija je prvi preduslov za brži privredni razvoj, a privredni razvoj je generator novih radnih mjesta koja su potrebna stanovništvu na području općine. Stoga jačanje kapaciteta lokalne samouprave posebno u kontekstu razvojnih inicijativa i povezivanjem sa dijasporom dobiva na značaju. Nadalje, jačanjem kapaciteta civilne zaštite i unaprijeđenjem sigurnosti života i imovine stanovništva, kao i minimiziranjem rizika za imovinu privrednih subjekata dodatno se utiče na povoljno poslovno i životno otkuženje. Unapređenje usluga zdravstvene i socijalne zaštite ima za cilj ponuditi sveobuhvatnije usluge na području općine kako stanovnici ne bi imali potrebu iste usluge tražiti u susjednim gradovima, a poseban fokus se stavlja na pružanje podrške roditeljima čija djeca pripadaju ranjivim kategorijama stanovništva.

Cilj prioriteta je modernizirati i unaprijediti ključne javne usluge na području općine Kladanj kako bi adekvatno odgovorile na potrebe savremenog čovjeka te kako bi se doprinijelo stvaranju kvalitetne i zdrave zajednice za život i stvaranje porodice. Unaprijeđenje zdravstvene zaštite, pružanje dodatne podrške socijalnim kategorijama posebno porodici djece ranjivih kategorija, povećanje sigurnosti stanovništva i imovine te unaprijeđenje javne uprave kao istinskog servisa građana dugoročno će rezultirati malom lokalnom zajednicom u kojoj mlade žele ostati i stvarati.

Realizacija prioriteta ostvarit će se kroz programe digitalizacije javne uprave, jačanje kapaciteta i edukacije zaposlenika javne uprave, nabavke potrebnih medicinskih aparata za potrebe JU Dom zdravlja Kladanj, organiziranje svih potrebnih specijalističkih pregleda unutar JU Dom zdravlja Kladanj, izradu socijalne karte, kreiranja poticajnih edukativno-zabavnih radionica za djecu ranjivih kategorija, te materijalno-tehničko jačanje kapaciteta Službe za civilnu zaštitu i struktura CZ, kontinuirano provođenje aktivnosti na prevenciji požara u ljetnim mjesecima, lobiranje za osiguranje višeg iznosa prihoda u Budžet Općine kroz izmjene regulatornog okvira u oblasti upravljanja šumama i koncesija i dr.

Prioritet se operacionalizira kroz 5 mjera čije ostvarenje će se pratiti preko 14 indikatora.

Tabela 25. Pregled mjera unutar Prioriteta 2.2. Javne usluge usmjerene na kvalitet življenja i zadržavanja stanovništva

Mjera	Indikatori	Izvor	Polazna vrijednost (2024.)	Ciljna vrijednost (2027.)	
Prioritet 2.2.	2.2.1. Efikasna, otvorena i odgovorna javna uprava	% dokumenata u digitalnoj arhivi općine	Služba za društvene djelatnosti, opću upravu i poslove BIZ	0	40%
		Procenat podnesenih online zahtjeva kroz e-upravu u odnosu na ukupan broj podnijetih zahtjeva o podnešenih online zahtjeva kroz e-upravu	Služba za društvene djelatnosti, opću upravu i poslove BIZ	0	50%
		Broj održanih edukacija za zaposlene u javnoj upravi	Stručna služba OV i ON	16	35
	2.2.2. Jačanje kapaciteta javne zdravstvene ustanove Dom zdravlja	Broj savremenih medicinskih aparata	JZU Dom zdravlja Kladanj	7	10
		Broj obavljenih specijalističkih pregleda u JU Dom zdravlja Kladanj	JZU Dom zdravlja Kladanj	13.800	57.700
		Broj pacijentica koje su izvršile dijagnostički pregled raka dojke I maternice	JZU Dom zdravlja Kladanj	690	3.030
	2.2.3. Unapređenje uslova rada i programa Centra za socijalni rad	Broj organizovanih edukativno-zabavnih radionica za ranjive kategorije	JU Centar za socijalni rad Kladanj	0	12
		Broj protokola iz oblasti socijalne zaštite	JU Centar za socijalni rad Kladanj	1	4
		Procenat djece iz ranjivih kategorija obuhvaćen radionicama	JU Centar za socijalni rad Kladanj	0	90%
		Vrijednost sredstava iz budžeta usmjerena na mjere inkluzivne politike (u KM)	Služba za društvene djelatnosti, opću upravu i poslove BIZ	4.000,00	16.000,00

2.2.4. Unapređenje javne sigurnosti i održivo upravljanje rizicima od prirodnih i drugih nesreća	Vrijednost nabavke opreme Službe za spašavanje (u KM)	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove	0	150.000
	Broj obučeni i certificirani pripadnika civilne zaštite za pružanje usluga spašavanja	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove	0	1
2.2.5. Zaštita i valorizacija šumskih, vodnih i mineralnih resursa Općine Kladanj	Broj realiziranih javnih rasprava o korištenju državnih šuma i koncesija	Stručna služba OV i ON	0	3
	Vrijednost prihoda od naknada za korištenje državnih šuma	Stručna služba OV i ON	211.429 KM godišnje (2022)	1.000.000 KM godišnje
	Broj izmijenjenih zakonskih i podzakonskih propisa iz predmetne oblasti iniciranim od strane Općine Kladanj	Stručna služba OV i ON	0	3

Prioritet 2.2 Javne usluge usmjerene na kvalitet življenja i zadržavanje stanovništva doprinosi ostvarenju Strateškog cilja 2. „Izgrađena društvena infrastruktura i javne usluge u funkciji demografskog oporavka“.

Unaprijeđenjem, digitaliziranjem i modernizovanjem rada javne uprave doprinijet će se efikasnijem obavljanju poslova vezanih za općinsku administraciju te će se javna uprava učiniti istinskim servisom građana. Efikasna javna uprava je jedan od osnovnih preduslova za razvoj privrede na području općine a razvojem privrede kreirat će se nova radna mjesta te unaprijediti kvalitet života stanovništva općine. Fokus je i na razvijanju kapaciteta za projektni menadžment a posebno za rad sa dijasporom kako bi se stvorila osnova za veći razvojni zamah lokaliteta.

Kreiranjem sveouhvatnije usluge zdravstvene zaštite a posebno u vidu specijalističkih pregleda i mogućnosti online zakazivanja pregleda u JZU UKC Tuzla bez potrebe fizičkog odlaska u Tuzlu, će se u značajnoj mjeri olakšati procedure stanovnicima općine Kladanj kao rubne općine Tuzlanskog kantona i samim time povećati njihovo zadovoljstvo.

Izradom socijalne karte za područje općine Kladanj doprinijelo bi se unapređenju zdravstvene zaštite jer bi jasno mapirala osobe u stanju potrebe a i kreirala odgovarajuće načine pomoći. Kroz osnivanje dnevnog centra „Ljepši dan“ koji bi organizovao dnevna druženja i radionice za ovu djecu će se ojačati osjećaj inkulzivnosti ranjivih kategorija u zajednicu te dodatno podržati napore koji svakodnevno ulažu roditelje ove djece u njihov odgoj.

Jačanjem kapaciteta općine da prevenira, odgovori i sanira negativne posljedice prirodnih i drugih opasnosti kroz materijalno-tehničko opremanje službe civilne zaštite, nabavku potrebne zaštitne opreme te obukom pripadnika civilne zaštite za pružanje usluga spašavanja, doprinijet će se povećanoj sigurnosti života i imovine stanovništva općine Kladanj kao i imovine privrednih subjekata.

Plan je I da se kroz lobiranje za reviziju i izmjenu zakonskih propisa, posebno Zakona o šumama TK i Zakona o koncesijama TK, osigura pravednija raspodjela prihoda od šumskih resursa i koncesija na vodne, rudne i druge mineralne resurse kako bi se stvorila osnova za veći priliv sredstava u budžet Općine za realizaciju razvojnih projekata.

Detaljna razrada mjera data je u Prilogu 3 dokumenta.

Ovaj prioritet i pripadajuće mjere u skladu su sa ciljevima održivog razvoja: SDG 3: Zdravlje i blagostanje, SDG 10: Smanjenje nejednakosti i SDG 16: Mir, pravda i snažne institucije.

3.3. Prioriteti za Strateški cilj 3

Strateški cilj 3, „Ravnomjeran razvoj javne infrastrukture i zaštite okoliša u funkciji održivog razvoja“ operacionalizira se kroz 2 prioriteta i 6 mjera, čije ostvarenje će se pratiti preko 6 indikatora.

Tabela 26. Pregled prioriteta i indikatora izlaznih rezultata sa izvorima, polaznim i ciljnim vrijednostima u okviru Strateškog cilja 3

Prioritet	Indikatori izlaznih rezultata	Izvor	Polazna vrijednost (2024.)	Ciljna vrijednost (2027.)	
Strateški cilj 3.	3.1. Javna infrastruktura u funkciji održivog razvoja	Fizički gubici vode na vodovodnoj mreži	JP „Komunalac“ dd Kladanj	40%	20%
		Procenat općine prekriven asfaltiranim i uređenim putevima	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove	82%	95%
		Dužina očišćenih i saniranih riječnih korita	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove	500m	1.000 m
	3.2. Zaštita okoliša u funkciji kvaliteta življenja i održivog razvoja	% pokrivenosti općine enregetski efikasnom rasvjetom	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove	0%	20%
		% domaćinstava i javnih objekata pokriven daljinskim grijanjem	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove	0%	5%
		% obuhvaćenosti mjesnih zajednica uslugom prikupljanja I odvoženja otpada	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove	92.92% (2022.)	99%

Prioritet 3.1. Javna infrastruktura u funkciji održivog razvoja

Kako bi općina Kladanj ispunila svoj glavni cilj za naredni period a to je demografski oporavak i zadržavanje stanovništva uz povećanje nataliteta, potrebno je da kontinuirano unaprjeđuje stanje javne infrastrukture kako bi odgovorili na potrebe stanovništva i privrednih subjekata. U narednom planskom periodu je potrebno razvijati javnu infrastrukturu na principima održivog razvoja i energetske efikasnosti, kako bi se istovremeno postigla finansijska učinkovitost odnosno smanjenje troškova a i unaprijeđenje stanja u oblasti zaštite okoliša.

Stanje tehničke infrastruktura općine Kladanj koja uključuje telekomunikacijsku infrastrukturu, javnu rasvjetu i elektroenergetsku infrastrukturu je u potpunosti usklađeno sa potrebama stanovnika općine. Stoga, unaprijeđenje javne infrastrukture na području općine Kladanj podrazumijeva sanaciju vodovodnog sistema, proširenje kanizacionog sistema, razvoj održivog upravljanja otpadom (reciklaža), sanacija i izgradnja putne infrastrukture te regulacija riječnih korita. Posebno je potrebno fokus staviti na osiguranje potrebnih količina vode odgovarajućeg kvaliteta (uz održivo korištenje voda u svim namjenama), uzimajući pri tome u obzir dugoročnu zaštitu raspoloživih vodnih resursa, prvenstveno kroz obnovu i izgradnju vodne infrastrukture za vodosnabdijevanje, te prikupljanje i prečišćavanje otpadnih voda, što je usklađeno i sa prioritetima razvoja Tuzlanskog kantona za predstojeći period.

Cilj prioriteta je rekonstruirati i sanirati postojeću javnu infrastrukturu te izgraditi nedostajuću uvažavajući principe održivog razvoja, a sve sa ciljem kreiranja dostojnijeg i ljepšeg života za stanovnike općine. Razvijena javna infrastruktura je jedan od najvažnijih preduslova privrednog razvoja, te razvojem javne infrastrukture, općina daje solidne temelje za ubrzani privredni razvoj i privlačenje stranih investicija.

Realizacija prioriteta ostvarit će se kroz programe sanacije mreže sa ciljem smanjenja fizičkih gubitaka vode koji se trenutno procjenjuju do 40%, izgradnje kanizacionih sistema na području općine Kladanj za dvije najveće mjesne zajednice i nekoliko većih naseljenih mjesta, saniranja i zatvaranja divljih deponija na području općine Kladanj, sanacije i rekonstrukcije lokalnih i regionalnih cesta i ulica, regulacije rijeke Drinjače u skladu sa projektnom dokumentacijom kao i ostalih riječnih tokova te kontinuiranog čišćenja korita rijeke od nakupljenog otpada i taloga.

Prioritet se operacionalizira kroz 3 mjere čije ostvarenje će se pratiti preko 8 indikatora.

Tabela 27. Pregled mjera unutar Prioriteta 3.1. Javna infrastruktura u funkciji održivog razvoja

Prioritet 3.1.	Mjera	Indikatori	Izvor	Polazna vrijednost (2024.)	Ciljna vrijednost (2027.)
	3.1.1.	Sanacija komunalne infrastrukture - sektor	Dužina sanirane vodovodne mreže	JP „Komunalac“ dd Kladanj	7.720
	Dužina izgrađenih kanizacionih sistema		JP „Komunalac“ dd Kladanj	5.000	5.300

vodoopskrba, kanalizacija i čvrsti otpad	Broj divljih deponija na području općine Kladanj	JP „Komunalac“ dd Kladanj	11	6
3.1.2. Izgradnja, sanacija, održavanje, rekonstrukcija i asfaltiranje lokalnih puteva i ulica	Dužina izgrađenih novih puteva (kilometri)	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove	0	5
	Dužina saniranih puteva (kilometri)	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove	150	180
	Dužina asfaltiranih puteva (kilometri)	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove	125	142
3.1.3. Regulacija i uređenje korita rijeka	Dužina izvedene regulacije rijeke Drinjače	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove	870	1.300
	Broj organizovanih akcija čišćenja riječnih korita	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove	0	2

Prioritet 3.1. Javna infrastruktura u funkciji održivog razvoja doprinosi ostvarenju Strateškog cilja 3. „Ravnomjeran razvoj javne infrastrukture i zaštite okoliša u funkciji održivog razvoja“.

Sanacijom vodovodne mreže i rješavanjem pitanja izdašnosti izvora će se unaprijediti vodosnadbijevanje na području općine Kladanj i smanjit će se fizički i administrativni gubici vode. Izgradnjom nedostajućih dijelova kanalizacijskom sistema unaprijedit će se oblast odvodnje i tretmana otpadnih voda, dok će aktivnosti u oblasti tretmana čvrstog otpada rezultirati unaprijeđenjem recikliranja i održivog upravljanja otpada a sve u cilju zaštite okoliša i ljepših uslova za život stanovništva općine.

Rekonstrukcijom, sanacijom i asfaltiranjem puteva na području općine Kladanj doprinijet će se boljoj putnoj povezanosti mjesnih zajednica općine Kladanj, te boljoj povezanosti općien Kladanj sa susjednim općinama. To će doprinijeti poboljšanju poslovnog okruženja i imati pozitivan utjecaj na razvoj općine Kladanj, ali će i utjeati zna zadovoljstvo građana i povećanu sigurnost u saobraćaju.

Uređenje i regulacija riječnih korita doprinijet će povećanoj sigurnosti stanovništva i privrednih subjekata općine Kladanj i zaštite njihove pokretne i nepokretne imovine, a edukacijom i organizovanim akcijama čišćenja će se podići svijest o zaštiti životne okoline i uspostaviti održivo upravljanje stanjem voda na području općine.

Detaljna razrada mjera data je u Prilogu 3 dokumenta.

Ovaj prioritet i pripadajuće mjere u skladu su sa ciljevima održivog razvoja: SDG 6: Čista voda i sanitarni uvjeti, SDG 9: Industrija, inovacije i infrastruktura, i SDG 14: Očuvanje vodenog svijeta.

Prioritet 3.2. Zaštita okoliša u funkciji kvaliteta življenja i održivog razvoja

Općina Kladanj je veoma bogata prirodnim resursima, od kojih se posebno izdvajaju šume i planina Konjuh odnosno područje Zaštićenog pejzaža Konjuh koji se smatra pravim draguljom prirode. Šumsko bogatstvo kladanjskog kraja, ugodna klima i snijeg koji se dugo zadržava pružaju povoljne uslove za razvoj planinarstva i zimskih sportova, dok čisti vazduh planinskog predjela se satra zračnom banjom i stvara odlične preduslove za razvoj zdravstvenog i wellness turzima. Međutim, da bi sve ove prirodne ljepote bile stavljene u funkciju korištenja a na principima održivog razvoja, potrebno je unaprijediti postojeću infrastrukturu za održivo upravljenje okolišem. Navedeno, prije svega uključuje efikasno i dorživo upravljanje otpadom, a poseban segment se odnosi na razvoj sistema toplifikacije lokalne zajednice na održiviji način.

Oblast energetske efikasnosti, koja se nadovezuje na održivo korištenje resursa, na području općine Kladanj je nedovoljno razvijeno te je u narednom periodu potrebno intenzivno preduzimati aktivnosti na rekonstrukciji javnih objekata i javnih rasvjetnih tijela u cilju bolje energetske učinkovitosti, ali i pružati podršku stanovništvu i privrednim subjektima kroz dodjele namjenskih sredstava da pređu na energetske učinkovite i okolišno prihvatljive alternative korištenja energije uz istovremene aktivnosti na razvoju svijesti stanovništva i drugih aktera o značaju i načinima korištenja energetske učinkovijih načina zagrijavanja prostora. Prije svega, u narednom periodu potrebno je da se kroz izradu *Akcionog plana održivog upravljanja energijom i prilagođavanja klimatskim promjenama lokalne zajednice (SECAP)* mapiraju rizici i potencijali općine Kladanj te da se kreiraju aktivnosti za očuvanje okoliša i povećanje energetske učinkovitosti, što će ujedno biti i polazna osnova za sve aktivnosti.

Cilj prioriteta je na principima održivog razvoja i odgovornog upravljanja prirodnim resursima prvenstveno kreirati zdraviji okoliš za sve stanovnike općine Kladanj, posebno zasnovano na razvoju sistema i infrastrukture u fikciji navedenog

Realizacija prioriteta ostvarit će se kroz aktivnosti na unapreenuju sistema upravljanja otpadom i toplifikacije općine te namicanje sredstava viših nivoa vlasti i međunarodnih fondova za provođenje projekata energetske efikasnosti na području općine, kreiranje javnih poziva za dodjelu općinskih grant sredstava za energetske efikasnost javnih i stambenih zgrada u općini kao i utvrđivanje liste prioriteta za rekonstrukciju javnih objekata u cilju postizanja veće energetske efikasnosti te postupanja po istoj.

Prioritet se operacionalizira kroz 2 mjere čije ostvarenje će se pratiti preko 6 indikatora.

Tabela 28. Pregled mjera unutar Prioriteta 3.2. Zaštita okoliša u funkciji kvaliteta življenja i održivog razvoja

	Mjera	Indikatori	Izvor	Polazna vrijednost (2023.)	Ciljna vrijednost (2027.)
Prioritet 3.2.	3.2.1. Uspostava funkcionalno-institucionalnih kapaciteta za integralno upravljanje prostorom i okolišem	Funcionalna regionalna deponija EKO SEP d.o.o. Živinice	Služba za komunalne poslove i civilnu zaštitu	NE	DA
		Izgrađena pretovarna stanica za zbrinjavanje mješovitog komunalnog otpada	Služba za komunalne poslove i civilnu zaštitu/ JKP Komunalac Kladanj	NE	DA
		Funcionalan sistem toplifikacije grada na daljinsko grijanje	Služba za komunalne poslove i civilnu zaštitu	NE	DA
	3.1.2. Unapređenje energetske efikasnosti javne rasvjete i javnih objekata	Broj objekata rekonstruisanih u cilju bolje energetske učinkovitosti	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove	0	15
		Broj zamijenjenih rasvjetnih tijela sa energetske učinkovitim rasvjetnim tijelima	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove	0	200
		Izrađen Akcijski plan održivog upravljanja energijom i prilagođavanja klimatskim promjenama (SECAP) na nivou općine	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove	NE	DA

Prioritet 3.2. Zaštita okoliša u funkciji kvaliteta življenja i održivog razvoja doprinosi ostvarenju Strateškog cilja 3. „Ravnomjeran razvoj javne infrastrukture i zaštite okoliša u funkciji održivog razvoja“.

Uspostavom funkcionalno-institucionalnih kapaciteta za integralno upravljanje prostorom i okolišem kreirat će se uslovi za održivi razvoj i zaštitu okoliša.

Stavljanjem u funkciju regionalne deponije, zatvorenjem gradske deponije, uspostavljanjem zdrave zelene i zone i drugih aktivnosti na unapređenju sistema odovžnje, odlaganja i tretmana otpada uz stvaranje uslova za toplifikaciju grada na daljinski sistem upravljanja stvara se osnova za ozelenjavanje grada i približavanje epitetu „zračna banja“.

Provođenjem aktivnosti iz područja energetske efikasnosti će se doprinijeti održivom upravljanju okolišem, smanjenju zagađenja okoliša te će se postići značajne dugoročne uštede budžetskih sredstava koje mogu biti usmjerene na dalje unaprijeđenje kvaliteta života stanovnika kroz razvojne projekte.

Detaljna razrada mjera data je u Prilogu 3 dokumenta.

Ovaj prioritet i pripadajuće mjere u skladu su sa ciljevima održivog razvoja: SDG 7: Pristupačna energija iz čistih izvora, SDG 13: Zaštita klime, SDG 14: Očuvanje vodenog svijeta i SDG 15: Očuvanje života na zemlji.

4. Ključni strateški projekti

Uspješnoj implementaciji Strategije razvoja općine Kladanj doprinijet će i implementacija 3 strateška projekta kao intervencija najvećeg značaja za ostvarenje strateških ciljeva. Strateški projekti imaju višestruki efekat na razvoj općine Kladanj, a njihovi rezultati treba da doprinesu ostvarenju razvojnih ciljeva općine, čije financiranje se predviđa sredstvima Budžeta Općine i drugim izvorima koji su uključeni u indikativni finansijski okvir.

U nastavku se daje kratak opis, očekivani efekti i indikativni finansijski okvir za xx strateških projekata kao intervencija najvećeg značaja za ostvarenje strateških ciljeva.

Ključni strateški projekat 1 - Konjuh - ekološka oaza

Rijetka su mjesta kao što je planina Konjuh, čiji je veliki dio zaštićeno područje, gdje je priroda bila tako izdašna i darovala joj sve što je čini primamljivom i prihvatljivom svima: rekreativcima, vrhunskim sportistima, kao i onima čija su čula željna uživanja i spokoja u prirodnim ljepotama. Svojim prirodnim bogatstvom i netaknutom prirodom pruža svim posjetiocima oazu mira kako za tijelo tako i za dušu.

Planina Konjuh svojim prirodnim resursima (geološkom građom, reljefom, klimom, vodama, pedološkim pokrivačem, bogatim biodiverzitetom, pejzažnim ljepotama), te brojnim kulturno-historijskim resursima (spomenicima ljudske djelatnosti) od prahistorije, preko antičkog perioda do danas: gravure u Djevojačkoj pećini, ostaci Rimske kaldrme - puta iz Rimskog perioda kojim se sol iz Tuzle prevozila u dalje dijelove Rimskog carstva, nekropole stećaka (srednji vijek), zapisi iz vremena Austrougarske, spomenicima iz NOB-a itd.) omogućava jedinstven doživljaj i rekreaciju tokom čitave godine. Hodočašće „Dani Djevojačke pećine“ i drugi sakralni objekti na planini, pružaju idealne uslove za razvoj i unapređenje ponude manifestacijskog i vjerskog turizma.

Planina Konjuh ima uređena izletišta (Muška voda, Zobik, Mačkovac, Javorje i dr.), više planinskih domova na različitim lokacijama, planinarske staze i interesantne geomorfološke oblike (pećine (Djevojačka - Brateljevići, Bebrava i dr.), vrtače i jame, planinski grebeni i vrhovi (Šuplji Javor, Vina Kruška, Suho Drvlje, Zidine, Vrh Konjuha, Bijeli vrh, Zečiji rat, Smolin), planinska izvorišta čiste vode (posebno se ističe izvor „Muška voda“), planinska jezera, vodopadi i skakavci, visok stepen biodiverziteta (rijetke reliktno i endemske biljne zajednice, ugrožene životinjske vrste), te razvijen sportsko-rekreacijski i adrenalinski sportski sadržaj (via ferata, skijalište, biciklističke staze, staze za planinarenje, a trebalo bi izgraditi i veliki zip-line).

Područje planine Konjuh, a posebno Zaštićeni pejzaž "Konjuh" smatraju se zračnom banjom te, uz kreativnu ponudu i dodatna ulaganja, može postati prepoznatljivo po zdravstvenom i wellness turizmu.

Također, potrebno je iskoristiti geodiverzitet i autentičnost prostora za razvoj i unapređenje obrazovnog (škola u prirodi) i poslovnog (seminari, team building iskustva) turizma.

Planina Konjuh svojim sadržajima privlači planinare, bicikliste, skijaše, geoturiste, vjernike te porodice na izlete i rekreaciju. U cilju unapređenja poslovanja i širenja ponude za posjetioce i turiste neophodno je investiciono ulaganje u unapređenje i modernizaciju postojeće infrastrukture na prostoru planine Konjuh te sagledati sve mogućnosti za izgradnju nove infrastrukture i turistički atraktivne ponude koja bi omogućila pozitivno poslovanje i rad tokom cijele godine.

U zimskim mjesecima na planini Konjuh je moguć skijališni turizam, posebno već formiranim stazama, ski liftom i propratnim sadržajima, sa velikim potencijalom daljeg razvoja. Savremeni ski lift je izgrađen u neposrednoj blizini centra Klادنja sa stazom za skijanje povoljnom za različite skijaške discipline. Ski lift „Karaula“ jedini je na području Tuzlanskog kantona i prema tome neophodno je omogućiti i obezbijediti ulaganje u poboljšanje postojeće infrastrukture, kako bi ovaj turistički lokalitet mogao pružati turističku ponudu tokom cijele godine, a ne samo u zimskom periodu. Postojeći i planirani sadržaji nude bogate i raznovrsne aktivnosti, koje se mogu uključiti u turističke pakete Tuzlanskog kantona. Primaran aspekt djelovanja se prvenstveno odnosi na objekat Ski lifta „Karaula“ na kojem je potrebno izvršiti uređenje prilaznih puteva, parking prostora u sklopu ovog turističkog lokaliteta, potpuno stavljanje u funkciju objekta za odmor i smještaj turista i posjetioaca na taj način ova turistička lokacija postaje tačka poveznica sa ostalim turističkim vrijednostima Tuzlanskog kantona.

Očekivani efekti: Realizacija ovog projekta dovesti će do povećanog broja dolaska domaćih i stranih turista. Povezat će se uslužne djelatnosti (hotelijerstvo, gastronomija, prijevoz i trgovina) te različiti oblici turizma (izletnički, zdravstveni i sportsko-rekreativni, geoturizam, adrenalinski, skijališni, kulturno-historijski, ruralni, vjerski, obrazovni, manifestacijski, gastronomski, poslovni). Konjuh pruža veliki potencijal za: škole u prirodi, team-building, škole sporta (skijanje u zimskim mjesecima), foto safari ture, proučavanje geo i bio diverziteta planine koja sadrži brojne endemske i zaštićene vrste) itd. Završetkom objekta u sklopu ski centra i stavljanje u njegovu potpunu funkciju, ski centar postaje destinacija koja može da pruži svoje usluge 365 dana u godini. Unapređenje i modernizacija postojeće infrastrukture, kao i planiranje za izgradnju nove, ključni su aspekti za cjelokupnu turističku ponudu na području općine Klادنj.

Indikativni finansijski okvir: Ukupna vrijednost programa čije je trajanje predviđeno na period 2023-2027. godina je procijenjena na 7.000.000,00 KM od čega će 15% biti finansirano iz budžeta općina Klادنj, Banovići i Živinice i 85% iz Budžeta Kantona i ostalih izvora. Od ostalih izvora potrebno je naglasiti da će sredstva biti prikupljena putem različitih projekata za osnaživanje turizma, kao što su: JLS, USAID, eu4business, IPA, US Embassy i druge.

Ključni strateški projekat 2 – Stavljanje kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa Klادنja u funkciju cjelokupnog razvoja

Klادنj je lokacija izuzetno bogata kulturno-historijskim i prirodnim naslijeđem. Godine 2021. otkrivena je Rimska cesta iz antičkog perioda na lokalitetu Dobra voda koja je građena u prvom vijeku nove ere a koja je vodila je od prijevoja Karaula preko obronaka Konjuha do Klادنja. U Klادنju se nalazi i najstarija džamija pod kupolom, Džamija Hadži Beli-bega u Klادنju koja predstavlja kulturnohistorijski i turistički biser ovog područja. Klادنj je i područje bogato prirodnim naslijeđem, a među njima svakako i pećina kao što su Djeivajka pećina ili pak pećinskim nakitom najbogatija pećina u BiH Bebravska pećina. Uz navedeno

u Kladnju se nalazi i izvor Muške vode. Uz navedeno postoji i niz drugih objekata kulturno-historijskog i prirodnog nasljeđa Kladnja koji se moraju staviti u funkciju cjelokupnog razvoja tog područja a što zahtijeva integrisani pristup koji će uključiti različite sektore i aktere u zajednici. Stoga strateški projekat obuhvata detaljno istraživanje i inventarizacija kulturno-historijskog i prirodnog nasljeđa Kladnja što uključuje kreiranje baze historijskih znamenitosti, tradicija, prirodnih ljepota, ekosistema i lokalnih resursa koji će se koristiti za dalju promociju područja. Navedeno mora biti praćeno adekvatnom i savremenom promocijom kulturnohistorijskog i prirodnog nasljeđa Kladnja kao turističke destinacije uz poticanje osnivenja okolnih sadržaja kako bi se zadovoljile rastuće potrebe turista (smještajni kapaciteti, ugostiteljski objekti, suvenirnice i sl.). Osmišljavanje integrisanog sadržaja koji će povezati navedene znamenitosti u jednu cjelinu i kreirati priču usmjerenu ka očuvanju identiteta Kladnja sastavni su dio projekta.

Očekivani efekti: Realizacija projekta doprinijeti će cjelokupnom razvoju Kladnja, što zahtijeva dugoročan angažman i saradnju različitih aktera, prije svega na nivou lokalne zajednice ali i viših nivoa vlasti, što će imati značajan pozitivan utjecaj na lokalnu zajednicu u smislu privrednog, društvenog i okolišnog razvoja, ali i očuvanja identiteta i poboljšanja kvalitete života stanovnika ovog područja.

Indikativni finansijski okvir: Ukupna vrijednost projekta je 1.200.000,00 KM od čega će 200.00000 KM biti izdvojeno iz Budžeta Općine Kladanj, a po 500.000,00 KM se očekuje iz Budžeta Tuzlanskog kantona odnosno Budžeta Federacije BiH.

Ključni strateški projekat 3- Izgradnja natkrivene zelene pijace u Kladnju

Ključni strateški projekat odnosi se na izgradnju natkrivene zelene pijace na kojoj će lokalno poljoprivredni proizvođači koji nude lokalno uzgajane ili proizvedene proizvode imati mogućnost da u adekvatnim uslovima prodaju svoje proizvode lokalnom stanovništvu i posjetiocima a ujedno doprinose i aktivnosti interakcije i umrežavanja sa drugim kupcima i dobavljačima.

Realizacijom ovog projekta prevazišli bi se izazovi usitnjenih poljoprivrednih parcela i nedostatka organizovanog sistema za otkup i prodaju, kroz jačanje lanaca vrijednosti i promociju proizvodno-marketingške saradnje među poljoprivrednicima. Planirana izgradnja zelene pijace dodatno će omogućiti poljoprivrednicima da svoje proizvode izlažu i prodaju na centralizovanom mjestu, poboljšavajući pristup tržištu i podstičući lokalnu ekonomsku aktivnost.

Projekat podrazumijeva provođenje procedure javnih nabavki radi odabira najpovoljnijeg ponuđača za izgradnju zelene pijace, zaključivanje ugovora sa odabranim izvođačem radova, izvođenje radova, dodjelu štandova te pružanje podrške u promovisanju poljoprivrednih proizvoda sa područja općine Kladanj.

Očekivani efekti: Realizacija projekta doprinijeti će stvaranju poljoprivredne infrastrukture koja podupire održivi razvoj, unapređuje tržišnu konkurentnost lokalnih proizvođača i poboljšava kvalitetu života u općini Kladanj. Izgradnjom natkrivene zelene pijace, projekat direktno doprinosi povećanju sanitarnih i higijenskih standarda prodaje, širenju proizvodnih kapaciteta, i povećanju prihoda kako za poljoprivrednike tako i za općinu. Kroz ovaj pristup, projekat doprinosi ostvarenju prioriteta usmjerenih na ekonomsku revitalizaciju ruralnih područja, jačanje poljoprivrednog sektora i promociju održivih praksi.

Indikativni finansijski okvir: Ukupna vrijednost projekta je 660.000,00 KM od čega će 80.00000 KM biti izdvojeno iz Budžeta Općine Kladanj, a po 290.000,00 KM se očekuje iz Budžeta Tuzlanskog kantona odnosno Budžeta Federacije BiH.

5. Indikativni finansijski okvir

Indikativni finansijski okvir implementacije Strategije razvoja općine Kladanj za period 2024-2027. godina sadrži pregled finansijskog okvira prema strateškim ciljevima, prioritetima, mjerama kao i strateškim projektima u navedenom planskom periodu.

INDIKATIVNI FINANCIJSKI OKVIR						
STRATEGIJE RAZVOJA OPĆINE KLADANJ ZA PERIOD 2024-2027. GODINA						
Oznaka strateškog cilja, prioriteta i mjere	%	Ukupno (KM)	Budžet (KM)	Ostali izvori		KOORDINACIJSKO TIJELO
				Iznos (KM)	Naziv potencijalnog izvora	
UKUPNO STRATEGIJA		14,548,400	3,356,800	11,191,600		
1.	STRATEŠKI CILJ 1. Unaprijeđen održivi razvoj privrede, turizma i poljoprivrede gospodarstva	23.54	3,424,000	689,200	2,734,800	
1.1.	Konkurentna privreda usmjerena na efikasno korištenje resursa	7.81	1,136,000	196,000	940,000	
1.1.1.1.	Unapređenje i razvoj poduzetničke infrastrukture		800,000	100,000	700,000	FMRPO: 400.000KM; TK: 300.000 KM Služba za budžet, finansije i poduzetništvo
1.1.1.2.	Jačanje prostornih kapaciteta za uspostavu poduzetničkih potpornih institucija - sanacija sprata zgrade „Pošta“ u Kladnju		156,000	36,000	120,000	F BiH : 60.000KM; TK: 60.000 KM Služba za budžet, finansije i poduzetništvo
1.1.1.3.	Jačanje konkurentnosti i osnivanje novih MSP i obrta		180,000	60,000	120,000	FMRPO: 60.000KM; MP TK: 60.000 KM Služba za budžet, finansije i poduzetništvo
1.2.	Održivi turizam	11.60	1,688,000	253,200	1,434,800	
1.2.1.	Razvoj turističke infrastrukture i turističkog proizvoda		1,025,000	153,750	871,250	MTTS TK , TZ TK; FMOIT Služba za budžet, finansije i poduzetništvo , JP Karaula
KSP_1	Konjuh–ekološka oaza		7,000,000	350,000	6,650,000	MTTS TK , TZ TK, FMOT, Fond za zaštitu okoliša; Grad Živinice, Općina Banovići Služba za budžet, finansije i poduzetništvo , JP Karaula
1.2.2.	Poticanje razvoja konkurentnih oblika turizma		458,000	68,700	389,300	MTTS TK , TZ TK Služba za budžet, finansije i poduzetništvo , JP Karaula
1.2.3.	Promocija turizma i turističkih sadržaja općine Kladanj		205,000	30,750	174,250	MTTS TK i TZ TK Služba za budžet, finansije i poduzetništvo , JP Karaula
KSP_2	Stavljanje kulturno-historijskog i prirodnog nasljeđa Kladnja u funkciju cjelokupnog razvoja		1,200,000	200,000	1,000,000	Vlada F BiH: 500.000 KM Vlada TK 500.000 KM Služba za budžet, finansije i poduzetništvo
1.3.	Održiva poljoprivreda zasnovana na lokalnim potencijalima	4.12	600,000	240,000	360,000	

1.3.1.	Podrška malim poljoprivrednim gazdinstvima		500,000	200,000	300,000	MPViŠ TK: 200.000 KM; FMPŠiV: 100.000 KM	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo
1.3.2.	Umrežavanje poljoprivrednih proizvođača i povezivanje s otkupljivačima i trgovcima		100,000	40,000	60,000	MPViŠ TK: 40.000 KM;	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo
KSP_3	Izgradnja zelene natkrivene pijace u Kladnju		660,000	800,000	380,000	Vlada F BiH: 300.000 KM Vlada TK 300.000 KM	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo
2.	Strateški cilj 2. Izgrađena društvena infrastruktura i javne usluge u funkciji demografskog oporavka	35.22	5,124,400	1,517,600	3,606,800		
2.1.	Društvena infrastruktura u funkciji demografskog oporavka	27.96	4,068,400	1,211,600	2,856,800		
2.1.1.	Općinska demografska politika		2,503,000	280,200	2,222,800	FMROI MLIPI	Služba za društvene djelatnosti, opću upravu i poslove BIZ-a
2.1.2.	Podrška ustanovama predškolskog, osnovnog i srednjeg obrazovanja		1,203,400	703,400	500,000	Vlada TK i MON TK: 400.000 KM, EU sredstva	Služba za društvene djelatnosti, opću upravu i poslove BIZ-a
2.1.3.	Podrška unapređenju infrastrukture i programa u oblasti kulture i sporta		170,000	120,000	50,000	Vlada TK: 50.000 KM	Služba za društvene djelatnosti, opću upravu i poslove BIZ-a
2.1.4.	Jačanje kapaciteta nevladinih organizacija		192,000	108,000	84,000	Neformalne grupe:47.000 KM; Omaldinska banka 37.000 KM	Služba za društvene djelatnosti, opću upravu i poslove BIZ-a
2.2.	Javne usluge usmjerene na kvalitet življenja i zadržavanja stanovništva	7.26	1,056,000	306,000	750,000		
2.2.1.	Efikasna, otvorena i odgovorna javna uprava		200,000	150,000	50,000	EU sredstva	Služba za društvene djelatnosti, opću upravu i poslove BIZ-a
2.2.2.	Jačanje kapaciteta javne zdravstvene ustanove Dom zdravlja		400,000	0	400,000	Zavod zdravstvenog osiguranja TK	JZU Dom zdravlja Kladanj
2.2.3.	Unapređenje uslova rada i programa Centra za socijalni rad		66,000	36,000	30,000	Ministarstvo za rad, socijalnu politiku i povratak TK	JU Centar za socijalni rad Kladanj
2.2.4.	Unapređenje javne sigurnosti i održivo upravljanje rizicima od prirodnih i drugih nesreća		350,000	80,000	270,000		Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove
2.2.5.	Zaštita i valorizacija šumskih, vodnih i mineralnih resursa Općine Kladanj		40,000	40,000	0		Stručna služba OV i ON
3.	Strateški cilj 3. Ravnomjeran razvoj javne infrastrukture i zaštite okoliša u funkciji održivog razvoja	41.24	6,000,000	1,150,000	4,850,000		
3.1.	Javna infrastruktura u funkciji održivog razvoja	24.06	3,500,000	1,110,000	2,390,000		
3.1.1.	Sanacija komunalne infrastrukture - sektor vodoopskrba, kanalizacija i čvrsti otpad		950,000	210,000	740,000	MPUZOTK; FMOIT	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove

3.1.2.	Izgradnja, sanacija, održavanje, rekonstrukcija i asfaltiranje lokalnih puteva i ulica		1,700,000	700,000	1,000,000	MINTTS; FMPIK	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove
3.1.3.	Regulacija i uređenje korita rijeka		850,000	200,000	650,000	MPUZOTK; FMOIT	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove
3.2.	Zaštita okoliša u funkciji kvaliteta življenja i održivog razvoja	17.18	2,500,000	40,000	2,460,000		
3.2.1.	Uspostava funkcionalno-institucionalnih kapaciteta za integralno upravljanje prostorom i okolišem		1,500,000	20,000	1,480,000	FMOIT/ Fond za zaštitu okoliša/ Vlada FBiH, Vlada TK	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove
3.2.2.	Unapređenje energetske efikasnosti javne rasvjete i javnih objekata		1,000,000	20,000	980,000	FMOIT, Fond za zaštitu okoliša	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove

Indikativni finansijski okvir za ključne strateške projekte prikazan je u narednoj tabeli.

Naziv projekta		Ukupno (KM)	Budžet (KM)	Ostali izvori		KOORDINACIJSKO TIJELO
				Iznos (KM)	Naziv potencijalnog izvora	
KSP_1	Konjuh–ekološka oaza	7,000,000	350,000	6,650,000	MTTS TK , TZ TK, FMOT, Fond za zaštitu okoliša; Grad Živinice, Općina Banovići	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo , JP Karaula
KSP_2	Stavljanje kulturno-historijskog i prirodnog nasljeđa Kladnja u funkciju cjelokupnog razvoja	1,200,000	200,000	1,000,000	Vlada F BiH: 500.000 KM Vlada TK 500.000 KM	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo
KSP_3	Izgradnja zelene natkrivene pijace u Kladnju	660,000	800,000	380,000	Vlada F BiH: 300.000 KM Vlada TK 300.000 KM	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo

6. Okvir za provođenje, praćenje, izvještavanje i evaluaciju strategije razvoja

Na nivou Federacije BiH uspostavljen je efikasan sistem za razvojno planiranje i upravljanje razvojem kroz donošenje Zakona o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u FBiH i prpratnih podzakonskih akata koji između ostalog, definiraju i okvir za implementaciju, praćenje, izvještavanje i evaluaciju strategija razvoja. U okviru predviđenih procesa ključno je izvršiti opis odgovornih institucija, dinamiku i okvir rokova i Strategije razvoja općine Kladanj za period 2024.-2027. godina.

6.1. Implementacija

Implementacija Strategije razvoja propisana je Zakonom o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u FBiH („Službene novine Federacije BiH“, broj: 32/17), kao i Uredbom o trogodišnjem i godišnjem planiranju rada, monitoringu i izvještavanju u Federaciji BiH („Službene novine Federacije BiH“, broj: 74/19).

Navedenim regulatornim okvirom propisao je da su implementacijski dokumenti trogodišnji i godišnji planovi rada tijela općinskog organa uprave pri čemu proces trogodišnjeg planiranja rada započinje izradom smjernica za trogodišnje planiranje koje priprema načelnik Općine Kladanj u saradnji sa tijelom za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem Općine Kladanj. Proces izrade i usvajanja Smjernica usklađen je sa izradom Akcionog plana za implementaciju Strategije razvoja Općine Kladanj čiju izradu koordinira Služba za budžet, finansije i poduzetništvo svake planske godine po principu 1+2.

Trogodišnji plan rada općinskih organa uprave je implementacijski dokument koji operacionalizira strateške ciljeve, prioritete i mjere iz Strategije razvoja Općine Kladanj u skladu s nadležnostima općinskih organa uprave te predstavlja osnov za izradu Dokumenta okvirnog budžeta (DOB) i Programa javnih investicija (PJI). Prilikom izrade trogodišnjeg plana rada, općinski organi uprave (općinske službe i dr.) imaju obvezu preuzeti relevantne mjere iz Strategije razvoja sa pripadajućim indikatorima, kao i polazne i ciljne vrijednosti indikatora za svaku godinu trogodišnjeg perioda. Trogodišnji plan rada se ne usvaja, ali služi kao osnova za izradu DOB-a kao i Godišnjeg plana rada.

Uredbom je predviđeno da se mjere iz Strategije razvoja unose kao programi u trogodišnjem planu rada, dok se svaki program u trogodišnjem planu rada utvrđuje i kao program u Dokumentu okvirnog budžeta (DOB-u) sa dodijeljenom šifrom. To znači da je mjera iz Strategije razvoja jednaka programu u trogodišnjem planu rada i DOB-u zbog čega je bilo značajno da sve službe Općine Kladanj definišu mjere unutar Strategije razvoja.

U odnosu na svaku utvrđenu mjeru ili program utvrđuju se aktivnosti/projekti čija realizacija u trogodišnjem periodu doprinosi ostvarenju mjere, prioriteta i strateškog cilja iz Strategije razvoja.

Godišnji plan rada je implementacijski dokument koji, pored redovnih aktivnosti sadrži i aktivnosti na godišnjem nivou koje će se poduzimati kako bi se implementirali strateški ciljevi, prioriteti i mjere iz usvojenih strateških dokumenata. Godišnji plan rada se priprema na osnovu usvojenih trogodišnjih planova. U godišnji plan rada općinski organi uprave preuzimaju odabrane programe iz trogodišnjeg plana rada.

Prema Uredbi, koordinaciju u procesu planiranja, monitoringa i izvještavanja u općinskom organu uprave vrše rukovodeći državni službenici (pomoćnici načelnika) uz pomoć sekretara, svako u skladu sa svojim nadležnostima, koji osiguravaju dosljedno provođenje internih uloga i odgovornosti u skladu sa unutrašnjom organizacijom i nadležnostima, te sudjelovanjem različitih subjekata. Pomoćnici načelnika/šefovi općinskih službi odgovorni su za neposrednu izradu dijela trogodišnjeg plana rada, godišnjeg plana rada, te godišnjeg izvještaja o radu osnovne organizacijske jedinice kojima rukovode. Za izradu trogodišnjeg plana rada, godišnjeg plana rada i godišnjeg izvještaja o radu, kao i drugih akata u procesu programiranja razvoja u Federaciji, odgovoran je rukovoditelj općinskog organa uprave. Ako organi uprave, pored trogodišnjih i godišnjih planova rada, izrađuju i akcione planove za implementaciju

sektorskih strateških dokumenta, obaveza je da se aktivnosti iz takvih planova, evidentiraju u godišnjim planovima rada.

Trogodišnji i godišnji planovi rada objavljuju se na web stranici Općine Kladanj.

6.2. Monitoring i izvještavanje

Monitoring predstavlja sistemsko i kontinuirano prikupljanje, analiziranje i korištenje podataka i indikatora radi mjerenja napretka realizacije Strategije razvoja Općine Kladanj, u svrhu poduzimanja odgovarajućih mjera radi eventualnih korekcija i izvještavanja o ostvarenim rezultatima.

Pored implementacije strateških dokumenata Zakonom o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u FBiH, kao i Uredbom o trogodišnjem i godišnjem planiranju rada, monitoringu i izvještavanju u Federaciji BiH definirani su procesi monitoringa i izvještavanja kao i nositelji navedenih aktivnosti. Kako bi se na adekvatan način vršio monitoring implementacije strateških dokumenata, neophodno je da svi općinski organi uprave uspostave i redovno ažuriraju elektronske evidencije o implementaciji strategije kao i osiguranje pravovremeno i kvalitetno praćenje indikatora ostvarenja strateških ciljeva, prioriteta i mjera iz Strategije razvoja, kao i indikatora iz godišnjih planova rada. Navedeni sustav monitoringa osnova je za izradu izvještaja o radu kao i Izvještaja o razvoju Općine Kladanj.

Naprijed navedeni zakonski okvir propisuje obavezu izrade godišnjih izvještaja rada i Izvještaja o razvoju. Godišnji izvještaj o radu priprema se radi praćenja provođenja planiranih aktivnosti i ocjene doprinosa u ostvarivanju programa odnosno mjera općinskih organa uprave.

U godišnjem izvještaju o radu precizno se navodi jesu li i u kojoj mjeri izvršene planirane aktivnosti iz godišnjih programa rada, ostvareni očekivani rezultati, utrošena planirana sredstva za izvršenje aktivnosti, Utvrđuje se ukoliko je došlo do eventualnog neizvršavanja planiranih aktivnosti, navode se razlozi za neizvršenje kao i objašnjenje za djelomično izvršenje.

Rukovodeći državni službenici (pomoćnici načelnika) uz pomoć sekretara, izrađuju godišnji izvještaj o radu u skladu sa unutrašnjom organizacijom i nadležnostima. U jedinici lokalne samouprave, konkretno u Općini Kladanj sekretar u saradnji sa rukovodećim državnim službenicima (pomoćnici načelnika), objedinjava godišnji izvještaj o radu općinskih organa uprave (službi) u jedinstveni izvještaj o radu Općine Kladanj, koji se dostavlja načelniku najkasnije do 10. februara tekuće godine. Općinsko vijeće Kladanj usvaja Godišnji izvještaj o radu Općine Kladanj najkasnije do 28. februara tekuće godine te se isti objavljuje na web stranici Općine Kladanj.

Izvještaj o razvoju je implementacijski dokument kojim se sagledavaju opći razvojni trendovi kao i napredak u ostvarenju strateških ciljeva iz strateških dokumenata. Izvještaj o razvoju Općine Kladanj izrađuje Služba za budžet, finansije i poduzetništvo. Izvještaj o razvoju načelnik Općine Kladanj dostavlja Općinskom vijeću radi informiranja i isti se objavljuje na web stranici Općine.

Pored naprijed navedenog, Služba budžet, finansije i poduzetništvo vrši koordinaciju procesa monitoringa, evaluacije i izvještavanja o realizaciji Strategije, što podrazumijeva aktivnu suradnju sa svim općinskim organima uprave (službama) kao i institucijama nositeljima implementacije i monitoringa.

6.3. Evaluacija

Zakonom o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u FBiH i Uredbom o evaluaciji strateških dokumenata u Federaciji BiH uspostavljen je proces evaluacije strateških dokumenata.

Evaluacija je proces kojim se određuje vrijednost i značaj intervencije, odnosno programa, projekta ili sveukupne strategije razvoja, prema unaprijed definiranim kriterijima. U skladu sa navedenim regulatornim okvirom za strateške dokumente na nivou JLS obavezna je evaluacija u toku. Evaluacija u toku se provodi s ciljem utvrđivanja stepena implementacije strateških dokumenata, ostvarivanja, te efektivnosti i efikasnosti planiranih mjera i direktnih rezultata prema zacrtanim ciljevima i očekivanjima, kao i sumiranja rezultata i obezbjeđenja ulaznih elemenata za slijedeće strateške dokumente.

Evaluacija u toku na nivou Općine Kladanj će se realizirati u predzadnjoj godini implementacije Strategije razvoja (2026. godine) i provest će ju nezavisni evaluator izabran od strane Općinske uprave Kladanj.

Tabela 29 .Pregled aktivnosti i odgovornosti za provođenje, praćenje, izvještavanje i evaluaciju strategije razvoja Općine Kladanj

Osnovne aktivnosti i odgovornosti za provođenje, praćenje, izvještavanje i evaluaciju strategije razvoja	
Aktivnosti ^(*)	Nadležnost (ko?)
Priprema mehanizama i alata za praćenje i izvještavanje o ostvarenju strategije razvoja (uključujući lokalizirane ciljeve održivog razvoja BiH)	Nositelj procesa: Pomoćnik ON Službe za budžet, finansije i poduzetništvo Učesnici procesa: Ostali službenici Službe za budžet, finansije i poduzetništvo
Izrada Akcionog plana za implementaciju Strategije 1+2	Nositelj procesa: Pomoćnik ON Službe za budžet, finansije i poduzetništvo Učesnici procesa: Ostali službenici Službe za budžet, finansije i poduzetništvo/pomoćnici ON i rukovodilac općinskih službi (dostavljaju prijedloge aktivnosti za Akcioni plan za implementaciju Strategije 1+2 iz svojih nadležnosti)
Definisanje Smjernica na temelju strateško-programskih dokumenata za naredni 1+2 planski ciklus	Nositelj procesa: Općinski načelnik u saradnji sa Pomoćnikom ON Službe za budžet, finansije i poduzetništvo Učesnici procesa: Ostali službenici Službe za budžet, finansije i poduzetništvo
Priprema trogodišnjih i godišnjih planova rada službi, uključujući projekte iz strategije razvoja i vezane redovne aktivnosti	Nositelj procesa: Pomoćnici ON i rukovodilac općinskih službi Učesnici procesa: Službenici općinskih službi
Izrada Trogodišnjeg i Godišnjeg plana rada Općine Kladanj	Nositelj procesa: Rukovodilac Stručne službe Učesnici procesa: Pomoćnik ON i službenici Službe za budžet, finansije i poduzetništvo

Usklađivanje godišnjih planova rada općinskih službi i Godišnjeg plana rada Općine Kladanj sa usvojenim Budžeto (za narednu godinu)	Nositelj procesa: Pomoćnici ON i rukovodilac općinskih službi Učesnici procesa: Službenici općinskih službi
Usvajanje Godišnjeg plana rada Općine Kladanj (za narednu godinu)	Nositelj procesa: Općinsko vijeće Kladanj Učesnici procesa: Općinski načelnik
Razrada projekata iz Godišnjeg plana rada	Nositelj procesa: Pomoćnik ON Službe za budžet, finansije i poduzetništvo Učesnici procesa: Ostali službenici Službe za budžet, finansije i poduzetništvo, ostale općinske službe
Praćenje i privlačenje eksternih izvora financiranja projekata	Nositelj procesa: Pomoćnik ON Službe za budžet, finansije i poduzetništvo, nadležne općinske službe Učesnici procesa: Ostali službenici Službe za budžet, finansije i poduzetništvo
Praćenje provođenja Godišnjeg plana rada općinskih organa uprave i ostvarenja strateških ciljeva	Nositelj procesa: Pomoćnik ON Službe za budžet, finansije i poduzetništvo, nadležne općinske službe Učesnici procesa: Ostali službenici Službe za budžet, finansije i poduzetništvo
Izrada godišnjih izvještaja o radu općinskih službi	Nositelj procesa: Pomoćnici ON i rukovodilac općinskih službi Učesnici procesa: ostali službenici u općinskim službama
Uključivanje javnosti u praćenje provođenja strategije razvoja	Nositelj procesa: Pomoćnik ON Službe za budžet, finansije i poduzetništvo, nadležne općinske službe Učesnici procesa: Ostali službenici Službe za budžet, finansije i poduzetništvo
Priprema i razmatranje Izvještaja o razvoju (za prethodnu godinu)	Nositelj procesa: Pomoćnik ON Službe za budžet, finansije i poduzetništvo, nadležne općinske službe Učesnici procesa: Ostali službenici Službe za budžet, finansije i poduzetništvo/Pomoćnici, rukovodilac i ostali službenici u općinskim službama
Priprema i razmatranje Godišnjeg izvještaja o radu Općine Kladanj (za prethodnu godinu)	Nositelj procesa: Rukovodilac Stručne službe Učesnici procesa: Pomoćnici ON općinskih službi
Usvajanje i objavljivanje Izvještaja o razvoju (za prethodnu godinu)	Nositelj procesa: Pomoćnik ON Službe za budžet, finansije i poduzetništvo, nadležne općinske službe Učesnici procesa: Ostali službenici Službe za budžet, finansije i poduzetništvo
Usvajanje i objavljivanje Godišnjeg izvještaja o radu Općine Kladanj (za prethodnu godinu)	Nositelj procesa: Općinsko vijeće Kladanj Učesnici procesa: Općinski načelnik i Stručna služba

<p>Ostale važne aktivnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Uspostavljanje i unaprijeđenje međuopćinske saradnje ▪ Pokretanje procesa evaluacije strategije razvoja 	<p>Nositelj procesa: Pomoćnik ON Službe za budžet, finansije i poduzetništvo</p> <p>Učesnici procesa: Ostali službenici Službe za budžet, finansije i poduzetništvo</p>
---	---

7. Prilozi

Prilog 1: Usklađenost strateških ciljeva općine Kladanj sa ključnim strateškim dokumentima viših nivoa vlasti

Jedan od principa Zakona o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u Federaciji BiH jeste i vertikalna koordinacija i usklađivanje kao koordinacija odgovornosti i procesa između nadležnih institucija na različitim nivoima vlasti u Federaciji i usklađivanje strateških dokumenata na različitim nivoima vlasti u Federaciji prema zajedničkim razvojnim ciljevima, dok se horizontalna koordinacija i usklađivanje odnosi na koordinaciju odgovornosti i procesa institucija, kao i usklađivanje strateških dokumenata, odnosno usklađivanje strategije razvoja i sektorskih strategija na istom nivou upravljanja u Federaciji, kantonima i jedinicama lokalne samouprave prema zajedničkim razvojnim ciljevima. S tim u vezi, strateški ciljevi i prioriteti Općine Kladanj za period 2024.-2027. godina usklađeni su sa ključnim strateškim dokumentima u Tuzlanskom kantonu, FBiH i BiH, ali i uvažavaju ostale planske dokumente Općine Kladanj.

Tabela 30 Pregled međusobne usklađenosti Strategije razvoja općine Kladanj 2024.-2027. sa drugim strateškim dokumentima

Vezani strateški cilj, prioritet i/ili mjera iz strategije razvoja općine Kladnj	Strateški dokument višeg nivoa
Strategija razvoja FBiH 2021.– 2027.	
Strateški cilj 1. Unaprijeđen održivi razvoj privrede, turizma i poljoprivrede	Strateški cilj 1. Ubrzan ekonomski razvoj
Prioritet 1.1. Konkurentna privreda usmjerena na efikasno korištenje resursa	PRIORITET 1.2. Unapređenje poslovnog okruženja Mjera 1.2.1. Podrška razvoju gospodarstva, Mjera 1.2.2. Unapređenje poslovne infrastrukture i promocija poslovnih zona, Mjera 1.2.3. Unapređenje tehničkih i kadrovskih resursa pružatelja poslovnih usluga, Mjera
Prioritet 1.2. Održivi turizam	
Prioritet 1.3. Održiva poljoprivreda zasnovana na lokalnim potencijalima	

	<p>Mjera 1.3.3. Podržavati razvoj preduzetništva kreativnog sektora</p> <p>Mjera 1.3.4. Podržavati razvoj preduzetništva turističkog sektora</p> <p>PRIORITET 1.4. Podržavati izvoz i stvaranje proizvoda više dodane vrijednosti</p> <p>Mjera 1.4.3. Jačati internacionalizaciju i uključivanje u globalne lance vrijednosti Mjera 1.4.4. Stimulirati povezivanje s bh. dijasporom</p> <p>Prioritet 3.5. Poticati razvoj ruralnih prostora</p> <p>Mjera 3.5.1. Razvijati ruralnu infrastrukturu i dostupnost usluga u ruralnim područjima Mjera 3.5.2. Uspostaviti funkcionalne kapacitete za poljoprivredu i ruralni razvoj Mjera 3.5.3. Unaprijediti kvalitet i konkurentnost poljoprivredno-prehrambene proizvodnje i otpornost poljoprivrednih proizvođača</p>
<p>Strateški cilj 2. Izgrađena društvena infrastruktura i javne usluge u funkciji demografskog oporavka</p> <p>Prioritet 2.1. Društvena infrastruktura u funkciji demografskog oporavka</p> <p>Prioritet 2.2. Javne usluge usmjerene na kvalitet življenja i zadržavanje stanovništva</p>	<p>Strateški cilj 2. STRATEŠKI CILJ 3. RESURSNO EFIKASAN I ODRŽIV RAZVOJ</p> <p>PRIORITET 2.1. Unaprjeđivati obrazovni sistem, Mjera 2.1.1. Unaprjeđivati kvalitet visokog obrazovanja, znanstvenog rada i znanstvene baze; Mjera 2.1.2. Poboljšavati kvalitet predškolskog, osnovnog i srednjeg obrazovanja za potrebe razvoja i osigurati inkluzivno obrazovanje za sve;</p> <p>PRIORITET 2.2. Poboljšavati ishode zdravstvenog sustava, Mjera 2.2.1. Unaprijediti pristup i smanjiti nejednakost u zdravstvenim uslugama; Mjera 2.2.3. Jačati informatizaciju i digitalizaciju sustava zdravstvene zaštite; Mjera 2.2.4. Unapređenje djelovanja u kriznim javno zdravstvenim situacijama</p> <p>PRIORITET 2.3. Poboljšavati rast stanovništva, stabilnost obitelji i položaj mladih, Mjera 2.3.1. Poticati natalitet i zaštitu obitelji s djecom; Mjera 2.3.2. Unaprjeđivati reproduktivno zdravlje i oblast ranog rasta i razvoja djeteta; 2.3.4. Promovirati toleranciju, nenasilje i rodnu ravnopravnost u obitelji i društvu, i razvijati programe socijalne uključenosti; Mjera 2.3.5. Unaprijediti uvjete za razvoj i bavljenje sportom</p>

	<p>PRIORITET 2.5. Smanjivati siromaštvo i socijalnu isključenost, Mjera 2.5.1. Podržavati bolju ciljanost socijalne zaštite; Mjera 2.5.2. Poboljšati socijalnu uključenost marginaliziranih grupa; Mjera 2.5.3. Unaprjeđivati međusektorsku saradnju, infrastrukturu i kompetencije pružatelja usluga socijalne zaštite; Mjera 2.5.4. Poboljšati položaj ranjivih skupina na tržištu rada</p> <p>Strateški cilj 4. Transparentan, efikasan i odgovoran javni sektor</p> <p>PRIORITET 4.2. Staviti javnu upravu u službu građana, Mjera 4.2.1. Jačati političko i institucionalno vođenje i koordinaciju reforme javne uprave i ekonomskih reformi, Mjera 4.2.2. Uspostaviti funkcionalnu i racionalnu organizaciju javnog sektora, Mjera 4.2.3. Jačati sustav i koordinaciju izrade, implementacije i izvještavanja o razvojnim politikama, Mjera 4.2.4. Osigurati preduvjete za veću apsorpciju EU fondova, Mjera 4.2.6. Provesti digitalnu transformaciju javne uprave</p>
<p>Strateški cilj 3.</p> <p>Ravnomjeran razvoj javne infrastrukture i zaštite okoliša u funkciji održivog razvoja</p> <p>Prioritet 3.1. Unapređenje javne infrastrukture</p> <p>Prioritet 3.2. Efikasno upravljanje otpadom i otpadnim vodama</p>	<p>Strateški cilj 3 Resursno efikasan i održiv razvoj</p> <p>PRIORITET 3.1. Unaprjeđivati zaštitu i korištenje prirodnih resursa, Mjera 3.1.1. Podizati svjest o zaštiti okoliša, klimatskim promjenama i nužnosti razvoja zelenih vještina; Mjera 3.1.2. Unapređivati pravni i institucionalni okvir regulacije okoliša i razvoj komunalne infrastrukture; Mjera 3.1.7. Unapređivati integralno upravljanje otpadom i sistem cirkularne ekonomije</p> <p>PRIORITET 3.2. Unapređivati kvalitet zraka, Mjera 3.2.1. Smanjivati emisiju zagađujućih materija i stakleničkih plinova</p> <p>PRIORITET 3.3. Povećati energijsku efikasnost, Mjera 3.4.2. Povećavati udio obnovljivih izvora energije u finalnoj potrošnji energije</p>
<p>Strategija razvoja turizma Federacije Bosne i Hercegovine 2022.- 2027.</p>	
<p>Strateški cilj 1. Unaprijeđen održivi razvoj privrede, turizma i poljoprivrede</p> <p>Prioritet 1.2. Održivi turizam</p>	<p>Prioritet 1: Razvoj turističkih proizvoda</p> <p>Mjera 1.1. Proširenje ponude smještajnih kapaciteta Mjera 1.2. Iskorištavanje glavnih turističkih resursa u FBiH Mjera</p>

	<p>1.6. Razvijanje raznovrsnih proizvoda i osmišljavanje iskustava u okviru ruralnog turizma Mjera 1.7. Poboljšanje ponude zasnovane na vjerskim iskustvima i doživljajima Mjera 1.8. Poboljšavanje privlačnosti destinacije kroz integraciju autentične gastronomske, vinske i zanatlijske ponude u turistički lanac vrijednosti Mjera1.9. Iskorištavanje ponude događaja i manifestacija</p> <p>Prioritet 2: Razvoj destinacijskog marketinga</p> <p>Mjera 2.1. Povećanje privlačnosti destinacije Mjera 2.2. Povećanje potražnje i potrošnje Mjera 2.3. Ravnomjeran turistički razvoj i smanjenje sezonalnosti</p>
--	---

Federalna strategija zaštite okoliša 2022.-2032.

<p>Strateški cilj 1. Unaprijeđen održivi razvoj privrede, turizma i poljoprivrede</p> <p>Prioritet 1.2. Održivi turizam</p> <p>Prioritet 1.3. Održiva poljoprivreda zasnovana na lokalnim potencijalima</p> <p>Strateški cilj 3. Ravnomjeran razvoj javne infrastrukture i zaštite okoliša u funkciji održivog razvoja</p> <p>Prioritet 3.1. Unapređenje javne infrastrukture</p> <p>Prioritet 3.2. Efikasno upravljanje otpadom i otpadnim vodama</p>	<p>Strateški cilj 1. Zaštititi kvalitet vode i osigurati raspoloživost vodnih resursa i njihovu održivost</p> <p>Prioritet 1.2. Osiguranje uvjeta za postizanje održivog korištenja vodnih resursa</p> <p>Prioritet 1.3. Osiguranje dovoljnih količina vode za piće i njene dostupnosti za potrebe javnog vodosnabdijevanja</p> <p>Prioritet 1.4. Smanjenje rizika pri ekstremnim hidrološkim pojavama uspostavom održivog sistema upravljanja poplavnim rizikom i prilagođavanje na klimatske promjene</p> <p>Strateški cilj 2. Smanjiti količinu otpada i povećati količinu ponovno upotrijebljenih materijala</p> <p>Prioritet 2.4. Unaprijediti sistem upravljanja komunalnim otpadom</p> <p>Prioritet 2.5. Unaprijediti sistem upravljanja posebnim kategorijama otpada</p> <p>Prioritet 2.6. Sanirati površine pod neadekvatno odloženim otpadom</p> <p>Prioritet 2.7. Jačati svijest o pravilnom razdvajanju, prikupljanju i odlaganju otpada</p> <p>Prioritet 3.9. Jačati ekološku svijest o biodiverzitetu, očuvanju prirode i ekosistemskim uslugama</p> <p>Strateški cilj 4. Ublažavanje i prilagođavanje klimatskim promjenama i poboljšanje kvaliteta zraka</p> <p>Prioritet 4.1. Smanjene zagađivanja zraka zagađujućim materijama na nivoe koji su sigurni za ljudsko zdravlje</p>
--	---

	<p>Prioritet 4.5. Povećanje energetske efikasnosti u krajnjoj potrošnji u svim sektorima</p> <p>Prioritet 4.6. Povećanje udjela obnovljivih izvora energije uz reformu sistema podsticaja (usmjerenog prema građanskoj energiji)</p> <p>Strateški cilj 6. Održivo upravljanje prirodnim resursima</p> <p>Strateški cilj 7. Unaprijediti upravljanje okolišem</p>
--	--

Strategija razvoja male privrede FBiH 2022. - 2027. (nacrtno)

Strateški cilj 1. Unaprijeđen održivi razvoj privrede, turizma i poljoprivrede	<p>Strateški cilj 1. Konkurentna mala privreda temeljena na inovacijama, digitalizaciji i zelenoj cirkularnoj ekonomiji</p> <p>Strateški cilj 2. Razvoj poslovnog okruženja i unapređenje poduzetničke infrastrukture</p> <p>Strateški cilj 3. Internacionalizacija male privrede u regionalnim i globalnim lancima vrijednosti</p>
--	---

Strategija razvoja poljoprivrede i ruralnog razvoja FBiH 2021.-2027. (nacrtno)

Strateški cilj 1. Unaprijeđen održivi razvoj privrede, turizma i poljoprivrede	<p>Strateški cilj 1 – Poticanje pametnog, otpornog i diversificiranog sektora poljoprivrede sa zajamčenom sigurnošću opskrbe hranom</p> <p>Strateški cilj 2 – Jačanje primjene ekoloških praksi u proizvodnji kojima se prilagođava i ublažava uticaj klimatskih promjena</p> <p>Strateški cilj 3 – Jačanje socio-ekonomske strukture (održivog razvoja) ruralnih područja</p> <p>Strateški cilj -4 – Modernizacija poljoprivrednog sektora poticanjem i razmjenom znanja, inovacija i digitalizacije u poljoprivredi i ruralnim područjima te promicanjem njihove upotrebe</p>
--	---

Strategija razvoja Tuzlanskog kantona za period 2021.-2027.

Strateški cilj 1. Unaprijeđen održivi razvoj privrede, turizma i poljoprivrede	<p>STRATEŠKI CILJ 1 DINAMIČAN I ODRŽIV EKONOMSKI RAZVOJ U POVOLJNOM POSLOVNOM OKRUŽENJU</p> <p>PRIORITET 1.1. Konkurentan poslovni sektor na pravcu zelene tranzicije i digitalne transformacije</p> <p>Mjera 1.1.2. Unapređenje poslovanja privrednih subjekata na području Tuzlanskog kantona</p> <p>Mjera 1.1.3 Razvoj poslovne infrastrukture na području Tuzlanskog kantona</p>
Prioritet 1.1. Konkurentna privreda usmjerena na efikasno korištenje resursa	
Prioritet 1.2. Održivi turizam	

<p>Prioritet 1.3. Održiva poljoprivreda zasnovana na lokalnim potencijalima</p>	<p>PRIORITET 1.2. Razvoj održivog konkurentnog i dinamičnog sektora poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva Mjera 1.2.2. Direktne novčane podrške poljoprivrednim proizvođačima u oblasti biljne i animalne proizvodnje Mjera 1.2.3. Uspostavljanje ekonomski održivog i ekološki prihvatljivog upravljanja šumama Mjera 1.2.4. Podrška održivom ruralnom razvoju Mjera 1.2.5. Savjetodavne, stručne i ostale usluge podrške razvoju poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede PRIORITET 1.3. Razvoj održivog turizma u Tuzlanskom kantonu Mjera 1.3.1. Inoviranje postojećih i razvoj novih atraktivnih sadržaja turističke ponude sa posebnim akcentom na razvoj smještajnih kapaciteta Mjera 1.3.2. Razvoj turističke infrastrukture i poticanje investicija u turizmu Mjera 1.3.3. Promocija i brendiranje Tuzlanskog kantona kao poželjne turističke destinacije</p>
<p>Strateški cilj 2. Izgrađena društvena infrastruktura i javne usluge u funkciji demografskog oporavka</p> <p>Prioritet 2.1. Društvena infrastruktura u funkciji demografskog oporavka</p> <p>Prioritet 2.2. Javne usluge usmjerene na kvalitet življenja i zadržavanje stanovništva</p>	<p>PRIORITET 1.4. Djelotvorna, otvorena i odgovorna javna uprava Mjera 1.4.4. Horizontalna i vertikalna koordinacija postupanja u procesima upravljanja integriranim razvojem Kantona STRATEŠKI CILJ 2. RAZVIJEN INKLUZIVNI I PROSPERITETNI DRUŠTVENI SEKTOR SA JEDNAKIM PRAVIMA ZA SVE GRAĐANE Prioritet 2.1. Unapređenje i modernizacija obrazovanja i nauke Mjera 2.1.1. Izgradnja i proširivanje kapaciteta javnih predškolskih ustanova Mjera 2.1.2. Poboljšati kvalitet osnovnog, srednjeg i visokog obrazovanja Mjera 2.1.3. Digitalizacija i informatizacija osnovnog i srednjeg obrazovanja Prioritet 2.2. Razvoj savremenog sistema zdravstvene zaštite Mjera 2.2.1. Jačanje materijalnotehničkih i ljudskih kapaciteta zdravstvenih ustanova Prioritet 2.3. Unapređenje sistema socijalne zaštite i položaja ranjivih grupa stanovništva Mjera 2.3.1. Podržati socijalnu uključenost marginaliziranih grupa i bolju ciljanost socijalne zaštite. Mjera 2.3.2. Podrška jačanju socijalno-društvenih programa, socijalnog rada i pronatalitetnih mjera i politika Mjera 2.3.3 Jačanje saradnje javnog i nevladinog sektora Mjera 2.3.4. Jačanje institucionalnih kapaciteta u području implementacije politike prema mladima</p>

	<p>Prioritet 2.4. Poticati i razvijati sportsko-kulturne aktivnosti</p> <p>Mjera 2.4.1. Unapređenje uslova za razvoj i bavljenje sportom</p> <p>Mjera 2.4.3. Unapređenje uslova za kulturno-historijski razvoj</p> <p>Prioritet 2.5. Unapređenje javne sigurnosti i održivo upravljanje rizicima od prirodnih i drugih nesreća</p> <p>Mjera 2.5.1. Jačanje kapaciteta općina i gradova za pružanje odgovora na prirodne i druge nesreće te ublažavanje i otklanjanje direktnih posljedica prirodnih i drugih nesreća</p> <p>Mjera 2.5.2. Unapređenje stanja lične i imovinske sigurnosti i zaštite ljudskih prava na području Tuzlanskog kantona</p>
<p>Strateški cilj 3.</p> <p>Ravnomjeran razvoj javne infrastrukture i zaštite okoliša u funkciji održivog razvoja</p> <p>Prioritet 3.1. Unapređenje javne infrastrukture</p> <p>Prioritet 3.2. Efikasno upravljanje otpadom i otpadnim vodama</p>	<p>STRATEŠKI CILJ 3 RESURSNO EFIKASAN I ODRŽIV INFRASTRUKTURNI RAZVOJ</p> <p>Prioritet 3.1. Unapređenje zaštite okoliša, komunalne infrastrukture i planskog korištenja prirodnih resursa i prostora</p> <p>Mjera 3.1.2. Uspostava funkcionalnog sistema upravljanja otpadom</p> <p>Mjera 3.1.4. Izgradnja nove i modernizacija postojeće vodne infrastrukture</p> <p>Prioritet 3.2. Povećanje energijske efikasnost</p> <p>Mjera 3.2.1. Poticanje korištenja obnovljivih izvora energije i mjera energijske efikasnosti u javnim objektima</p> <p>Mjera 3.2.2. Unapređenje energijske efikasnosti stambenog i saobraćajnog sektora</p> <p>Mjera 3.2.3. Proširenje mreže snabdijevanja toplotnom energijom u daljinskom sistemu grijanja</p> <p>Prioritet 3.3. Modernizacija saobraćajne infrastrukture</p> <p>Mjera 3.3.1. Izgraditi mrežu autocesta/brzih cesta na području Tuzlanskog kantona</p> <p>Mjera 3.3.2. Izgraditi mrežu regionalnih cesta na području Tuzlanskog kantona</p>

Strategija razvoja turizma Tuzlanskog kantona za period 2024.-2027.

<p>Strateški cilj 1. Unaprijeđen održivi razvoj privrede, turizma i poljoprivrede</p> <p>Prioritet 1.1. Konkurentna privreda usmjerena na efikasno korištenje resursa</p> <p>Prioritet 1.2. Održivi turizam</p>	<p>Stateški cilj 1. Poticati razvoj održivog turizma u Tuzlanskom kantonu</p> <p>Prioritet 1.1. Unapređenje poticajnog okruženja za razvoj održivog turizma</p> <p>Mjera 1.1.1. Inoviranje postojećih i razvoj novih atraktivnih sadržaja turističke ponude sa posebnim akcentom na razvoj smještajnih kapaciteta</p> <p>Mjera 1.1.2. Razvoj turističke infrastrukture i poticanje investicija u turizmu</p>
---	--

<p>Prioritet 1.3. Održiva poljoprivreda zasnovana na lokalnim potencijalima</p>	<p>Prioritet 1.2. Unapređenje destinacijskog menadžmenta i promocije održivog turizma</p> <p>Mjera 1.2.1. Promocija i brendiranje Tuzlanskog kantona kao poželjne turističke destinacije</p> <p>Starteški cilj 2. Unaprijediti konkurentnost turizma Tuzlanskog kantona</p> <p>Prioritet 2.1. Unapređenje i razvoj tematskih oblika turizma i turističke infrastrukture Tuzlanskog kantona</p> <p>Mjera 2.1.1. Kreirati ponudu konkurentnih tematskih oblika turizma</p> <p>Mjera 2.1.2. Izgraditi i razviti prepoznatljiv turistički proizvod</p>
---	--

Okvirna energetska strategija BiH do 2035

<p>Strateški cilj 3.</p> <p>Ravnomjeran razvoj javne infrastrukture i zaštite okoliša u funkciji održivog razvoja</p> <p>Prioritet 3.1. Unapređenje javne infrastrukture</p> <p>Prioritet 3.2. Efikasno upravljanje otpadom i otpadnim vodama</p>	<p><i>Strateški prioritet:</i> Korištenje resursa</p> <p><i>Specifična strateška smjernica:</i> Odgovarajuće korištenje i upravljanje potencijalima obnovljivih izvora energije, te postizanje većeg udjela čišće energije u sektoru električne energije, grijanju i hlađenju te transportu kroz izradu Akcijskih planova</p> <p><i>Strateški prioritet:</i> Učinkovito korištenje energije</p> <p><i>Specifična strateška smjernica:</i> Daljnji razvoj i provedbu mjera energetske učinkovitosti u području ušteda za finalnu potrošnju zgradarstva, industrije, transporta i ostalih područja sukladno novoj Direktivi 2012/27/EU</p> <p><i>Specifična strateška smjernica:</i> Promocija i ekspanzija sustava daljinskog grijanja te visoko učinkovite kogeneracije korištenjem otpadne topline, otpada i obnovljivih izvora energije gdje god je to moguće i ekonomski isplativo</p>
---	---

Transportna Strategija Federacije Bosne i Hercegovine 2016-2030

<p>Strateški cilj 3.</p> <p>Ravnomjeran razvoj javne infrastrukture i zaštite okoliša u funkciji održivog razvoja</p> <p>Prioritet 3.1. Unapređenje javne infrastrukture</p>	<p>Strateški cilj: Zadovoljavanje potreba u smislu održavanja, unapređenja i razvoja transportne infrastrukture</p> <p>Podciljevi: Uklanjanje uskih grla na putovima s malim brzinama, Razvoj regionalne mreže cesta; Proširenje kapaciteta zračnih luka.</p>
--	---

Prilog 2: Sažeti pregled strategije razvoja

Redni broj i oznaka	Indikator	Izvor indikatora	Polazna vrijednost	Ciljna vrijednost	Ukupno (KM)	Budžet	izvori (KM)
Strateški cilj 1. UNAPRIJEĐEN ODRŽIVI RAZVOJ PRIVREDE, TURIZMA I POLJOPRIVREDE	Nivo razvijenosti – indeks/rang	FZZPR	0,64/65 (2021)	0,68/58	3.424.000	689.200	2.734.800
	Broj pravnih osoba/broj fizičkih osoba	FZZPR	245/286 (2021)	260/300			
	Broj zaposlenih u pravnim osobama i obrtu i srodnim djelatnostima	FZZPR	1.603 (2021)	1.75			
PRIORITET 1.1. Konkurentna privreda usmjerena na efikasno korištenje resursa	Broj funkcionalnih poslovnih zona na području općine Kladanj	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo/FMR PO	-	1	1.136.000	196.000	940.000
	Broj novoosnovanih privrednih društava i obrta na području općine	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	2/xx	0			
	Vrijednost izvoza (KM)	FZZPR	17.504.627	20.000.000			
Mjera 1.1.1.Unapređe nje i razvoj poduzetničke infrastrukture	Broj korisnika PZ Ravni stanovi	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo Služba za geodetske, imovinsko pravne poslove i prostorno uređenje služba za komunalne poslove	0	2	800.000	100.000	700.000
	Broj uspostavljenih PPI na području općine Kladanj	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	0	1			
	Broj realiziranih promotivnih aktivnosti pod. infrastrukture Općine Kladanj na godišnjem nivou	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	0	2			
Mjera 1.1.2. Stvaranje prostornih uslova za razvoj poduzetničkih	m2 rekonstruiranog poslovnog prostora u vlasništvu Općine	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo Služba za CZ i komunalne poslove	0	300	156.000	36.000	120.000

potpornih institucija	Broj izdatih poslovnih kancelarija	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo Služba za CZ i komunalne poslove	0	2			
	Broj održanih edukativnih radionica	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	0	3			
Mjera 1.1.3 :Jačanje konkurentosti i osnivanje novih MSP i obrta	Broj podnešenih inicijativa za smanjenje parafiskalnih nameta na poduzetnike na području općine Kladanj	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo Stručna Služba OV	0	2	180,000	60,000	120,000
	Broj podržanih novoosnovanih privrednih subjekata na godišnjem nivou	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	0	5			
	Broj podržanih MSP i obrta kroz programe jačanja konkurentnosti	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	0	3			
PRIORITET .1.2. Održivi turizam	Broj dolazaka i noćenja turista na području općine Kladanj	Turistička zajednica Tuzlanskog kantona	Xx/ xx	Xx/ xx	1,688,000	253,200	1,434,800
	Broj objekata turističke infrastrukture na području općine Kladanj	MTSTK	0	15			
	Broj podržanih registrovanih poljoprivrednih gazdinstava i start up-a u oblasti turizma na godišnjem nivou	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	-	5			
Mjera 1.2.1. Razvoj turističke infrastrukture i turističkog proizvoda	Broj postavljenih znakova turističke signalizacije na području općine Kladanj	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	0	10	1,025,000	153,750	871,250
	Broj markiranih i mapiranih planinarskih staza	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	0	10			
	Broj novih turističkih proizvoda na području općine Kladanj	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	n/a	5			
Mjera 1.2.2. Poticanje razvoja konkurentnih oblika turizma	Broj učesnika tematskih edukacija za jačanje kapaciteta pružalaca usluga u turizmu	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	0	60	458,000	68,700	389,300
	Vrijednost projekata podrške razvoju turizmu na području općine Kladanj	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	0	100.000,00			
Mjera 1.2.3. Promocija turizma i turističkih sadržaja općine Kladanj	Broj posjetilaca informativno- edukativnog i turističkog centra	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	0	600	205,000	30,750	174,250
	Broj održanih edukativnih, promotivnih i informativnih radionica i događaja	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	0	50			
PRIORITET 1.3. Održiva poljoprivreda zasnovana na	Ostvareni prihod preduzeća u oblasti poljoprivrede sa područja općine Kladanj		379,272	2,000,000	600,000	40,000	360,000
	Broj registrovanih poslovnih subjekata u poljoprivredi, šumarstvu i ribarstvu (pravne osobe, jedinice u sastavu i obrti)		47	70			

lokalnim potencijalima							
Mjera 1.3.1. Podrška malim poljoprivrednim gazdinstvima	Broj upisanih u registar poljoprivrednih gazdinstava na godišnjem nivou	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	34	100	500,000	200,000	300,000
	Broj poljoprivrednih gazdinstava koji su ostvarili pravo na novčanu podršku u oblasti biljne i animalne proizvodnje	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo /MPVSTK	338	500			
	Broj novoregistrovanih poljoprivrednih obrta na godišnjem nivou	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	1	2			
Mjera 1.3.2. Umrežavanje poljoprivrednih proizvođača i povezivanje s otkupljivačima i trgovcima	Broj formalno uspostavljenih tijela udruživanja poljoprivrednika (udruženje, zadruga i sl.)	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	2	4	100,000	40,000	0000
	Broj nastupa lokalnih poljoprivrednika na sajmovima poljoprivrednih proizvođača i proizvoda na godišnjem nivou	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	4	6			
Strateški cilj 2. IZGRAĐENA DRUŠTVENA INFRASTRUKTURA I JAVNE USLUGE U FUNKCIJI DEMOGRAFSKOG OPORAVKA	Stanovništvo (procjena sredinom godine)	FZZPR	11.415 (2021)	11,500	5,124,400	,517,600	,606,800
	Stopa prirodnog priraštaja stanovništva, na 1.000 stanovnika	FZS	-4,7 (2021)	-2.0			
	Broj učenika u osnovnom obrazovanju	FZZPR	787 (2021/2022)	780			
Prioritet 2.1. Društvena infrastruktura u funkciji demografskog oporavka	Stopa nataliteta, na 1.000 stanovnika	FZS*	6,3 (2022.)	9	4,068,400	1,211,600	2,856,800
	Broj posjetilaca kulturnim manifestacijama JU Dom kulture Kladanj	JU Dom kulture Kladanj	1100	1500			
	Broj aktivnih članova sportskih klubova	Služba za društvene djelatnosti, opću upravu i poslove BIZ-a	225	400			
	Broj aktivnih nevladinih organizacija na području općine Kladanj	Služba za društvene djelatnosti, opću upravu i poslove BIZ-a	21	25			
Mjera 2.1.1. Općinska demografska politika – od prvog osmjeha do punoljetnosti	Broj podržanih porodilja	Stručna služba OV i ON	65	310	2,503,000	280,200	2,222,800
	Broj korisnika pomoći iz porodica s troje i više djece	JU Centar za socijalni rad Kladanj,	15	90			
	Vrijednost dodjeljenih subvencija za korištenje usluga predškolskih ustanova	Služba za društvene djelatnosti, opću upravu i poslove BIZ-a	130	13			

	Broj novizgrađenih stambenih jedinica po modelu socijalno neprofitnog stanovanja	JU Centar za socijalni rad Kladanj,	19	25			
Mjera 2.1.2. Podrška ustanovama predškolskog, osnovnog i srednjeg obrazovanja	Broj djece obuhvaćen predškolskim odgojem i obrazovanjem u okviru PU	JU Dječije obdanište „Edina Čamdžić“ Kladanj	60	80	1,203,400	703,400	500,000
	Broj računara koje koriste učenici, na 100 učenika (ukupno osnovna + srednja)	MON TK*, PZ TK*	11/1 računar	1 učenik/1 računar			
	Iznos sredstava uloženi u rekonstrukciju školskih objekata i infrastrukturno unapređenje obrazovnog procesa	MON TK	100000	500000			
Mjera 2.1.3. Podrška unapređenju infrastrukture i programa u oblasti kulture i sporta	Vrijednost realiziranih sredstava podrške kulturnim manifestacijama na području općine Kladanj (značajni datumi, promocije, književne večeri, tradicionalne manifestacije...)	Služba za društvene djelatnosti, opću upravu i poslove BIZ-a,	29	120	170,000	120,000	50,000
	Broj aktivnih članova JU „Javna biblioteka“ Kladanj	JU „Javna biblioteka“ Kladanj, NVO	1592	1730			
	Funkcionalna univerzalna škola sporta	Sportski savez Općine Kladanj	NE	DA			
Mjera 2.1.4. Jačanje kapaciteta organizacija nevladinih organizacija	Broj podržanih projekata NVO iz Budžeta općine Kladanj na godišnjem nivou	Služba za društvene djelatnosti, opću upravu i poslove BIZ-a	1	16	192,000	108,000	84,000
	Vrijednost implementiranih projekata od strane mladih	Stručna služba OV i ON	36	144			
	Broj učesnika edukacija za jačanje kapaciteta NVO	Služba za društvene djelatnosti, opću upravu i poslove BIZ-a	0	12			
Prioritet 2.2. Javne usluge usmjerene na kvalitet življenja i zadržavanje stanovništva	Broj osiguranika obuhvaćenih zdravstvenom zaštitom na području općine Kladanj	JU Dom zdravlja Kladanj	10.214 (2022.)	10000	1,056,000	306,000	750,000
	Izrađena socijalna karta za područje općine Kladanj	JU Centar za socijalni rad Kladanj	NE	DA			
	Broj krivičnih djela na godišnjem nivou	Policijska stanica Kladanj	125	90			
	Vrijednost prihoda od davanja prava na eksploataciju prirodnih resursa – (pitke vode krečnjaka, magnezita i drugih ruda) na nivou godine	Stručna služba OV i ON	122272	500000			
Mjera 2.2.1. Efikasna, otvorena i	% dokumenata u digitalnoj arhivi općine	Služba za društvene djelatnosti, opću upravu i poslove BIZ-a	0	40%			50000

odgovorna javna uprava	Procenat podnesenih online zahtjeva kroz e-upravu u odnosu na ukupan broj podnijetih zahtjeva o podnešenih online zahtjeva kroz e-upravu	Služba za društvene djelatnosti, opću upravu i poslove BIZ-a	0	50%			
	Broj održanih edukacija za zaposlene u javnoj upravi	Stručna služba OV i ON	16	35			
Mjera 2.2.2. Jačanje kapaciteta javne zdravstvene ustanove Dom zdravlja	Broj savremenih medicinskih aparata	JZU Dom zdravlja Kladanj	7	10	400,000		400,000
	Broj obavljenih specijalističkih pregleda u JU Dom zdravlja Kladanj	JZU Dom zdravlja Kladanj	13800	57700			
	Broj pacijentica koje su izvršile dijagnostički pregled raka dojke I maternice	JZU Dom zdravlja Kladanj	690	3030			
Mjera 2.2.3. Unapređenje uslova rada i programa Centra za socijalni radu	Broj organizovanih edukativno-zabavnih radionica za ranjive kategorije	JU Centar za socijalni rad Kladanj	0	12	66,000	36,000	30,000
	Broj protokola iz oblasti socijalne zaštite	JU Centar za socijalni rad Kladanj	1	4			
	Procenat djece iz ranjivih kategorija obuhvaćen radionicama	JU Centar za socijalni rad Kladanj	0	90%			
	Vrijednost sredstava iz budžeta usmjerena na mjere inkluzivne politike (u KM)	Služba za društvene djelatnosti, opću upravu i poslove BIZ-a	4000	16000			
Mjera 2.2.4. Unapređenje javne sigurnosti i održivo upravljanje rizicima od prirodnih i drugih nesreća	Vrijednost nabavke opreme Službe za spašavanje (u KM)	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove	0	150000	350,000	80,000	270,000
	Broj obučeni i certificirani pripadnika civilne zaštite za pružanje usluga spašavanja	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove	0	1			
	Dužina očišćenih i saniranih riječnih korita	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove	500m	1000 m			
2.2.5. Zaštita i valorizacija šumskih, vodnih i mineralnih resursa Općine Kladanj	Broj realiziranih javnih rasprava o korištenju državnih šuma i koncesija	Stručna služba OV i ON	0	3	40,000	40,000	-
	Vrijednost prihoda od naknada za korištenje državnih šuma	Stručna služba OV i ON	211.429 KM godišnje	1.000.000 KM godišnje			
	Broj izmijenjenih zakonskih i podzakonskih propisa iz predmetne oblasti iniciranim od strane Općine Kladanj	Stručna služba OV i ON	0	3			
Strateški cilj 3. RAVNOMJERAN RAZVOJ JAVNE	Broj domaćinstava priključen na javni vodovod	JKP Kladanj JP Vodovod Tuzla	35% (2022)	80.00%	4.300.0	450.00	3.850.0

INFRASTRUKTURA I ZAŠTITA OKOLIŠA U FUNKCIJI ODRŽIVOG RAZVOJA	% prikupljenog otpada koji se reciklira	JKP Kladanj	0 % (2022)	25.00%			
	Ukupna instalirana snaga kotlova koje koriste obnovljive izvore energije	MPUZO	0 (2022)	xxx			
PRIORITET 3.1. Javna infrastruktura u funkciji održivog razvoja	Fizički gubici vode na vodovodnoj mreži	JP „Komunalac“ dd Kladanj	40%	20%	1,800,000	410,000	1,390,000
	Procenat općine prekriven asfaltiranim i uređenim putevima	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove	82%	95%			
	Dužina očišćenih i saniranih riječnih korita	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove	500m	1000m			
Mjera 3.1.1. Sanacija komunalne infrastrukture-sektor vodoopskrba, kanalizacija i čvrsti otpad	Dužina sanirane vodovodne mreže	JP „Komunalac“ dd Kladanj	7720	9500	950,000	210,000	740,000
	Dužina izgrađenih kanalizacionih sistema	JP „Komunalac“ dd Kladanj	5000	5300			
	Broj divljih deponija na području općine Kladanj	JP „Komunalac“ dd Kladanj	11	6			
Mjera 3.1.2. Izgradnja, sanacija, održavanje, rekonstrukcija i asfaltiranje lokalnih puteva i ulica	Dužina izgrađenih novih puteva (kilometri)	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove	0	5	1,700,000	700,000	1,000,000
	Dužina saniranih puteva (kilometri)	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove	150	180			
	Dužina asfaltiranih puteva (kilometri)	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove	125	142			
Mjera 3.1.3. Regulacija i uređenje korita rijeka	Dužina izvedene regulacije rijeke Drinjače	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove	870	1.3	850,000	200,000	650,000
	Broj organizovanih akcija čišćenja riječnih korita	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove	0	2			
PRIORITET 3.2. Zaštita okoliša u funkciji kvaliteta življenja i održivog razvoja	% pokrivenosti općine enregetske efikasnom rasvjetom	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove	0%	20%	2,500,000	40,000	2,460,000
	% domaćinstava i javnih objekata pokriven daljinskim grijanjem	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove	0%	5%			
	% obuhvaćenosti mjesnih zajednica uslugom prikupljanja i odvoženja otpada	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove/JKP Komunalac Kladanj	92.92% (2022.)	99%			
Mjera 3.2.1. Uspostava funkcionalno-	Funcionalna regionalna deponija EKO SEP d.o.o. Živinice	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove	NE	DA	1,500,000	20,000	1,480,000

institucionih kapaciteta za integralno upravljanje prostorom i okolišem	Izgrađena pretovarna stanica za zbrinjavanje mješovitog komunalnog otpada	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove/JKP Komunalac Kladanj	NE	DA			
	Funcionalan sistem toplifikacije grada na daljinsko grijanje	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove	NE	DA			
Mjera 3.2.2. Unapređenje energetske efikasnosti javne rasvjete i javnih objekata	Broj objekata rekonstruisanih u cilju bolje energetske učinkovitosti	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove	0	15	1,000,000	20,000	980,000
	Broj zamijenjenih rasvjetnih tijela sa energetski učinkovitim rasvjetnim tijelima	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove	0	200			
	Visina prikupljenih donatorskih sredstava za projekte energetske efikasnosti	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove	NE	DA			

Prilog 3: Detaljan pregled mjera

Prilog 4: Situaciona analiza